

Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

**NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA A KATECHEZE Z POHLEDU
RODIČŮ, UČITELŮ A KATECHETŮ**

Diplomová práce

Autor: Bc. Veronika Šefčíková

Vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová, Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Náboženská výchova a katecheze z pohledu rodičů, učitelů a katechetů* vypracovala samostatně pouze s využitím níže uvedené literatury.

V Ostravě dne 14. dubna 2020

.....

Bc. Veronika Šefčíková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mě při psaní diplomové práce podporovali. V první řadě mé vedoucí diplomové práce, paní Mgr. Marcele Fojtíkové Roubalové, Ph.D., za její cenné a podnětné rady, připomínky, ochotu a pomoc při vedení práce. Také děkuji za její zájem a pozitivní přístup k celé diplomové práci. Dále bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za podporu a modlitby během studia.

Práce byla podpořena z projektu: CMTF_IGA_CMTF_2019_006

OBSAH

ÚVOD	6
1 NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA A KATECHEZE	8
1.1 Vymezení náboženské výchovy a katecheze	8
1.2 Zakotvení náboženské výchovy a katecheze v církevních dokumentech.....	9
1.2.1 Zaktovení v mezinárodních dokumentech a legislativě.....	13
2 PŘÍSTUPY VE VÝUCE A CÍLE NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY A KATECHEZE	15
2.1 Cíle náboženské výchovy obecně.....	15
2.2 Didaktické metody a přístupy v hodinách náboženství a katecheze	16
2.2.1 Metody náboženské výchovy.....	16
2.2.2 Přístupy učitele k žákům v hodinách náboženství a katecheze	17
2.3 Možné přístupy a směry v oblasti náboženské výchovy a katecheze.....	19
2.3.1 Katecheze Dobrého pastýře	19
2.3.2 Pedagogika Franze Ketta.....	20
3 MATERIÁLNÍ DIDAKTICKÉ POMŮCKY VE VÝUCE NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZI	22
3.1 Zásady použití materiálních didaktických pomůcek v hodinách náboženství a katechezi.....	23
3.2 Didaktické materiály používané v hodinách náboženství a katechezi.....	25
3.2.1 Textové materiály	25
3.2.2 Další materiály – webové stránky katecheticko-pedagogických center a mobilní aplikace	31
4 VZTAH VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZE Z POHLEDU RODIČŮ A UČITELŮ NÁBOŽENSTVÍ, KATECHETŮ	35
4.1 Cíl a výzkumné otázky	35
4.1.1 Stanovení hypotéz.....	36
4.2 Metodologická část výzkumu.....	37

4.2.1 Výzkumný soubor	37
4.2.2 Metoda získávání dat.....	37
4.2.3 Způsob zpracování dat z výzkumu.....	38
4.3 Popisná analýza získaných dat	39
4.3.1 Pojem náboženská výchova a katecheze	39
4.3.2 Použití metod, pomůcek a výukového materiálu v hodinách náboženství a katechezi	40
4.3.3 Vztah rodičů k náboženské výchově a katechezi.....	47
4.3.4 Vztah učitelů náboženství a katechetů k náboženské výchově a katechezi	60
4.4 Ověřování hypotéz.....	68
4.5 Shrnutí výsledků výzkumu - diskuze.....	73
ZÁVĚR	79
SEZNAM ZKRATEK	81
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	82
BIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE	82
CÍRKEVNÍ DOKUMENTY.....	83
LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY.....	85
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	85
PŘÍLOHY	87
PŘÍLOHA Č. 1 – DOTAZNÍK RODIČE.....	87
PŘÍLOHA Č. 2 – DOTAZNÍK UČITELÉ NÁBOŽENSTVÍ A KATECHETI.....	94

ÚVOD

„Šťastný člověk, jehož vychováváš, Hospodine, a ve svém zákoně vyučuješ“ Ž 94,12

Hlásání radostné zvěsti evangelia je jedním z hlavních posláních, které církve zastává. Součástí tohoto poslání je také učitelská a katechetická činnost. Náboženská výchova a katecheze v kontextu pastorační práce v církvi je brána jako služba Božího slova, která je určena k výchově víry ve všech životních obdobích člověka. K této službě jsou povoláni a vyzýváni všichni lidé. Nejen katecheti a učitelé náboženství, kněží, ale i rodiče a ostatní pokřtění lidé mají tuto službu církve na sebe odpovědně brát. Na důležitost toho poslání poukazuje Jan Pavel II. ve své katechetické exhortaci *Catechesi tradendae* (1979), kde uvádí: „Církev vždy pokládala katechezi za jednu z prvořadých povinností, protože zmrtvýchvstalý Kristus, dřív, než se vrátil k Otci, dal apoštolům příkaz, aby učili všechny národy zachovávat všechno, co jim přikázal. Tak jim svěřil poslání a moc, aby zvěstovali lidem, co slyšeli a viděli, na co se dívali a čeho se vlastníma rukama dotýkali: Slovo života. Současně jim svěřil poslání a moc autenticky vysvětlovat to, co je Pán učil, to znamená jeho slova, skutky, zázraky, přikázání. Dal jim Ducha svatého, aby toto poslání splnili.“ (CT 1) Náboženská výchova a katecheze jsou nedílnou součástí výchovného procesu.

Cílem této práce je zmapovat a analyzovat současnou situaci v oblasti náboženského vzdělávání; jak je vnímána ve společnosti náboženská výchova a katecheze, a to ze dvou úhlů pohledu. Jednou stranou jsou rodiče, jejichž děti navštěvují hodiny náboženství nebo katecheze, druhou stranou, která nás zajímá, jsou učitelé náboženství a katecheti. Zajímá nás, jestli rozlišují mezi těmito dvěma formami, zda je dovedou rozlišit a co od nich čekají. Vzhledem k předpokladu, že mezi rodiči nejsou tyto formy rozlišovány a v praxi bývají často směřovány i učitelé náboženství a katechety, zabývá se tato práce oběma těmito typy výchovného procesu.

Práci jsme rozdělili do čtyř kapitol. V první kapitole se zaměříme na vymezení pojmů náboženské výchovy a katecheze. Pokusíme se vystihnout obsah a cíle těchto pojmů a poukázat na jejich rozdílnost a zároveň návaznost. Dále se v kapitole zaměříme na ukotvení těchto pojmů v rámci církevních a mezinárodních dokumentů a také legislativy České republiky. Druhou kapitolu věnujeme přístupům ve výuce náboženství a katechezi a cílům náboženské výchovy. Představíme didaktické metody a přístupy učitele k žákům. Blíže se seznámíme a podíváme se na dva možné přístupy a směry v oblasti katecheze, se kterými se můžeme v praxi setkat. V rámci třetí kapitoly se podrobněji podíváme na materiální

didaktické pomůcky ve výuce náboženství a katechezi. Připomeneme několik didaktických zásad pro efektivnější využívání těchto pomůcek ve výuce náboženství a katechezi. Další část kapitoly věnujeme analýze materiálů, pomůcek, se kterými pracují učitelé náboženství a katecheti. Také se podíváme na jednotlivé webové stránky katechetických center, které nabízejí různé podněty a materiály pro výuku náboženství a katechezi. Představíme křesťanské mobilní aplikace, které se nabízejí a dají se využít jako inspirace k přípravě na katechezi či jiné duchovní setkání. Poslední čtvrtou část věnujeme výzkumné části a analýze získaných dat. Závěrečná část této kapitoly je vyhrazena diskuzi a celkovému shrnutí získaných výsledků.

1 NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA A KATECHEZE

1.1 VYMEZENÍ NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY A KATECHEZE

Mezi výukou náboženství a katechezí je neoddělitelná závislost, ale současně je mezi nimi jasně viditelný rozdíl. Existuje mezi nimi neoddělitelné spojení, ale také určitá odlišnost (srov. Evangelii nuntiandi, čl. 18). Když se podíváme do historie, tak se nesetkáme s rozdělením katecheze a výuky náboženství. Toto rozdělení vykrytalizovalo v průběhu let, a proto bychom si měli jasně vymezit pojmy náboženská výchova a katecheze. Ve společnosti mezi těmito výrazy existuje několik nejasností a jsou proto nesprávně chápány. Mnohdy i samotnými učiteli náboženství a katechety. Proto bychom těmto pojmům měli věnovat pozornost a rozlišovat mezi nimi.

Náboženská výchova zpravidla probíhá ve škole a je vyučována v souladu s osnovami pro výuku náboženství. Prostřednictvím výuky náboženství ve školách se můžeme dostat k první evangelizaci, jelikož hodiny náboženské výchovy mohou navštěvovat i děti, které nevěří v Boha. Postupným procesem vedeme děti k svobodnému rozhodnutí se pro převzetí vlastní zodpovědnosti za svou víru a také k pokračování jejího růstu skrze katechezi. (Dokument o směřování katecheze, 2015) K náboženské výchově ve škole se Jan Pavel II. v Catechesi tradendae (1979) vyjadřuje takto: „školní vyučování náboženství bude mít ráz spíše kulturní, zaměřený k poznávání různých náboženství.“ (Srov. CT 34) Takto pojímaná náboženská výchova ve školách bude mít spíše ekumenický ráz. Náboženskou výchovu dle Dřímala (2008) můžeme chápat a vnímat jako zprostředkování poznání obsahu křesťanské víry a formování k zodpovědnému přístupu k náboženství.

Katecheze je na rozdíl od výuky náboženství určena věřícím lidem, kteří se rozhodli přijmout Ježíše jako svého jediného Pána a přilnuli k němu upřímným obrácením srdce. (Jan Pavel II., CT 18) Katecheze je brána jako doprovázení člověka na cestě k Bohu, člověk, který již Boha poznal, nadále prohlubuje svůj život s ním. V katechezi jde o zrání člověka ve víře. Nejde zde především o předávání náboženských informací, ale o živé setkání s živým Bohem. (Srov. Alberich, Dřímál, 2008) V obou případech, jak u výuky náboženství, tak u katecheze, jde o duševní rozvoj člověka, budování důvěry v Boha a k druhým lidem. Svého času byla katecheze zaměřena spíše přímočaře, nezohledňovala účastníky. Dnes je katecheze vnímána jako doprovázení a pomoc na duchovní cestě.

Cílem náboženské výchovy je přivést konkrétního člověka k svobodnému a zodpovědnému postoji vůči své víře a náboženství a cílem katecheze je uvést člověka do důvěrnějšího vztahu s Bohem a Duchem svatým skrze Ježíše Krista¹. (Alberich, Dřimal, 2008; srov. KKC 426) Mimo jiné také přivést člověka k systematickému poznání obsahu křesťanské víry z hlediska jeho budoucí svobodné a odpovědné volby. (Ambros, 2002, s. 116) Každý katecheta aplikuje na sebe tajemné Ježíšovo slovo: „Moje učení není moje, ale toho, který mě poslal.“² (J 7,16; srov. J 3,34; 8,28; 12,49; 14,24; 17,8; 17,14) Toto Boží tajemství předává dál především svým živote. Cílem katecheze je hlubší a osobnější víra, která je prozářena Božím slovem a člověk tak dokáže přijímat a odpovídat na Boží výzvy. Dalším cílem katecheze je pomoci člověku lépe poznat Krista, kterému se již oddal; hlouběji vniknout do jeho tajemství, vědět více o Božím království, které on hlásá, obeznámit se s požadavky, které jsou obsaženy v evangelních poselstvích, znát cesty, jimiž se má ubírat každý, kdo ho chce následovat (srov. CT 20c.).

Katecheze i výuka náboženství spolu sice úzce souvisí a navazují na sebe, ale nemůžeme je v praxi zaměňovat. Je mezi nimi hranice. Obě vycházejí ze stejného základu, kterým je Písmo. V praxi se výuka náboženství bude spíše zabývat základy křesťanství, Biblí, jednotlivými pravdami víry, desaterem apod. U katecheze vycházíme ze stejného základu, ale dále se liší účelem, kterým je napomáhat v procesu křesťanské iniciace. (Alberich, Dřimal, 2008; Dřimal, Fojtíková Roubalová, 2015)

1.2 ZAKOTVENÍ NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY A KATECHEZE V CÍRKEVNÍCH DOKUMENTECH

Z Ježíšových úst můžeme slyšet známou větu: „Jděte do celého světa a hlásejte evangelium všemu stvoření.“ (Mk 16, 15–16) Církev se na tuto Kristovu výzvu snaží reagovat, a kromě různých pastoračních aktivit ve farnostech a diecézích se pokouší působit a formovat, zvláště vzdělávat a vychovávat děti a mládež. Koná tak skrze učitelský úřad církve. Jedním takovým konkrétním způsobem je výuka předmětu římskokatolického náboženství³ nebo katecheze. Mezi základní církevní dokumenty pro výuku náboženství a katechezi, v nichž můžeme nalézt zakotvení, případně nějaká základní východiska patří:

¹ Kristocentrismus evangelního poselství (VDK 98).

² Všechny biblické citáty jsou použity z Českého ekumenického překladu.

³ Dále jen *náboženství*.

- ***Všeobecné direktorium pro katechizaci (VDK)***

Tento církevní dokument, který byl přepracovaný a doplněný roku 1997, slouží k poskytnutí základních teologicko-pastoračních zásad, které mají napomoci v pastorační činnosti a katechezi (srov. VDK, čl. 120). Snaží se reagovat na změny v současném světě, důležité je dokázat přizpůsobit katechezi katechizovaným, jedině tak bude účinná. Direktorium je normativním dokumentem, který má napomoci při formaci budoucích kněží, ale také katechetů. Zakotvuje katechezi v koncilní konstituci *Dei Verbum* a dává ji do souvislosti s evangelizací. Konkrétněji se věnuje evangelijnímu poselství „hlavní obsah katecheze“ v druhé hlavní části dokumentu, kde VDK vychází z apoštolské exhortace Pavla VI. *Evangelii nuntiandi*. Mezi další významné dokumenty, které jsou důležité pro katechezi patří encykliky Jana Pavla II. z nichž VDK také čerpá: *Redemptor hominis* (1979), *Dives in misericordia* (1980), *Dominum et vivificantem* (1986) a *Redemptoris missio* (1990).

- ***Evangelii nuntiandi (EN)***

Nutností hlásání evangelia ve světě se zabývá tento církevní dokument. Snaží se hledat různé způsoby, jak může člověk i jako laik předávat křesťanské poselství obsažené v Božím slově, to nejjednodušší a nejzřetelnější možnou formou. V dokumentu se zdůrazňuje nutnost zachovat opravdovost konkrétního poselství. Klade se také důrazný požadavek na hlasatele, aby jejich slova, která budou předávat a šířit dál, se opírala o jejich život. Ostatně i ve VDK se můžeme dočíst, že předávání evangelního poselství je hlavním obsahem katecheze jako takové. Základem a hlavním tématem evangelizace musí být vždy vyznání, že Ježíš je Boží Syn, který se stal člověkem, zemřel a vstal z mrtvých a skrze něj je dána každému člověku možnost spásy, jako daru Boží milosti. (Srov. EN čl. 27; VDK čl. 101) Zároveň tyto dokumenty vyzývají k tomu, abychom v dnešním světě využívali všechny možné hromadné sdělovací prostředky, které jsou pro naši dobu charakteristické. Skrze ně pak můžeme působit na více lidí a katechetické působení je účinnější.

- ***Catechesi tradendae (CT)***

Jan Pavel II. svou apoštolskou exhortaci z roku 1979 věnoval katechezi v církvi, která v té době byla velmi proměnlivá. V tomto dokumentu se zaměřuje na jednotlivé aspekty, klade důraz nejen na katechety, ale také na rodiče. Obrací se především na jejich rodičovskou odpovědnost k výchově ve víře jejich dětí. Oni jsou ti, kteří jsou prvními zprostředkovateli víry. Dále církev učitele a katechety vybízí k tomu, aby se snažili využívat všechny možné a dostupné prostředky pro svou práci. Toto by se dalo využít v dnešní době, kdy máme kolem sebe několik médií, která na nás všemožně působí. Jde také o to, umět tyto prostředky

používat správně. Tato exhortace tvoří kompaktní celek a navazuje na exhortaci *Evangelii nuntiandi*. Katechezi tak plně zasazuje do rámce evangelizace.

- ***Deklarace o křesťanské výchově Gravissimum educationis (GE)***

Deklarace o křesťanské výchově je dokumentem druhého vatikánského koncilu, který pojednává nejen o nutnosti křesťanské výchovy. Zaměřuje se také na odpovědnost při výchově. Tuto odpovědnost mají nejen vychovatelé, ale také rodiče. Zvláštním způsobem má tuto povinnost i církev, a to všem lidem hlásat cestu spásy, věřícím pomáhat zprostředkovat Kristův život. Rodiče jsou pro děti prvními hlasateli víry a mají proto výhradní právo a povinnost vychovávat své dítě ve víře. Měli by dětem zabezpečit dostačující náboženské vzdělání. Katolické školy a univerzity mají stejný úkol jako církev. V dokumentu se nezapomíná ani na učitele, kteří na děti a mládež působí a vychovávají je. Měli by jít příkladem především svým životem a předávat správné morální a křesťanské hodnoty.

- ***Kodex kanonického práva (CIC)***

Také v kodexu kanonického práva můžeme dohledat informace týkající se výuky náboženství z právního hlediska. Nejobvyklejší a nejčastější formou je školní výchova, proto by měly vznikat katolické školy, aby měli rodiče možnost dát své dítě do takovéto školy. (Srov. CIC 800 §1; 803 §2) Pokud to však není možné, mají rodiče zajistit katolickou výchovu jiným způsobem. (Srov. CIC 798 §1) Církev a lidé mají právo hlásat evangelium všem lidem a mohou k tomuto šíření použít jakýchkoliv hromadných sdělovacích prostředků. Tomuto se v kodexu věnuje třetí kniha o učitelském úřadu církve. Konkrétně katechetické výuce se věnuje pak hlava 2. Veškerá katechetická činnost by měla spadat pod příslušný farní úřad. Kde povinností místního faráře je pečovat o katechetické vzdělání dospělých, mladistvých i dětí. K tomuto může využít duchovních, kteří jsou přiděleni do jeho farnosti, nebo křesťany laiky/katechety. (Srov. CIC 776) Církev se nyní snaží o větší zapojení laiků do života farností a diecézí.

- ***Dokumenty Kongregace pro katolickou výchovu***

Celkový obsah náboženské výchovy je definován v dokumentech Kongregace pro katolickou výchovu a konkrétněji pak v dokumentu *Katolická škola* (1977), v němž se zaměřuje na mezery v katolickém školství a jejich současné problémy a na nutnost uvědomovat si úkol katolických škol. Právě v nich bychom se měli zaměřit na předávání a formování mladých lidí a jejich víry. Propojuje se zde život církve a společenského života. Dalším dokumentem, který můžeme brát jako výzvu volající po změně je *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole* (1988), která popisuje mimo jiné i situaci dnešní mládeže, což může být inspirací pro dnešní vychovatele, učitele náboženství a katechety. Jsou to mladí, kteří bloudí a hledají ten svůj cíl a smysl života. Zde právě může učitel (laik v církvi) působit, předávat hodnoty křesťanského života, ukazovat smysl a nalézat víru. Katolická škola by měla být místem otevřeného společenství nejen pro věřící mládež, ale také pro hledající mládež. (Svědectví katolického laika ve škole o víře, 1982)

- ***Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice (2015)***

Tento dokument je aktualizovaným dokumentem, který nahrazuje Katechetické směrnice z roku 1994. Můžeme v něm najít obecně platné přístupy a principy jak pro katechezi, tak pro náboženské vzdělání, které vycházejí z dokumentů církve. Tento dokument se snaží reagovat na nově vzniklé situace a problémy. Pokouší se najít možnosti, jak předávat víru a katolické učení církve dnešním dětem a mládeži. Nastiňuje možnosti nových metodických pojetí v katechezi i ve výuce náboženství. Na tento dokument by v pozdějších letech měly navazovat další dokumenty, které budou aktualizovanějšími verzemi stávajících a budou tak reagovat na aktuální situaci.

1.2.1 ZAKOTVENÍ V MEZINÁRODNÍCH DOKUMENTECH A LEGISLATIVĚ ČR

Právo na náboženské vzdělání a s ní spojenou výuku náboženství najdeme zakotvenou i v mezinárodních dokumentech. Konkrétně právo na náboženskou svobodu a také náboženskou výchovu nalezneme ve *Všeobecné deklaraci lidských práv*, kde se můžeme v článku 18 dočíst „Každý člověk má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; právo v sobě zahrnuje i možnost svobodně měnit své náboženství nebo víru, a mimo jiné také svobodu projevat své náboženství sám, nebo společně s druhými lidmi, a to veřejně nebo soukromě, vyučováním, bohoslužbou a zachováním obřadů. (Všeobecná deklarace lidských práv, [online]. 2017 [cit. 2020-03-12]) Dalším mezinárodním dokumentem, který zaručuje svobodu myšlení a náboženství, svobodu náboženských projevů a právo na náboženské vzdělání je *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*. V Česku nám tato práva zaručuje *Listina základních práv a svobod*, a to konkrétně v čl. 15, kde stojí: „Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.“ (Zákon č. 2/1993 Sb.) Následující čl. 16 stanovuje, že výuka náboženství podléhá zákonům daného státu. Náboženskou svobodu ze strany práva rodičů a dětí můžeme nalézt v dokumentu *Úmluva o právech dítěte*. Podle čl. 14 musí brát stát zřetel na právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Rodiče nebo zákonní zástupci jsou povinni případně, je-li to potřeba, usměrnit dítě, pokud je to nutné k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných. (Srov. *Úmluva o právech dítěte*, 1989) V praxi se pak můžeme setkat s tím, že se výuka náboženství vrací do škol jako nepovinný předmět na základních školách. Toto všechno se týkalo pouze výuky náboženství, informace týkající se přímo katecheze jako takové v legislativně nenajdeme. Katecheze není v české legislativě nijak ukotvena.

○ *Zákon č. 561/2004 Sb.,⁴ (Školský zákon)*

Tento zákon jasně vymezuje výuku náboženství, a to konkrétně v §15. Výuku náboženství mohou zajišťovat jen církve, kterým bylo toto právo přiznáno na základě ujednané písemné dohody se státem. (Zákon č. 561/2004 Sb.) Toto právo je určeno Zákonem o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společnostech §7 odst. 1 písm. a. (Zákon č. 3/2002 Sb.)

⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
V práci jako *Školský zákon*.

Legislativa umožňuje vyučovat náboženství na školách jako nepovinný předmět, pokud se ve školním roce přihlásí alespoň 7 žáků, kteří mohou být z různých ročníků (srov. Zákon č. 561/2004 Sb.).

- ***Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících***

Zákon o pedagogických pracovnících upravuje podmínky, kdo může vyučovat náboženství. Podle toho zákona je to osoba, která získala odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu. A to v oblasti teologických věd, pedagogických věd zaměřených na vyučování náboženství. Případně i z bakalářského vysokoškolského studia nebo vzděláním v rámci programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou se zaměřením na přípravu učitelů náboženství. (Srov. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících)

Po splnění těchto podmínek, které ukládá zákon, musí mít učitel náboženství nebo katecheta udělenou kanonickou misi nebo dekret od příslušného biskupství, na jehož území vyučuje náboženství nebo katechezi.

2 PŘÍSTUPY VE VÝUCE A CÍLE NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY A KATECHEZE

2.1 CÍLE NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY OBECNĚ

Obecně výchova dítěte, a nemusí se jednat o konkrétní náboženskou výchovu, je složitý a jedinečný proces. *Gravissimum educationis* zdůrazňuje právo na křesťanskou výchovu. Odkazuje také na osoby, které mají tuto povinnost vychovávat a vzdělávat své děti ve víře. Tato povinnost náleží především rodičům. Za tímto naplněním cíle ve výchově nestojí pouze rodiče, ale také společnost, respektive stát a církve. Rodiče, učitelé a všichni, kdo na dítě působí a nějakým způsobem ho vychovávají, formují, na sebe berou určitou zodpovědnost. Existuje mnoho pojetí výchovy od různých autorů, my jsme pro naše zaměření k náboženské výchově vybrali konkrétně toto: „Výchova a celé výchovné jednání je především bezprostřední spolubytí člověka s člověkem. Na základě osobních zkušeností, poznání i úvah dochází člověk postupně k tomu, v co věří, v co doufá a co miluje. Žádný jiný mezilidský vztah nedává podnět k sebeuvědomění tak silně jako vztah výchovný.“ (Smahel, 2010, s. 6) Takto definovaná výchova se dá vztáhnout i konkrétně na tu náboženskou. Jde o postupné navázání vztahu prostřednictvím zkušeností, různým poznáváním a určitou formací. Nesmíme opomenout významnost osobního příkladu u každého vychovatele, který působí takto na dítě.

Cíl výchovy dává vychovatelům směr, kterého má být prostřednictvím výchovy dosaženo. Konkrétním cílem křesťanské náboženské výchovy je osobnost křesťana. Pod osobností křesťana si toho můžeme hodně představit. Jde o jakési komplexní vybavení člověka z několika stránek. Dle Malého (1973) jde o dvě osobnosti, kterých chceme prostřednictvím výchovy dosáhnout. Tou první je osobnost mravní, je to přirozený cíl každé výchovy, ale z náboženského hlediska usilujeme o křesťanské morální hodnoty a zásady. Druhou osobností křesťana má na mysli Malý jakýsi proces, který bychom mohli vztáhnout na celý život člověka, prostřednictvím kterého postupně dorůstáme do osobnosti křesťana, do pevnějšího vztahu s Bohem.

V cíli výchovy nesmíme zapomínat na rodiče. Ti mají zde důležitou roli a úlohu. Působí a vychovávají dítě od útlého věku. O cílech křesťanské výchovy se zmiňuje i Ponsardová (2008). Klade důraz na zdravou křesťanskou rodinu, ve které jsou právě rodiče pro dítě příkladem, jak žít svůj život ve vztahu s Bohem. Kde jinde by se dítě mělo naučit žít zdravé a naplněné vztahy než právě v rodině. Další nezastupitelnou roli v předávání víry hraje

církev a škola. Církev se má snažit být na blízku těm, kteří se nevzdělávají v církevních školách, a to jinými způsoby, prostřednictvím kněží a laiků, kteří se jim snaží zpřístupnit a předat nauku církve a vedou je takto na jejich cestě k Bohu (srov. Gravissimum educationis, čl. 7). Neměli bychom opomenout ani vrstevnické skupiny a společenství mládeže, v nichž se mladý hledající člověk může po duchovní stránce dále rozvíjet a sdílet se s ostatními. Důraz na důležitost a podporu těchto společenství vyslovil i Jan Pavel II. a jeho nástupce Benedikt XVI.

2.2 DIDAKTICKÉ METODY A PŘÍSTUPY V HODINÁCH NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZE

2.2.1 METODY NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY

V hodinách náboženství můžeme použít několik výukových metod. Využití těchto metod ve výuce se odvíjí od uvážení učitele a také podle cíle, kterého chce ve vyučovacím procesu dosáhnout. Metody ulehčují proces k dosažení stanoveného cíle. Níže jsme vybrali základní klasifikaci výukových metod podle Maňáka, kterou jsme upravili dle potřeb a vhodnosti a použitelnosti metod ve vztahu k výuce náboženství.

Klasické výukové metody

- Metody slovní

Pod tuto výukovou kategorii spadají klasické metody vypravování příběhů, vysvětlování, rozhovor, diskuse, brainstorming. Patří sem také práce s učebnicí, nebo pracovními listy, kvízy, doplňovačky apod.

- Vyprávění,
- vysvětlování,
- práce s textem,
- rozhovor.

- Metody názorně-demonstrační

Pod tuto oblast můžeme zařadit promítání náboženských filmů a videí (Biblická pátrání, Exit 369 aj.), ale také sem můžeme zařadit sederovou večeři, kdy si děti vyzkouší tradiční pokrmy a prožijí židovskou paschu.

- Předvádění a pozorování,
- práce s obrazem.

- Metody dovednostně-praktické

Do této oblasti spadá nácvik a dramatické ztvárnění představení (biblický příběh), práce s Biblií, jakékoliv grafické, hudební a výtvarné činnosti, které propojíme s různými církevními událostmi a svátky.

- Napodobování,
- manipulování,
- produkční metody.

Aktivizující metody

- Metody diskusní;
- metody inscenační;
- didaktické hry. (Maňák, Švec, 2003)

Pro zvýšení efektivity učebního procesu a celkové motivace a pro větší zapojení žáků do výukového procesu se doporučuje metody ve výuce různě kombinovat a obměňovat. Takto můžeme docílit i většího zájmu u dětí o náboženství. Hodiny pro ně pak nebudou nudné a jednolité. Konkrétně v hodinách náboženství a v katechezi usilujeme o aktivnější zapojení dětí do výuky, než je tomu ve školní výuce.

2.2.2 PŘÍSTUPY UČITELE K ŽÁKŮM V HODINÁCH NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZE

V učitelské praxi se setkáme s různými přístupy a výukovými styly učitele. Výukovým stylem se rozumí určitý postup, kterým učitel vystupuje a působí na žáky během vyučování. Jde o cílené a postupně strukturované činnosti, které učitel používá tak, aby působil na žáky. (Srov. Průcha, Walterová, Mareš, 2013)

Na základě toho, jaký emoční vztah ve výuce učitele a žáka převládá, můžeme rozlišit styly:

Integrační výukový styl (kladný emoční vztah a střední až zesílené řízení)

Učitel má k žákům kladný vztah, snaží se svým žákům porozumět a být jim nápomocný. Takovýto učitel je otevřený komunikaci se žáky, vyjadřuje k nim důvěru ve splnění jejich uložených povinností. Klade na ně přiměřené nároky a požadavky, které postupně zvyšuje. Podporuje iniciativu, kreativitu a samostatnost žáků. Snaží se s žáky komunikovat bez množství příkazů a zákazů, spíše se snaží vést s žáky dialog a vybízet je k zamyšlení a aktivní účasti na rozhodování.

Autokratický výukový styl (záporný emoční vztah a silné řízení)

Učitel, který aplikuje v praxi autokratický styl vedení, vyžaduje od žáků výkon a ukázkovou kázeň. Komunikace mezi učitelem a žákem je spíše direktivní, rozkazující a zakazující. Takovýto učitel není otevřen jakémukoliv dialogu, přehlíží potřeby dětí, nejeví o ně jakýkoliv zájem. Za nesplnění stanovených úkolů přicházejí sankce. Takovýto učitel často používá výhrůžky a vyčítání, což vyvolává u dětí napětí a strach. Mnohdy omezuje samostatnost a kreativitu u dětí, jelikož vyžaduje přesné plnění úkolů podle jeho zadání. Nepřipouští jiný způsob řešení problému nebo situace.

Liberální styl s nezájmem o žáka (záporný emoční vztah a slabé řízení)

Takovýto učitel mívá na dítě nízké požadavky na jejich výkon. Jeho chování vůči žákům může působit mnohdy lhostejným dojmem. Kontrola plnění požadavků z jeho strany je nedostatečná až žádná. Děti tak ztrácejí motivaci k učení a plnění svých povinností. Učitel se chová nejistě a mnohdy si neví rady, jak v konkrétních situacích zareagovat nebo jak danou situaci vyřešit z jeho učitelské pozice.

Rozporný autokraticko-liberální styl (záporný emoční vztah s rozporným řízením)

Jedná se o směs dvou stylů, a to liberálního a autokratického stylu učitele, které jsme výše představili. Učitel buď uplatňuje z každého stylu některé postoje, nebo se jednotlivé styly u něj střídají. Což u dětí vyvolá ještě větší zmatek a nejistotu.

Laskavý liberální styl (kladný emoční vztah a slabé řízení)

Učitel se k žákům chová mile a vlídně, má pro žáky porozumění a je otevřený jakýmkoliv podmínkám či připomínkám z jejich strany. Mívá na žáky nízké požadavky a mnohdy omlouvá jejich nedostatky. Učitel se chová k žákům jako chápající a milující „matka“. Nekontroluje plnění stanovených povinností. (Srov. Mareš, Čáp, 2001)

Jak jsme již výše zmínili, v praxi se můžeme setkat s různými styly vedení ze strany učitele k žákovi. Jako nejméně efektivní styly vedení se jeví ty, při nichž má učitel negativní emoční vztah k žákům a při nichž se objevuje silné či slabé řízení (autokratický styl, liberální styl s nezájmem o dítě). Dalším takovým nevhodným stylem vedení, který se na první pohled může zdát nevinný, je laskavý liberální styl. Objevuje se kladný emoční vztah k žákům, ale také zde vidíme i slabé řízení a kontrolu ze strany učitele. Určitá zdravá míra kontroly a vyžadování plnění povinností je vhodná, ba u některých dětí nezbytná. Proto se nám jeví ze všech těchto přístupů vedení učitele k žákům nejvhodnější integrační styl vedení i ve vztahu

k výuce náboženství. Tento přístup učitele k žákovi v sobě skrývá nejen kladný emoční vztah, ale také určitou míru kontroly a řízení, kterou postupně s ohledem na žáky zvyšuje. Takovýto učitel naslouchá svým žákům, dokáže s nimi otevřeně komunikovat a naslouchat jejich připomínkám a problémům. Dokáže respektovat osobnost druhého člověka a podle toho k němu přistupovat. Vyžaduje od žáků určitou kázeň a plnění povinností s ohledem na jejich schopnosti a možnosti.

2.3 MOŽNÉ PŘÍSTUPY A SMĚRY V OBLASTI NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY A KATECHEZE

V České republice ještě neexistuje mnoho systematicky uspořádaných katechetických celků pro jednotlivé věkové skupiny. S výchovou duchovní stránky člověka by se mělo začínat současně s dalšími stránkami. Jedním z takových ucelených katechetických celků, který působí na duchovní stránky a současně rozvíjí i ty další je Katecheze Dobrého pastýře. Dalším přístupem, se kterým se v našich podmínkách můžeme setkat, je pedagogika Franze Ketta. Ta se zaměřuje na celistvý přístup k dítěti.

2.3.1 KATECHEZE DOBRÉHO PASTÝŘE

Koncepce této katecheze vznikla v Římě v 50. letech 20. století. Jejími autorkami a hlavními průkopnicemi v té době jsou Dr. Sofie Cavalletti a Gianna Gobbi. Katecheze je založená na předpokladu, že náboženská výchova malého dítěte musí být postavena na pozorném sledování vývoje náboženské vnímavosti a duchovních potřeb (srov. Surma, Biel, 2016). Program a metodiky Katecheze Dobrého pastýře (KDP) jsou zpracovány a určeny pro děti od tří do dvanácti let. Základem náboženské výchovy v tomto období je rozvoj dítěte, které poznává Boha, jenž je opravdová láska. Katecheze umožňuje dětem vytvářet a prožívat osobnější vztah s Bohem. Koncepce KDP se opírá o některé prvky z pedagogiky Marie Montessori. V rámci této katecheze je katecheta tím, kdo dítě sleduje a umožňuje mu samostatně objevovat a poznávat. Ke každému dítěti přistupuje individuálně a vede je podle jeho osobních možností a schopností, nabízí nová témata a didaktický materiál, se kterým může pracovat. Katecheta respektuje a podněcuje duchovní potřeby dítěte. Výuka této katecheze probíhá v tzv. Atriu v menších skupinkách. Součástí Atria je podobenství o dobrém pastýři, je to materiál, se kterým děti jednak mohou pracovat a meditovat nad ním, ale je to také současně centrem Atria. Jednotlivé pomůcky, které s dětmi katecheta probere, zůstanou následně v Atriu vystaveny na určitém místě, tak aby s nimi mohly děti pracovat. Nezbytnou součástí každého Atria je i modlitební koutek. Je to místo určené k samostatné nebo společné modlitbě. (Dřímál, Fojtíková Roubalová, 2015)

Cílem KDP je vědomá účast dětí na slavení liturgie. Nejde v první řadě o získávání informací, jde o vlastní zkušenost dětí s Bohem. Celkově je program KDP zaměřen kristocentricky, Ježíš je zde jako dobrý pastýř. Děti jsou nejprve uváděny do vztahu s Ježíšem, který se jim pak stává prostředníkem, který je uvádí do vztahu s Bohem. „Nikdo nepřichází k Otci než skrze mě.“ (Srov. Jan 14, 6) Katecheze jsou zaměřeny na hlásání kérygmatu a výchovu dětí k aktivní účasti na slavení eucharistie. (Dřimal, Fojtíková Roubalová, 2015, s. 22) Jednotlivé katecheze jsou antropologické, výchozí bod v katechezi je hledán v každodenních zkušenostech směrem k Bohu.

Takto pochopená koncepce KDP se postupně rozšířila do mnoha zemí na světě. Do České republiky se tato katecheze dostala teprve v nedávných letech prostřednictvím sester Nejsvětější svátosti z Českých Budějovic. Sestry zorganizovaly první kurzy s polskou lektorkou Dr. Barbarou Surmou, která se KDP věnuje v Polsku. Barbara Surma vydala v Polsku spolu s Dr. Krzysztof Bielem příručku: Ja jestem dobrym pasterzem ke KDP. Tato příručka byla přeložena do českého jazyka. V současné době Dr. Zimmermannová spolu s Dr. Fojtíkovou Roubalovou vzdělávají nové katechety v rámci Česka a Slovenska. Také se starají o tvorbu a přípravu metodických materiálů. (Rozkocová, 2017)

2.3.2 PEDAGOGIKA FRANZE KETTA

Pedagogika od německého náboženského pedagoga Dr. France Ketta a sr. Esther Kaufmannové se zaměřuje na celistvý přístup ve vzdělávání a výchově. Vznikla v 70 letech 20. století. Původně se jednalo o směr katechetický, který se zaměřoval na práci s předškolními dětmi z nevhodných sociálních podmínek. Později se z něj vyvinul pedagogický systém, který má své specifické postupy, principy, metody a pomůcky. Není zacílený jen na předškolní děti, ale dá se využít na všechny věkové skupiny. (Kett, Edern, 2014) Metodicky a didakticky mají jednotlivá setkávání charakter nazírání do různých oblastí. Pedagogiku dělí do několika podoblastí: *pedagogika existenciální, ped. vztahová, ped. rozvíjející osobní jedinečnost, náboženská ped.* Zvláště se pak pedagogika více zaobírá sociálními vazbami a vztahy, tomuto přisuzuje Kett zvláštní význam. Z pohledu jeho pedagogiky je důležité umět ve vztahu s druhými dávat a přijímat. Takovýto přístup je pak předpokladem k rozpoznání hlubší roviny skutečnosti o Bohu, který je láska. Principem a pomůckami, které mají u dětí napomoci rozvíjet osobní jedinečnost, jsou pohádky a biblické texty. Využívají obraznou řeč, pomocí které je dětem předávána životní moudrost a poznání. Dává si za cíl zprostředkovat touto řečí jednotlivé příběhy a dávat podněty k osobnímu přemýšlení. V rámci katecheze se můžeme setkat se znázorněním různých obrazů

z charakteristických materiálů a pomůcek (*výkladový materiál a šátková sada*), které jsou typické pro tento pedagogický směr. V náboženské pedagogice F. Ketta, je kladen důraz na vztah k transcendentnu, jedná se o pedagogiku mystagogickou. Je zaměřena na to podstatné, na podstatu samu. (Kett, Koczy, 2009)

Takto pojatá pedagogika Ketta není uzavřeným pedagogickým systémem. Vzdělávací teorie se průběžně rozvíjí a vzniká induktivně na různých setkáních s dětmi předškolního a mladšího školního věku. V roce 2008 v Německu vznikl institut, který se zabývá touto pedagogikou a vytváří metodiky a publikace (Institut für ganzheitlich sinnorientiertes Pädagogik/RPP). V České republice od roku 2014 působí Společnost Pedagogiky Franze Ketta z.s. organizující vzdělávací kurzy, duchovní obnovy a přednášky pro katechety, kteří se zajímají o tuto pedagogiku. Metodické materiály pro výuku náboženství vytvořené ostravsko-opavskou diecézí vycházejí z této pedagogiky.

3 MATERIÁLNÍ DIDAKTICKÉ POMŮCKY VE VÝUCE NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZI

Z různých církevních dokumentů, které jsme jmenovali v předešlé kapitole věnující se zakotvení náboženské výchovy a katecheze vyplývá, že úkolem učitele náboženství a katechety je neustále usilovat o šíření Kristova života a jeho učení (srov. *Catechesi tradendae*). Obzvlášť v dnešní moderní společnosti, kdy máme na trhu stále nové a nové technické vymoženosti, je nutné přizpůsobovat a obměňovat materiály a pomůcky, se kterými v hodinách náboženství s dětmi pracujeme. K tomu vybízí i Jan Pavel II. ve své apoštolské exhortaci *Catechesi tradendae* a zmiňuje se o tom také další exhortace Pavla VI. *Evangelii nuntiandi*.

Výchovně vzdělávací systém je soubor všech škol, školských zařízení a jiných vzdělávacích institucí, které zajišťují realizaci vzdělávání. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 368) Dále toto zmínění autoři rozlišují výchovně-vzdělávací proces, který chápou jako edukační proces, tj. všechny činnosti, které probíhají v procesu učení a vyučování (srov. Průcha, Walterová, Mareš, 2009) Na výchovně vzdělávací proces působí řada jiných faktorů, které do jisté míry může, nebo nemůže učitel ovlivnit. Mezi faktory, které napomáhají naplňovat cíle vyučovacího procesu a které může učitel ovlivnit, patří právě didaktické prostředky. Tyto didaktické prostředky se u některých autorů (Geschwinder, J; Růžička, E.; Růžičková, B., 1995) mohou dělit na materiální a nemateriální didaktické prostředky⁵. Mezi materiální didaktické pomůcky můžeme řadit učebnice, pracovní listy, sešity, didaktickou techniku apod. Do nemateriálních prostředků řadíme vyučovací zásady, organizační formy, metody.

V dnešní době nalezneme mnoho materiálních prostředků, které můžeme použít při výuce náboženství a mohou nám tak napomoci k naplnění cílů vzdělávání. Při jejich použití bychom měli mít na zřeteli výchovný cíl, kterého chceme dosáhnout. I dokonce Komenský kladl důraz na to, aby se prostředky ve vyučování nestavěly nad cíl ve výuce. Prostředky jsou zde pro cíl, neměli bychom zapomínat na to, že nám pomáhají k cíli (srov. Komenský, 1947). Výchovně vzdělávací cíl je nadřazený veškerým didaktickým pomůckám.

Nalezneme mnoho autorů (Průcha, Rambousek, Kalhous a Obst, Skalková), kteří definují didaktické prostředky, z nichž např. Maňák definuje a označuje za didaktické prostředky veškeré jevy a předměty, které napomáhají k zajištění a zefektivnění výuky a spolu

⁵ Některí autoři věnující se této problematice používají materiální didaktické prostředky, jiní materiální didaktické pomůcky. Lze použít obojí pojmenování.

s použitím odpovídajících výukových metod a organizačních forem mohou napomoci k dosažení výchovně-vzdělávacího cíle. (Maňák, In Průcha, s. 258, 2009)

3.1 ZÁSADY POUŽITÍ MATERIÁLNÍCH DIDAKTICKÝCH POMŮCEK V HODINÁCH NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZI

Didaktické pomůcky dokážou učiteli napomoci k dosažení a naplnění jeho výukového cíle, kterého chce docílit ve výuce. Při použití těchto pomůcek by učitel měl dbát také na vhodnost využití a správného použití, konkrétně na věk a mentální vývoj dítěte ve vztahu ke konkrétní pomůcce. Používání učebních pomůcek ve výuce podporuje zásadu názornosti, nejefektivněji společně s názorně-demonstrativními metodami. (Hanesová, s. 164, 2005) Pro žáka se tak výuka stává zajímavější a atraktivnější, když mimo výklad učitele si může danou věc „osahat“, vyzkoušet a vidět ji. Ovšem nevhodným použitím a zacházením může učitel napáchat více škody než užitku. O nevhodném používání pomůcek ve výuce náboženství píše např. i autorka Hanesová (2005), ta mezi nejčastější chyby řadí: nesprávné zacházení s pomůckami; příliš mnoho pomůcek; jednotvárnost používání stále stejných pomůcek při výuce; nesystematičnost v jejich použití ve výuce apod. Také Maňák hovoří o přesycení až inflaci názornosti. Uvádí několik kritérií, podle kterých by měl učitel vybírat vhodně didaktické pomůcky. Mezi hlavní řadí:

- sledovaný cíl hodiny,
- konkrétní obsah,
- charakter předváděných jevů,
- vědomostní a myšlenková úroveň žáků,
- připravenost učitele pro použití konkrétního didaktického prostředku,
- podmínky pro nasazení daného didaktického prostředku (např. prostorové podmínky – velikost a rozložení třídy; velikost skupiny apod.). (Maňák, In Průcha, s. 259, 2009)

Proto bychom nyní rádi uvedli několik důležitých didaktických zásad pro práci s didaktickými pomůckami ve výuce, na které je nutné dbát při práci s nimi. Byly formulovány postupně a tvoří určitý systém. Pro výuku náboženství a katechezi jsme vybrali a zaměřili se na následující zásady:

- názornosti,
- systematičnosti,
- aktivity,
- trvalosti,

- přiměřenosti věku,
- spojitosti teorie s praxí.

Zásada *názornosti* je základní didaktickou zásadou, která se pokládá za nejdůležitější už od dob Komenského. Vychází ze smyslového vnímání, aby žáci lépe dokázali poznat skutečnost a výkladovou látku (srov. Obst, 2017). V praxi se můžeme setkat s tím, že u mladších žáků používáme mnoho didaktických pomůcek, než by bylo potřeba. A naopak u starších žáků se využívá méně pomůcek a přikláníme se k předávání informací prostřednictvím mluveného slova. U *systematičnosti* jde především o jakési ucelené výukové celky a učivo, které se žákům předkládá. Ve výuce náboženství jde především o metodiky pro výuku římskokatolického náboženství pro ZŠ, ve kterých je učivo předkládáno postupně v určitých systematických celcích. *Zásady aktivity a trvalosti* docílíme v hodinách náboženství tím, že dáme možnost žákům samostatně pracovat a manipulovat s materiály, se kterými na hodinách pracujeme, a také aktivně je zapojovat do vyučovacího procesu. Jak jsme již výše zmiňovali, veškeré pomůcky by měly být použity přiměřeně věku dítěte, jeho mentálním a motorickým schopnostem. (Srov. Malach, In. Kurelová, 1999) V neposlední řadě nesmíme opomenout také *propojení teorie s praxí*, kterou mohou žáci jednoduše uplatnit během liturgie, při níž si propojí jednotlivé znalosti biblických událostí s konkrétními reáliemi.

Další didaktické zásady by se daly také propojit s výukou náboženství, ale výše uvedené zásady pokládáme za nejdůležitější, a proto jsou zde uvedeny podrobněji. V dnešní době se setkáváme s tím, že máme řadu pomůcek pro výuku římskokatolického náboženství, které se nabízejí učitelům k využití. Předpokladem použití těchto pomůcek ve výuce je schopnost vyučujícího umět s danou pomůckou pracovat a také vhodně ji z didaktického hlediska použít. Další zásada, kterou bychom mohli zmínit, je *zásada individuálního přístupu k žákům*. Je důležité respektovat a vnímat každého žáka individuálně. V hodinách náboženství, a nejen tam, se můžeme setkat s dětmi, které přicházejí z různých rodin, s různou náboženskou zkušeností apod. Proto bychom ani na toto neměli zapomínat a měli naopak brát na to ohled.

3.2 DIDAKTICKÉ MATEIRÁLY POUŽÍVANÉ V HODINÁCH NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZE

Nyní se zaměříme na jednotlivé didaktické materiály a pomůcky, se kterými se můžeme setkat a které můžeme použít v hodinách náboženství nebo při katechezi. Jsou zde obsaženy i materiální didaktické pomůcky, se kterými mohou pracovat rodiče v domácím prostředí mimo výuku náboženství nebo katechezi. Některé konkrétní pomůcky a materiály vycházejí z našeho provedeného výzkumu, v němž jsme se učitelů náboženství a katechetů dotazovali na materiály a pomůcky, se kterými pracují, nebo se kterými se setkali v praxi, případně, kde čerpají inspiraci. Níže předloženým výčtem dostupných a používaných materiálů a pomůcek pro výuku náboženství nebo katechezi si neklademe za cíl je jakýmkoli způsobem zhodnotit. Jde pouze o seznam a popis těchto materiálních didaktických pomůcek, které jsou dostupné a lze je využít ve výuce náboženství nebo katechezi.

Podrobněji se využití materiálních didaktických pomůcek ve výuce náboženství a katechezi věnovali v práci i Dr. Fojtíková Roubalová a Dr. Jablonský (2015), autoři se ve výzkumu zaměřili na důkladnější analýzu didaktických pomůcek, které se využívají ve výuce náboženství a katechezi. Z výzkumu vyplynulo, že materiální didaktické pomůcky tvoří nezbytnou součást výuky náboženství a katecheze. Nejpoužívanější materiální didaktickou pomůckou, která je i zároveň nejzákladnější a nejdůležitější pro výuku náboženství a katechezi, je Bible. Ta by měla být na prvním místě a až po ní další materiály.

3.2.1 TEXTOVÉ MATERIÁLY

Učebnice, metodiky a pracovní listy

Předmět náboženství není zatím zapracován do rámcového vzdělávacího programu, a proto jediným dokumentem, podle kterého se mohou učitelé náboženství řídit jsou Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.–9. ročníku základní školy⁶. (Muroňová, Muchová, 2003) Nejedná se o dokument závazný pro výuku náboženství, ale pouze doporučující.

Metodické materiály a pracovní listy pro výuku náboženství ostravsko-opavské diecéze

Tyto metodické materiály spolu s pracovními listy k jednotlivým tématům vydalo v letech 2003–2009 katecheticko-pedagogické středisko ostravsko-opavské diecéze, jedná se o nejrozšířenější dostupné materiály. Jde o soubor metodik pro učitele od 1.–8. třídu základní

⁶ Církevně schváleno na 49. plenárním zasedání České biskupské konference dne 9. 4. 2003.

školy, které jsou doplněné o pracovní listy pro žáky. Na těchto metodikách se podílelo několik autorů. Každý ročník má dále zpracováno jedno centrální téma, symbol a modlitbu. (Muroňová, Muchová, 2004) Ovšem, když se na ně podíváme s odstupem 15 let, je na nich vidět mírné pokulhávání s dnešními potřebami dětí. Některá témata jsou pro děti obsahově hutná a některá jsou zase nepřiměřená jejich mentální úrovni. Jiným nepřipisují důležitost a probírají se jen jednu hodinu (např. téma blahoslavenství). Z didaktického hlediska se v nich zapomělo na opakování probrané látky v jednotlivých hodinách. Pro začínající učitele náboženství se tato metodika může stát dobrým pomocníkem pro přípravy struktur vyučovacích hodin a jejich témat.

Časopisy

Časopisy a různá periodika lze využít pro přípravu do hodin náboženství nebo katechezí. Inspiraci pro práci s dětmi v nich mohou nalézt i rodiče. Do toho výčtu dostupných časopisů jsme zahrnuli i ty, které dotazovaní učitelé a katecheti nebo také rodiče uváděli, že s těmito periodiky nejčastěji pracují a využívají je tak pro svou učitelskou a katechetickou činnost.

Cesty katecheze

Jedná se o časopis vydávaný Českou biskupskou konferencí od roku 2009 do roku 2015 s myšlenkou nahradit diecézní časopisy *Katechetické listy*⁷ a *Katechetický věstník*⁸. Časopis vycházel s cílem vzdělávat a napomáhat na duchovní cestě, informovat o různých akcích, které se pořádají v rámci republiky i jednotlivých diecézí. Publikovány v něm byly odborné články nebo recenze, nechyběly odkazy na webové stránky s inspirací pro katechezi apod. Časopis také přinášel informace o novinkách v oblasti katecheze a náboženského vzdělání. V současné době již časopis nevychází, ale je možné dohledat v archivu na webových stránkách starší čísla časopisu. (Srov. <http://cestykatecheze.cz/O-casopise> [cit. 2020-03-14])

Duha

Katolický časopis pro děvčata a chlapce zprvu vypadá jako časopis určený pro děti, ale jedná se spíše o nápady a možnosti, jak mohou rodiče, katecheti a vyučující náboženství pracovat s dětmi. Časopis je vydáván pod záštitou Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti sdružením Petrinum s. r. o. v Českých Budějovicích ve spolupráci s pedagogicko-katechetickým

⁷ Časopis *Katechetické listy* byl vydáván pod olomouckou arcidiecézí do konce školního roku 2007/2008 a sloužil pro interní potřebu katechetů a pracovníků arcidiecéze. Nahrazen *Cestami katecheze*.

⁸ *Katechetický věstník* byl vydáván katechetickým centrem brněnské diecéze do roku 2008. Sloužil zejména pro katechety.

centrem ostravsko-opavské diecéze. (Srov. <http://mojeduha.cz/clanky/kdojsme> [cit. 2020-03-14]) Časopis vychází jedenkrát za 14 dní a k tomu vychází některá čísla, která se vztahují speciálně k vybraným částem liturgického roku. Každé číslo je zaměřeno na nějaké téma, kterému se snaží věnovat. Nalezneme zde množství aktivit, rozhovorů a zamyšlení pro děti a dospělé. Ovšem můžeme narazit na aktivity, které jsou příliš náročné pro dítě a mohou tak vyžadovat vedení nebo pomoc dospělého člověka. Vedle tištěného časopisu existují i webové stránky, které slouží spíše jako doplnění k tištěné verzi tohoto periodika.

Tarsicius

Tento časopis je primárně určen ministrantům. Je vydáván od roku 2005 v Jablonci nad Nisou. Časopis je rozdělený na několik sekcí, které jsou určeny nejmenším (*mazánci*), starším (*mazáci*) a nejstarším (*borci*) ministrantům. Každé číslo obsahuje nějaké zajímavé téma, komiks, aktivity v podobě doplňovaček. Nenásilnou hravou formou se chlapci seznámí s liturgickým prostorem, průběhem mše svaté (s jednotlivými úkony), s průběhem udělování svátostí a dalšími věcmi, které by měl ministrant znát. Na webových stránkách, jsou pak dostupná starší čísla v elektronické formě. (Srov. <http://tarsicius.cz/> [cit. 2020-03-14])

Nezbeda, Cvrček

Časopis *Nezbeda* pro děti mladšího školního věku založili dva salesiánští pracovníci, ale původní myšlenka vzešla od olomouckého arcibiskupa Jana Graubnera. Tento časopis začal vycházet od roku 1991 jako měsíčník s tím, že přes prázdniny vyjde jedno číslo jako dvojčíslo. Smyslem vydávání časopisu je seznámit děti se známými i méně známými lidmi (světci apod.) prostřednictvím komiksů, příběhů a rozhovorů. V časopise nalezneme příběhy z Bible, povídání o zajímavých věcech z oblasti vědy a techniky. Nechybí ani informace o událostech během církevního roku (slavení a význam Velikonoc a Vánoc), vše je uzpůsobeno věku dítěte. K tomuto časopisu se později připojila příloha *Cvrček*. Ten začal vycházet pro předškolní děti jako příloha *Nezbedy*. Obsahuje různá povídání, příběhy a myšlenky pro rodiče a jejich nejmenší. V textu naleznou hry, kvízy, hádanky, ale také vystřihovánky pro děti. Na webových stránkách lze nalézt také mnoho materiálů ke stažení, které by se daly využít v katechezi či výuce náboženství s těmi nejmenšími. (Srov. <https://www.casopisnezbeda.cz> [cit. 2020-03-14])

In! Dívčí svět

Tento časopis je určen pro věřící dívky od 12 let v období dospívání. Od roku 2005 vychází tento časopis měsíčně a je distribuován i na Slovensku. Existuje jak v tištěné, tak i v elektronické formě. Obsahuje články z oblasti světa módy, hudby a filmu, rozhovory se známými osobnostmi apod. (Srov. <http://info.in.cz> [cit. 2020-03-14]) V časopise je také sekce, která se zabývá vztahy mezi chlapci a dívkami. Čtenáři tak mají možnost psát své dotazy na různá témata. Redaktoři časopisu se pokoušejí dospívajícím věřícím lidem ukázat cestu, jak žít moderním způsobem v dnešním světě podle Božích přikázání a nestydět se tak za to, že jsou křesťany. Snaží se nabízet křesťanské životní postoje a hodnoty. Na webových stránkách <http://www.in.cz/> pak můžeme najít různé sekce a témata, ke kterým se vztahují články. Čtenáři sem mohou přidávat komentáře a společně diskutovat, dozvídat se o křesťanských akcích, které se budou konat. Součástí internetových stránek je i e-shop, kde si mohou čtenáři zakoupit propagační materiály s logem časopisu.

DVD, CD a televizní pořady

Dalším materiálem, který je možné využít během hodin náboženství, případně i v rámci katechezí, jsou různé výukové filmy a televizní pořady. Jistou nevýhodou těchto audiovizuálních filmů a pořadů je jejich rychlé zestárnutí. Starší grafické zpracování u většiny filmů není pro děti v dnešní době příliš atraktivní a nezaujme je tolik. Někdy se můžeme setkat i se špatným zpracováním biblických příběhů z hlediska literárního pojetí. Níže jsme uvedli několik filmových a televizních příkladů, které ve výzkumu vyučující a katecheti uvedli, že s nimi pracují ve výuce a v katechezi.

Biblická pátrání

Jedná se o krátký biblický seriál pro mladší žáky z produkce České televize. Vznik v letech 2009–2012. Celý cyklus obsahuje 17 dílů. Každý díl z tohoto cyklu je zaměřen na jeden příběh z Bible. Srozumitelnou formou jsou žákům vysvětlovány jednotlivé biblické události a souvislosti. Každým příběhem je provází dvojice dětských hrdinů, kteří během jedné epizody luští zábavnou formou „biblickou záhadu“, pátrají po významu a symbolice konkrétního příběhu. Příběhy se odehrávají na různých místech ve světě. Tyto krátké epizody mohou být dobrým doplněním některých probíraných témat v hodinách náboženství.

Exit 316

Dalším zajímavým seriálem z produkce České televize je *Exit 316*, vznikl v letech 2006–2009. Seriál je určen pro starší děti a mládež. Každým pořadem provádí dva moderátoři Aleš Juchelka a Johana Veselá. Jednotlivé díly seriálu jsou zaměřené na různá aktuální témata. V průběhu dílů je osvětlen pohled různých lidí a osobností, jejich příběhy apod. A to vše je pak vpraveno do kontextu Písma a učení církve. Jednotlivé díly vyšly i na DVD, ale jsou také dostupné na internetových stránkách České televize v jejím archívu.

Mezi další filmy a krátké příběhy, které se dají využít v hodinách náboženství, můžeme zařadit *Dějiny spásy*, *Animované biblické příběhy*, *Životopisy svatých* apod. Na internetu bychom našli spoustu dalších biblických animovaných zpracování.

Internetové stránky, weby – se zaměřením na katechetickou práci

Webové stránky jsou dalším místem, kde mohou učitelé náboženství, katecheti a rodiče čerpat inspiraci a nápady. Zde však musíme být velice obezřetní, jelikož u těchto webových stránek mnohdy nikdo nekontroluje, zdali jsou správné po teologické a pedagogické stránce. Tvůrci těchto webových stránek nemohou zaručit kvalitu předkládaných materiálů. Zde jsme uvedli několik možných internetových stránek a zdrojů, které se objevovaly i v odpovědích dotazovaných učitelů a katechetů ve výzkumu.

kanán.cz

Internetový web *kanán.cz* slouží jako inspirace na nedělní katechezi pro děti. Na webových stránkách nalezneme zpracované katecheze na každou neděli v liturgickém roce podle ročních cyklů (A, B, C). Materiály se pokoušejí dětem vhodnou formou předat nedělní evangelium tak, aby jej dokázaly s ohledem na jejich věk pochopit. K tomu je pro ně i krátké zamyšlení, kvíz nebo obrázek na vybarvení. Každá zpracovaná nedělní katecheze obsahuje v úvodu motto, myšlenku z evangelia, která se pak následně v evangeliu rozvíjí. V závěru je pak zformulována myšlenka, kterou by si dítě mohlo z nedělního evangelia odnést. Tento web je vhodný pro začínající katechety jako inspirace, jak jednoduchou formou provádět nedělní katecheze pro děti.

cestykatecheze.cz

Na webových stránkách nalezneme několik sekcí. Dvěma z nich jsou *Písmo svaté* a *Liturgie*. V těchto sekcích nalezneme náměty pro práci s dětmi a mládeží a odkazy na další články, které se zabývají touto problematikou. V sekci *Ke stažení* pak nalezneme různé pracovní listy, PowerPoint prezentace k různým tématům. Mimo jiné zde najdeme i starší čísla stejnojmenného časopisu, který vycházel do roku 2017.

pastorace.cz

Tyto stránky jsou spravovány a vytvářeny pražským pastoračním střediskem. Jsou určeny lidem, kteří pracují v oblasti pastorační činnosti a zapojují se do práce v církvi. Web se snaží těmto lidem nabídnout co nejširší nabídku pokladů a námětů, inspirací pro katechezi, přednášky a pastorační činnost. Cílem autorů webu není nabídnout zpracované materiály a podklady pro pastorační a duchovní práci, ale nabídnout náměty pro tuto práci a další zpracování. *Pastorace.cz* je propojena s internetovým webem *vira.cz* a *maria.cz*. Mezi rubrikami webu nalezneme tematické texty, náměty pro kázání, texty na nástěnky, krátké citáty, čtení na den. Na webu nechybí ani novinky z aktuálního dění v církvi a různé odkazy na další webové stránky. (Srov. <http://pastorace.cz/o-webu> [cit. 2020-03-14])

deti.vira.cz

Webové stránky *deti.vira.cz* nabízí různé omalovánky, hlavolamy, tvořivé a kreativní nápady, které se vztahují k Bibli nebo ke každému liturgickému období. Jsou zde také příběhy z Bible pro nejmenší doplněné obrázkovými příběhy a omalovánkami pro děti. Veškeré materiály jsou na webu volně ke stažení. Tento web pro děti je součástí webu *vira.cz*. Náměty, které zde můžeme najít, nejsou určeny jen pro učitele náboženství nebo pro katechety, ale také pro rodiče. Nejedná se o nějaké tematické celky nebo zpracované katecheze, jsou nalezneme tady spíše doplňující podklady a náměty pro aktivity. (Srov. <http://deti.vira.cz/o-projektu> [cit. 2020-03-14])

Pinterest.com

Tato poměrně nová webová stránka, kde nalezneme mnoho obrázků a videí s různou tematikou, slouží trochu jako taková malá sociální síť. Svým uživatelům, kteří jsou tu registrováni, umožňuje na jejich profilu vytvářet tzv. nástěnky „*boards*“ s různou tematikou, která je zajímavá, na níž si pak ukládají obrázky „*pins*“. Objevíme tady i různé náměty do hodin náboženství nebo pro katechezi. I samotní uživatelé, na web mohou nahrávat své

příspěvky v podobě fotek či krátkých videí s různou tematikou. Navzájem se tak mohou uživatelé obohacovat a čerpat inspiraci pro práci. Tvůrci této malé sociální sítě vytvořili i mobilní aplikaci do chytrých telefonů, což umožňuje uživatelům jednodušší a rychlejší přístup a prohlížení obrázků.

3.2.2 DALŠÍ MATERIÁLY – WEBOVÉ STRÁNKY KATECHETICKO-PEDAGOGICKÝCH CENTER DIECÉZÍ A MOBILNÍ APLIKACE

Dalším místem, kde mohou nejen učitelé, katecheti a rodiče čerpat inspiraci pro práci s dětmi v hodinách náboženství, jsou internetové webové stránky katechetických center. Na těchto stránkách můžeme najít mnoho zajímavých informací a námětů, ze kterých můžeme čerpat při práci s dětmi. Proto jsme se rozhodli udělat i malou analýzu těchto webů. Dalším místem, kde mohou získávat inspiraci a náměty pro práci, ale i načerpávat po duchovní stránce, jsou aplikace do chytrých mobilních telefonů. S těmi se můžeme v dnešní době více setkávat.

WEBOVÉ STRÁNKY KATECHETICKO-PEDAGOGICKÝCH CENTER

Katechetické a pedagogické centrum ostravsko-opavské diecéze

<https://kpc.doo.cz/>

Web katechetického a pedagogického centra prošel rozsáhlou obnovou. Nalezneme v něm různé sekce zaměřené pro katechety a učitele náboženství. Centrum nabízí také řadu vzdělávacích kurzů pod záštitou MŠMT, pořádá setkávání katechetů a učitelů náboženství. Nově zavedlo od minulého roku supervizi a mentoring. *Supervize* probíhá na různých místech v diecézi v podobě menších skupinek 5–10 osob, nebo individuálně. V rámci *mentoringu* si může katecheta vybrat z několika mentorů nabízejících se v rámci diecéze, se kterým se pak domluví na osobní setkání a dalším jednání. Na webu najdeme také důležité formuláře a dokumenty k výuce náboženství (přihlášky, vysvědčení). Centrum nabízí také pestrou škálu vzdělávacích kurzů, výukových programů a besed pro školy s náboženskou tematikou (Adventní projekty, Kostel v naší obci). Kromě užitečných odkazů zde nalezneme také informace o připravovaných akcích v diecézi.

Centrum pro katechezi Olomouc

<http://katechetiolomouc.cz>

Na stránkách katecheti olomoucké arcidiecéze nalezneme velké množství námětů pro výuku náboženství a katechezi. Ty jsou pak rozděleny podle určitých oblastí, veškeré materiály na webu jsou dostupné ke stažení zdarma. Tato sekce je velmi dobře a přehledně zpracovaná.

V další hlavní části sekce webu *Katecheté* nalezneme různé dokumenty, listy Svatého otce katechetům, pastýřské listy otce arcibiskupa apod. Materiály slouží především pro katechety a k jejich osobní formaci a dalšímu vzdělávání. Další sekci jsou *Odkazy*, zde nalezneme odkazy na další katechetická centra v ČR a na SR, odkazy na další weby. Na internetových stránkách katechetického centra nechybí také kalendář pořádaných akcí pro katechety a učitele. (Srov. <http://katechetiolomouc.cz> [cit. 2020-03-14])

Katecheticko-pedagogické centrum královéhradecké diecéze

<http://www.bihk.cz/pastorace/katecheticke-centrum>

Stránky královéhradeckého katechetického centra jsou poměrně rozpracované. Jsou rozděleny na katechetickou a pedagogickou část. V katechetické části nalezneme informace o různých připravovaných akcích, materiály ke stažení pro učitele i katechety, pomůcky a podněty. V sekci pomůcky nalezneme odkazy na další weby. Další část tvoří pedagogická oblast. Ta je zaměřena na sdílení materiálů s náboženskou tematikou, které se dají využít pro práci ve škole. Centrum provádí různé programy a akce pro školy (Poselství křesťanských svátků, Využití křesťanského dědictví ve výuce apod.) Materiály a informace jsou na webu postupně přidávány a aktualizovány. (Srov. <http://bihk.cz/pastorace/katechetické-centrum> [cit. 2020-03-14]); [http://bihk.cz/pastorace/pedagogické centrum](http://bihk.cz/pastorace/pedagogické-centrum) [cit. 2020-03-14])

Diecézní katechetické centrum Biskupství brněnského

<https://kc.biskupstvi.cz/aktuality/>

Na těchto stránkách najdeme širokou škálu námětů a materiálů jak pro katechezi, tak pro výuku náboženství. Veškeré materiály a informace jsou přehledné a lehce dohledatelné. Objevíme zde pomůcky do hodin náboženství. Katechetické centrum nabízí i možnost zakoupení různých brožurek a knížeček nejen děti. Kromě aktualit a pořádaných akcí tady najdeme i sekci vstupy do škol. Cílem těchto programů je představit základním školám různá témata spojená s křesťanstvím. Tato témata doplňují obsah průřezových témat *multikulturní výchovy* a *osobnostní a sociální výchovy*. (Srov. <http://kc.biskupstvi.cz/vstupy/> [cit. 2020-03-14]) Dále také nabízí vzdělávací kurzy (teologický kurz, kurz katechety, nově i učitelství náboženství pro ZŠ ve spolupráci s Cyrilometodějskou teologickou fakultou v podobě kurzu v rámci CŽV). Na webu nechybí ani odkazy na dokumenty a legislativní dokumenty, které se týkají výuky náboženství.

Diecézní centrum pro katechezi českobudějovické diecéze

<https://prolidi.bcb.cz/>

Tento web diecézního centra pro katechezi slouží převážně katechetům a učitelům náboženství jako informační portál o připravovaných akcích, nabízí též informace ohledně výuky, různé tiskopisy apod. Dále mohou najít materiály pro práci v hodinách náboženství nebo katechezi. Je zde přímo sekce *Minikatecheze* obsahující krátké katecheze, které jsou rozděleny podle liturgického cyklu. Centrum provádí i vstupy do školy a projekty do škol. Pro katechety a učitele připravuje pravidelně duchovní obnovy a různá setkání. (Srov. <http://prolidi.bcb.cz/cs/diecezni-centrum-pro-katechezi> [cit. 2020-03-14])

MOBILNÍ APLIKACE

Vira.cz Widget

V aplikaci od vira.cz nalezneme část informací jako na mateřských webových stránkách. Tvůrci této aplikace se pokusili zprostředkovat uživatelům chytrých mobilních telefonů jednodušší přístup k citátům na každý den, který se týká mešní liturgie a krátkého biblického zamyšlení v podobě biblické kapitoly. Aplikace obsahuje odkazy na webové stránky vira.cz a biblenet.cz. Widget umožňuje uživatelům stáhnout si denní citáty do svých mobilních telefonů.

iZIDOOOR

Tato mobilní aplikace nabízí uživatelům každý den inspirativní citáty; úryvek evangelia pro aktuální neděli s komentářem; zajímavosti ze života svatých nebo inspirace z oblasti knižních novinek aj. V aplikaci nalezneme také mnoho podnětů pro modlitbu. Uživatel může vložit i svůj vlastní modlitební úmysl nebo využít aktuální modlitební úmysly. Aplikace nabízí průvodce duchovním životem prostřednictvím zamyšlení na den nebo upozorněním na denní modlitbu.

Modlitby

V této mobilní aplikaci Modlitby je obsaženo několik českých modliteb, které jsou rozděleny do různých kategorií. Nalezneme zde základní modlitby církve, modlitby rozdělené dle světců a také modlitby podle toho, na koho se chce člověk v modlitbě obrátit. Aplikace umožňuje uživatelům ukládat jednotlivé modlitby do oblíbených položek, také uživatel může sám napsat a vložit modlitbu.

PAYG – Pray As You Go

Tato mobilní aplikace od jezuitů je dostupná v anglickém jazyce. Nabízí meditaci nad evangeliem na každý den a další podněty na zamyšlení a modlitbu. V aplikaci nalezneme i hudbu a otázky k reflexi a k dalšímu růstu v duchovním životě. Uživatelé zde objeví záložku examen, která má člověku pomoci ke zpytování svědomí. Cílem této aplikace je napomoci člověku v duchovním životě, zamyslet se nad Božím slovem a růst ve vztahu s Bohem.

(Srov. <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181219modleme-se-s-mobilem> [cit. 2020-03-19])

Zpěvník pro scholy (ProScholy.cz)

Autoři této aplikace se rozhodli vytvořit přehledný zpěvník českých a slovenských křesťanských písní a shromáždit je na jednom místě. V aplikaci nalezneme 1132 písní, postupně jsou do ní přidávány další písně. K jednotlivým písním tady nalezneme text, akordy na kytaru, noty nebo i audio ukázkou. Aplikace je přehledně vytvořena a jednoduchá pro uživatele, funguje i v off-line režimu. (<https://zpevnik.proscholy.cz/o-zpevniku> [cit. 2020-03-19])

4 VZTAH VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZE Z POHLEDU RODIČŮ A UČITELŮ NÁBOŽENSTVÍ, KATECHETŮ

4.1 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem výzkumu bylo zmapovat situaci v oblasti náboženského vzdělání a katecheze; zjistit, jak jsou vnímány pojmy náboženská výchova a katecheze, a to ze dvou úhlů pohledu, jedním je pohled učitelů náboženství/katechetů, a druhý úhel, který nás zajímal, byl pohled rodičů. Vycházíme z předpokladu, že ve společnosti jsou tyto pojmy mnohdy mylně chápány, případně brány za totožné. V souvislosti s touto problematikou jsme se dále zaměřili i na další oblasti, které do této oblasti také spadají. Tyto oblasti jsme následně rozšířili do dílčích průzkumných problémů (DPP), z nichž každý je nějakým způsobem zaměřen na zkoumání celkového obrazu o vnímání výuky náboženství a katecheze z obou úhlů pohledu a celkové situace náboženského vzdělávání v ČR.

Před samotným začátkem výzkumného šetření jsme stanovili několik oblastí, na které bychom se chtěli dále ve výzkumu zaměřit. Dle našeho názoru s touto problematikou také souvisí:

- Vymezení pojmu náboženská výchova a katecheze. (rodiči i učitelé/katechety)
 - DPP č.1: Vnímají katechety a učitelé náboženství rozdíl mezi výukou náboženství a katechezí?
- Použití metod, pomůcek a výukového materiálu v hodinách náboženství a katecheze.
 - DPP č. 2: Jaké metody ve výuce učitelé a katechety znají?
 - DPP č. 3: S jakou katechezí se během praxe učitelé a katechety setkali?
 - DPP č. 4: S jakými materiály pracují v rámci výuky náboženství?
 - DPP č. 5: S jakými materiály pracují v rámci katecheze?
 - DPP č. 6: Jsou pro vyučující náboženství a katechety dostupné materiály dostačující?
 - DPP č. 7: Kde čerpají inspiraci a podklady k přípravě hodin náboženství a katechezí?
- Postoj a vnímání odpovědnosti rodičů v předávání víry dětem.
 - DPP č. 8: Z jakých rodin rodiče a děti pocházejí?
 - DPP č. 9: Jak rodiče vzpomínají na výuku náboženství a katechezí?

- DPP č. 10: Z jakého důvodu posílají rodiče své děti do výuky náboženství a na katecheze?
- DPP č. 11: Zajímají se rodiče o to, co děti probírají v hodinách náboženství a katechezích?
- DPP č. 12: Byli se rodiče podívat na hodině náboženství nebo katechezi?
- DPP č. 13: Vnímají rodiče u svých dětí, jestli navštěvují rády výuku náboženství nebo katechezi?
- DPP č. 14: Vychovávají rodiče své děti nějakým způsobem ve víře, modlí se společně s nimi?
- DPP č. 15: Vzdělávají se rodiče nějakým způsobem v oblasti náboženské výchovy dětí?
- Postoj a odpovědnost učitelů/katechetů v předávání víry dětem.
 - DPP č. 16: Jaké mají učitelé náboženství a katecheti vzdělání ke své činnosti?
 - DPP č. 17: Jaká je délka jejich učitelské a katechetické praxe?
 - DPP č. 18: Spolupracují učitelé náboženství a katecheti ve své farnosti s místním knězem?
 - DPP č. 19: Mají rodiče zájem o to, co děti dělají a probírají ve výuce náboženství a na katechezích?
 - DPP č. 20: Vnímají učitelé náboženství a katecheti u dětí zájem o náboženství a katechezi?
 - DPP č. 21: Vzdělávají se učitelé náboženství a katecheti v náboženské oblasti?

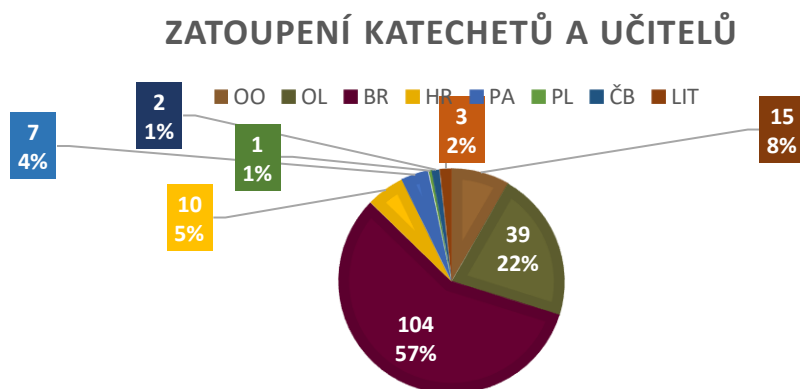
4.1.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ

- Mezi vnímáním pojmu náboženské výchovy a katecheze ze strany rodičů a vnímáním učitelů a katechetů není statisticky významný rozdíl.
- Mezi používáním metodik pro výuku náboženství vydaných ostravsko-opavskou diecézí v rámci diecézí v Čechách a na Moravě není statisticky významný vztah.
- Mezi používáním metodik pro výuku náboženství a délkou učitelské praxe není statisticky významný vztah.
- Mezi vnímáním zájmu u dětí o náboženskou výchovu a katechezi z pohledu rodičů a katechetů není statisticky významný rozdíl.
- Mezi zájmem o průběh náboženství ze strany rodičů a vnímáním zájmu rodičů z pohledu učitelů a katechetů není statisticky významný vztah.

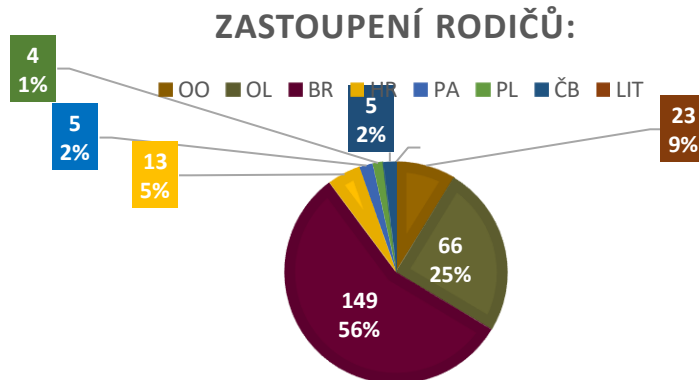
4.2 METODOLOGICKÁ ČÁST VÝZKUMU

4.2.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Základním souborem pro výzkumné šetření byli rodiče, kteří posílají své děti do hodin náboženství nebo na katecheze, učitelé náboženství a katecheti z českých a moravských diecézí. Do výzkumného šetření se ze všech českých a moravských diecézí zapojilo 181 učitelů náboženství a katechetů a 265 rodičů. Celkově jsme měli k dispozici 446 dotazníků.

Graf 1: Zastoupení katechetů a učitelů náboženství v rámci diecézí a arcidiecézí ČR.

Graf 2: Zastoupení rodičů v rámci diecézí a arcidiecézí ČR.

4.2.2 METODA ZÍSKÁVÁNÍ DAT

Pro získání potřebných dat do výzkumu od rodičů a učitelů náboženství a katechetů, jsme použili metodu dotazníku. Vytvořili jsme dvě verze pro dotazované. Jeden z dotazníků byl určen rodičům, jejichž děti navštěvují výuku náboženství a katechezi, a druhý dotazník byl určen učitelům náboženství a katechetům. Jedná se o často používanou metodu získávání dat v pedagogickém výzkumu. (Srov. Chráska, 2007, s. 163–164) K vytvoření dotazníků jsme využili webový portál survio.cz. Oba dotazníky byly dotazovaným k dispozici v internetové podobě. Samotná distribuce probíhala za pomoci katechetických center jednotlivých diecézí

rozesláním internetových adres dotazníků katechetům nebo uveřejněním dotazníků na webových stránkách katechetických center a rozesláním odkazů na dotazník s průvodním dopisem do některých farností ze zkoumaných diecézí, také s využitím sociálních sítí.

Dotazníky obsahovaly uzavřené, polouzavřené i otevřené otázky. (Srov. Gavora, 2000, s. 102–104) Dotazník pro rodiče obsahoval 27 otázek (viz příloha č. 1). Druhý dotazník pro učitele náboženství a katechety obsahoval 25 otázek (viz příloha č. 2). Dostatečně vysokou úroveň validity jsme se snažili dosáhnout především anonymitou dotazovaných a také předpokladem, že většina respondentů odpovídala upřímně a pravdivě na pokládané otázky. Reliabilitu dotazníků jsme se snažili zajistit tím, že jsme se na tutéž informaci dotazovali podobnými způsoby opakovaně.

Předvýzkum jsme provedli mezi 12 učiteli náboženství, katechety a 8 rodiči z ostravsko-opavské diecéze a olomoucké arcidiecéze v období září a října 2019. Hlavní výzkumné šetření pak probíhalo od listopadu 2019 do konce ledna 2020.

4.2.3 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT Z VÝZKUMU

Data získaná pomocí dotazníkového šetření jsme nejprve zpracovali pomocí popisné statistiky. Data z dotazníků prezentujeme pomocí výsečového nebo sloupcového typu grafu. Hypotézy, které jsme stanovili, jsme za pomoci statistických metod analyzovali a na základě toho jsme dané hypotézy přijali, nebo odmítli. Pro testování těchto hypotéz jsme využili test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Abychom vystihli přesněji vztahy mezi jednotlivými jevy v tabulce, pokračovali jsme v případě odmítnutí nulové hypotézy v analýze výpočtem z-skóre a vytvořením znaménkového schéma (srov. Chráska, 2007, s. 78–79).

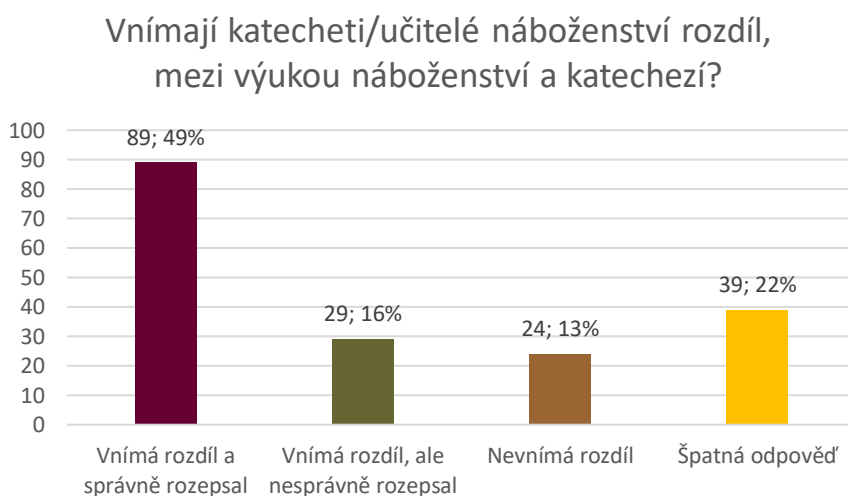
4.3 POPISNÁ ANALÝZA ZÝSKANÝCH DAT

Nyní bychom se zaměřili na vyhodnocení jednotlivých informací, které jsme získali pomocí výzkumného šetření. Jednotlivé odpovědi z dotazníků uvádíme pomocí grafů. Jednotlivé položky jsme dále rozčlenili do oblastí, které jsme vymezili již na začátku výzkumného šetření.

4.3.1 POJEM NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA A KATECHEZE

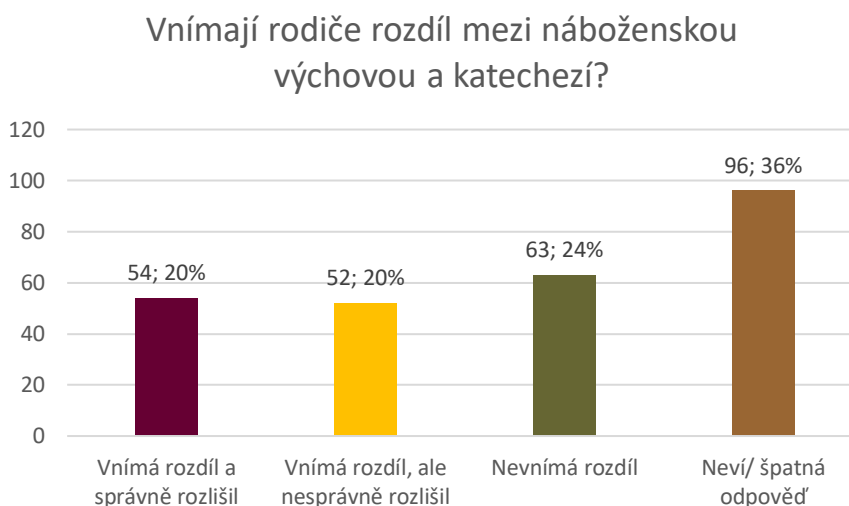
vymezení pojmu náboženská výchova a katecheze (rodiči i učiteli/katechety)

Zde nás zajímalo, zda rodiče a vyučující náboženství/katecheti vnímají rozdíl mezi výukou náboženství a katechezí a zdali mezi pojmy rozlišují. Z grafu 3, v němž máme odpovědi učitelů a katechetů, vyplývá, že z celkového počtu dotazovaných (181) vnímá rozdíl 118 (65 %) učitelů a katechetů, ovšem z nich dokázala správně definovat rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí 89 (49 %). Jen 24 (13 %) dotazovaných nevnímá mezi těmito pojmy žádný rozdíl a pokládají je za totožné.

Graf 3: Vnímají katecheti a učitelé náboženství rozdíl mezi výukou náboženství a katechezí?

Z dalšího grafu 4 můžeme vyčíst výsledky odpovědi rodičů. Můžeme vidět, že 106 (40 %) rodičů z celkového počtu 265 vnímá rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí. Ovšem už jen 54 (20 %) dokáže definovat rozdíl mezi jednotlivými pojmy. Větší část tvořilo zastoupení rodičů – 156 dotazovaných (60 %), kteří nevnímají rozdíl, tito zde byli v zastoupení 24 %, dále ti, kteří nevěděli nebo jejich odpověď byla špatná (36 %). Toto by se dalo vysvětlit nevědomostí z důvodu nedostatečného vzdělání v této oblasti.

Graf 4: Vnímají rodiče rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí?

4.3.2 POUŽITÍ METOD, POMŮCEK A VÝUKOVÉHO MATERIÁLU V HODINÁCH NÁBOŽENSTVÍ A KATECHEZE

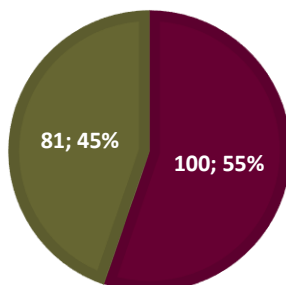
V této oblasti nás zajímalo, jaké metody učitelé a katecheti používají během výuky a katecheze a s jakými metodami se setkali během své praxe. Dále nás zajímalo také, jaké využívají pomůcky a materiály během výuky a katecheze, zdali jsou spokojeni s dostupnými materiály či nikoliv a jestli si případně vyrábějí své pomůcky do výuky. Také nás zajímalo, kde čerpají inspiraci pro své přípravy na výuku náboženství a katechezi.

Jaké metody ve výuce učitelé a katecheti znají?

Z grafu 5 je patrné, že 81 (45 %) dotazovaných učitelů náboženství a katechetů nedokázalo uvést výukové metody. Nejčastější mylně volenou odpovědí dotazovaných bylo, že uváděli namísto metod používaných ve výuce materiály, se kterými pracují nebo konkrétní pedagogické přístupy. Tyto odpovědi se v odpovědích objevovaly nejčastěji: metodiky ostravsko-opavské diecéze, pracovní listy, Franz Kett, pedagogika Montessori aj. Druhá část dotazovaných učitelů a katechetů 100 (55 %) uvedla správné metody ve výuce.

ZNAJÍ UČITELÉ A KATECHETI METODY VE VÝUCE?

■ Správné odpovědi ■ Špatné odpovědi

Graf 5: Znají učitelé náboženství a katecheti metody ve výuce?

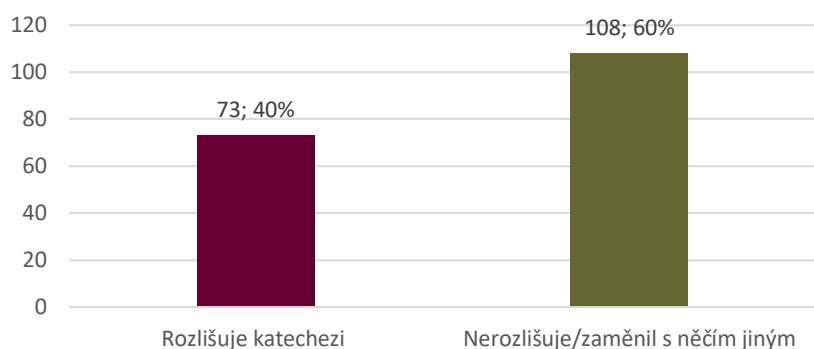
Na otázku, jaké metody používají ve výuce náboženství, se nejčastěji objevovaly tyto odpovědi:

- metody slovní: rozhovor, vypravování, vysvětlování, diskuse, práce s textem;
- metody názorně-demonstrační: práce s obrazem;
- aktivizující metody: dramatické ztvárnění, scénky, inscenační metody;
- komplexní výukové metody: skupinová a kooperativní výuka, brainstorming, projektová výuka, kritické myšlení.

S jakou katechezí se během praxe učitelé a katecheti setkali?

Následně jsme se dotazovali učitelů a katechetů, s jakou katechezí se během praxe setkali. Zjistili jsme ale, že učitelé zaměňují katechezi s něčím úplně jiným. Pouze 73 (40 %) učitelů a katechetů z celkového počtu 181 správně uvedlo katecheze, se kterými se během své praxe setkali. Nejčastěji se tak dotazovaní setkali s těmito katechezemi: biblickou katechezí, Katechezí Dobrého Pastýře, katechezí snoubenců, kat. pro mládež, liturgickou katechezí, kat. ke svátostem (první svaté přijímání, svátost biřmování). Dalších 108 (60 %) dotazovaných nerozlišuje katechezi a zaměňuje ji s jiným přístupem.

Rozlišují katechezi od nějakého jiného přístupu?

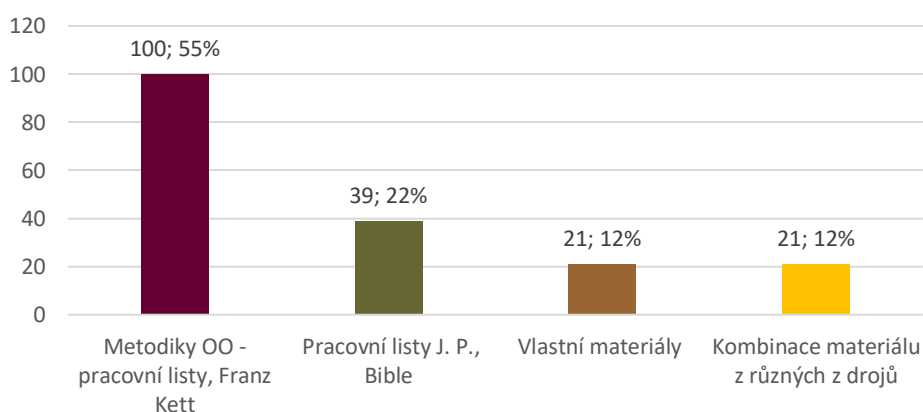

Graf 6: Rozlišují učitelé a katecheti mezi katechezi a jinými přístupy?

S jakými materiály pracují v rámci výuky náboženství?

Z grafu 7 je patrné, že nejčastěji – v 55 % učitelé náboženství využívají metodiky ostravsko-opavské diecéze spolu s jejími pracovními listy, které byly k těmto metodikám také vytvořeny. Jak jsme zjistili, s těmito metodikami pracuje stále velký počet učitelů, konkrétně 100 dotazovaných z našeho výzkumného šetření. Ovšem až tak velká skupina učitelů s těmito metodikami spokojená není, jak zjistíme z dalších grafů níže. Dále můžeme vidět zastoupení využití pracovních listů Jiřího Plhoně a Bible. S těmito materiály pracuje 22 % dotazovaných učitelů.

S jakým materiálem pracují učitelé náboženství během výuky?

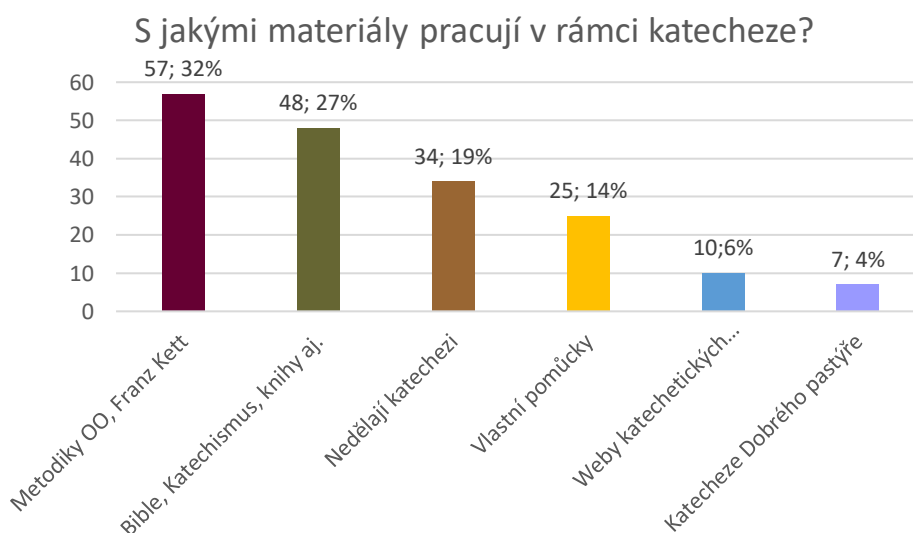
Graf 7: S jakým materiálem pracují učitelé náboženství během výuky?

S vlastními materiály ve výuce náboženství pracuje 21 (12 %) učitelů a ve stejném podílu 21 (12 %) se objevují i učitelé, kteří uvedli, že využívají kombinaci materiálu z různých zdrojů. Nejčastěji uváděli, že si vytvářejí své vlastní pomůcky a materiály do výuky, které doplňují něčím, co naleznou na internetu, webových stránkách katechetických center, v učebnicích nebo knihách.

S jakými materiály pracují v rámci katecheze?

Během přípravy a průběhu katecheze využívají dotazovaní širokou nabídku možností, ze které čerpají a se kterou pracují. Nejpočetnější zastoupení měly metodiky ostravsko-opavské diecéze a pedagogika Franze Ketta, kterou využívá během katecheze 57 (32 %) našich dotazovaných. Druhým nejčastěji využívaným materiálem, který se vyskytoval ve 27 % byla Bible, Katechismus katolické církve a jiné knihy. Objevili se respondenti, kteří se nevěnují vůbec katechezi a vyučují jen náboženskou výchovu. Ti tvořili skupinu 34 (19 %) dotazovaných.

V menším zastoupení 14 % se objevují katecheti, kteří si vytvářejí své vlastní materiály pro katechezi. Potom ve zkoumaném souboru máme v zastoupení 6 % dotazovaných, kteří hledají materiály na webových stránkách katechetických center a jiných webech. A poslední část tvoří katecheti, kteří pracují s materiály podle Katecheze Dobrého pastýře 7 (4 %).

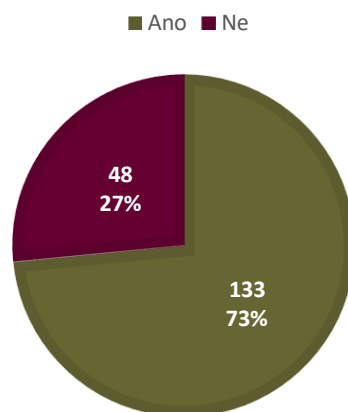

Graf 8: S jakými materiály pracují v rámci katecheze?

Jsou pro vyučující náboženství a katechety dostupné materiály dostačující?

Ze získaných výsledků jsme zjistili, že 73 %, tj. 133 dotazovaných učitelů a katechetů je spokojeno s pomůckami a s materiály, které využívají v rámci výuky náboženství a katecheze.

VYSTAČUJÍ UČITELŮM A KATECHETŮM POMŮCKY, SE KTERÝMI PRACUJÍ?

Graf 9: Dostačují učitelům a katechetům pomůcky, se kterými pracují v rámci výuky a katecheze?

Další část dotazovaných – 48, kterou tvořilo 27 % je s těmito pomůckami a materiály nespokojena. V následující otázce, měli učitelé a katecheti krátce zdůvodnit, proč jsou či nejsou spokojeni s těmito materiály a pomůckami. V odpovědích respondentů, kteří odpověděli v předchozí otázce, že nejsou spokojeni s těmito materiály, se nejčastěji objevovala tato zdůvodnění: „Postrádám nové metodiky a pracovní listy, které by byly: evangelizační, adekvátní pro věk, pro nějž jsou oficiálně určeny, s pracovními listy a obrázky, které jsou pro děti zajímavé a přitažlivé.“;

„Pracovní listy jsou vytvořeny nepřehledně a z mého pohledu často i zastarale vzhledem k proměně generace dětí, které do hodin chodí.“;

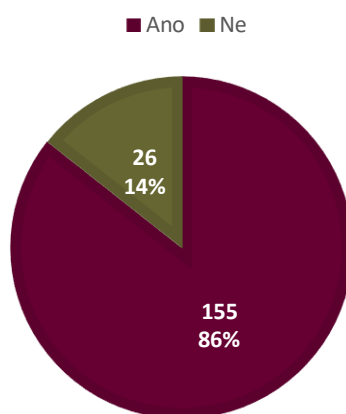
„Nedržím se striktně metodik, ale upravuji si podle svého, co chci s dětmi probrat, někdy si vyrábím vlastní prac. listy, jelikož některá témata se nadají použít, jsou zastaralá.“

Následně se poměrně často objevovaly odpovědi typu, že v důsledku nedostatečných materiálů vyrábějí své vlastní pomůcky, které využívají spolu s metodickými materiály ostravsko-opavské diecéze. Jak nám již v předchozím grafu 8 vyšlo, nejčastěji používaným materiálem v rámci výuky náboženství jsou právě metodiky vydané ostravsko-opavskou diecézí, které byly schváleny ČBK. I když s tímto materiálem pracuje velká část dotazovaných, určitá část učitelů je s tímto materiálem nespokojená. Často, jak uváděli,

doplňují tento materiál o svůj vlastní nebo používají jen část informací z něho. Následně se ukázalo, že i když dotazovaní nejsou spokojeni s dostupným materiálem, který pro výuku náboženství slouží, tak podle něj stále učí, jelikož nemají čas, ani možnosti vyrábět vlastní materiály. Tato odpověď týkající se času a možností se objevovala jak u učitelů, kteří jsou spokojeni, tak i u těch, kteří nejsou spokojeni.

Potvrdilo se, že část z dotazovaných 133 (73 %), kteří odpověděli, že jsou spokojeni s materiálem a pomůckami, si také vytvářejí své vlastní pomůcky a materiály pro výuku náboženství, tudíž jsou se svými materiály spokojeni a dostačují jim. Je to patrné i z dalšího grafu.

VYRÁBÍ SI UČITELÉ NÁBOŽENSTVÍ A KATECHETI VLASTNÍ POMŮCKY K VÝUCE?

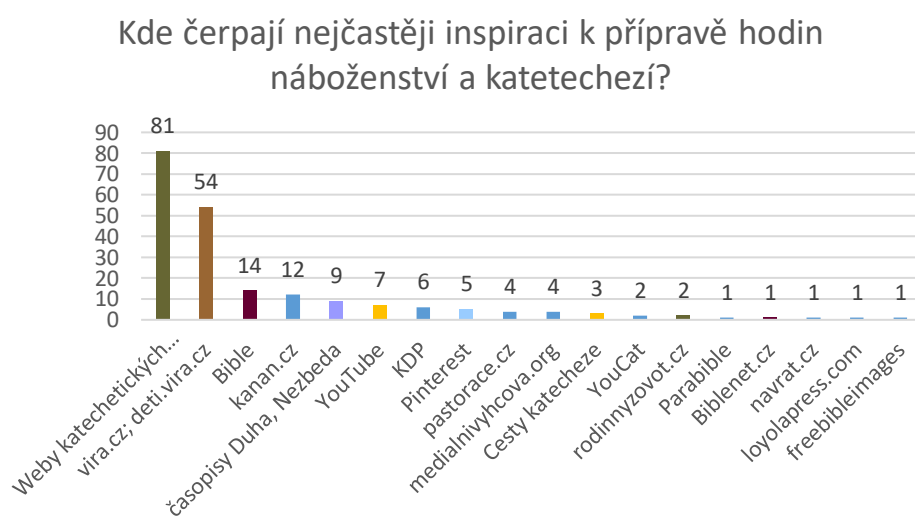

Graf 10: Vyrábějí si učitelé náboženství a katecheti vlastní pomůcky k výuce náboženství a katechezi?

V tomto případě jsme se dotazovaných ptali, jestli si vyrábějí své vlastní pomůcky a materiál k výuce. Ukázalo se, že 155 (86 %) učitelů náboženství a katechetů si vyrábí své pomůcky a materiál pro výuku. To nám také může objasňovat odpověď na otázku, proč jsou učitelé spokojeni s materiálem a pomůckami (graf 9). Jen menší část z dotazovaných učitelů 26 (14 %) uvedla, že si nevyrábí vlastní pomůcky pro výuku.

Kde čerpají inspiraci a podklady k přípravě hodin náboženství a katechezí?

Níže jsme vytvořili přehled míst a prostředků, které dotazovaní učitelé náboženství a katecheti zmínili, že nějakým způsobem využívají k čerpání inspirace a podkladu pro svou učitelskou a katechetickou práci. Většinu z nich, ať to jsou přímo webové stránky jednotlivých katechetických center, nebo internetové stránky a časopisy, jsme analyzovali a charakterizovali v předchozí kapitole. (viz kapitola 3.3 *Didaktické materiály používané v hodinách náboženství*)

Graf 11: Kde čerpají učitelé a katecheti inspiraci k přípravě hodin náboženství a katechezí?

Nejčastěji, v 81 (39 %) případech, hledají inspiraci učitelé a katecheti na webových stránkách katechetických center. Dalším zdrojem byly webové stránky vira.cz a deti.vira.cz, tuto skutečnost uvedlo 54 (26 %) dotazovaných učitelů. V Bibli hledá inspiraci pro výuku a katechezi 14 (7 %) učitelů a katechetů. Objevil se web kanan.cz, který uvedlo 12 (6 %) katechetů, převážně zde čerpají inspiraci na nedělní katecheze pro děti. Dále učitelé a katecheti (9, 4 %) čerpají z časopisů jako je Duha nebo Nezbeda. Další část dotazovaných zapojuje do výuky videa, a hledají tak inspiraci na YouTube (7, 3 %) nebo na webu medialnivychova.org (4, 2 %). Inspiraci v materiálech Katecheze Dobrého pastýře hledá 6 dotazovaných katechetů.

Objevily se i webové stránky, na kterých hledají učitelé náboženství a katecheti různé obrázkové podklady. Mezi ně patří například Pinterest (5, 2 %) a freebibleimages (1, 0,5 %).

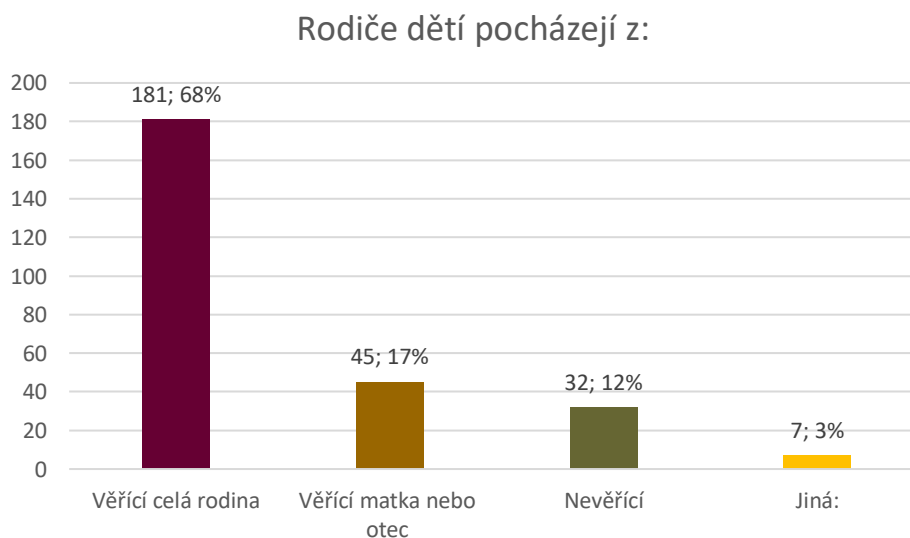
4.3.3 VZTAH RODIČŮ K NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVĚ A KATECHEZI

Postoj a vnímání odpovědnosti rodičů v předávání víry dětem

V této oblasti nás zajímalo, z jakých rodin pocházejí rodiče a v jakých rodinách žijí jejich děti, kolik mají dětí. Také nás zajímalo, jestli oni sami navštěvovali výuku náboženství nebo katechezi a jak na tuto dobu vzpomínají. Následně nás zajímalo, co je jejich důvodem, proč posílají své potomky na výuku náboženství nebo na katechezi. A také to, co si myslí, že jejich děti získají a naučí se. Rovněž nás zajímala informovanost rodičů o tom, co se děti v hodinách náboženství a katecheze učí a zdali ví, podle jakých materiálů se děti učí a jestli měli možnost se podívat na nějakou hodinu náboženství nebo katechezi. Rovněž jestli vnímají, že jejich dítě chodí rádo do hodin náboženství a katecheze. Kromě toho jsme se zaměřili i na náboženskou výchovu v rodinách, rodičů jsme se dotazovali, jestli s dětmi hovoří o víře, modlí se společně, jestli čtou dětem z Bible. Dále nás zajímalo, zdali se rodiče nějakým způsobem sami vzdělávají v oblasti náboženské výchovy, ať už pomocí náboženské literatury, či vzdělávacích seminářů a přednášek zaměřených na výchovu dětí.

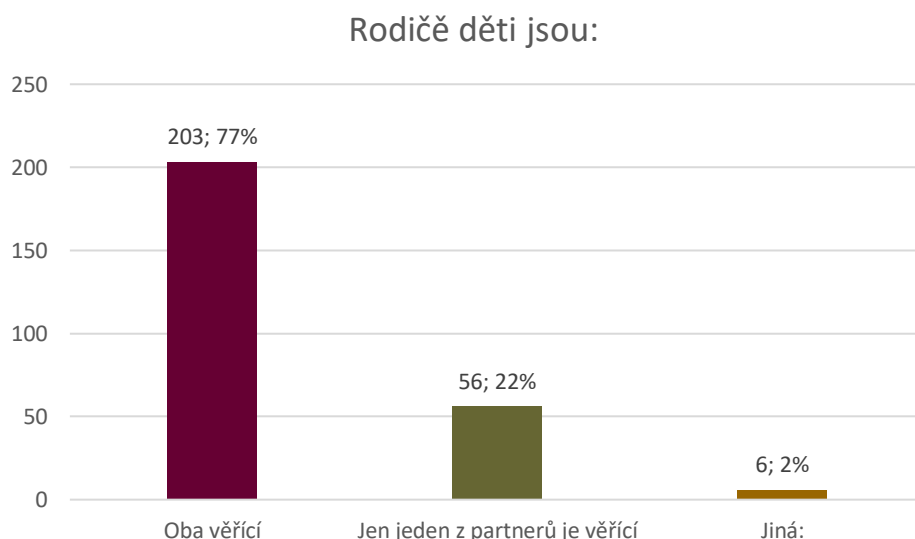
Z jakých rodin rodiče a děti pocházejí?

Z výsledku z grafu je patrné, že největší zastoupení mají rodiče, kteří pocházejí z rodin, v nichž věřící byla celá rodina. V tomto případě tuto část tvořilo 181 (68 %) rodičů. Další část tvořili rodiče, kteří pocházeli z rodin, kde byla věřící matka nebo otec 17 % (45). Ve 12 % byli zastoupení rodiče, kteří pocházejí z nevěřících rodin. V jiných případech byl věřící někdo v jejich rodině, nejčastěji to byli prarodiče, a v jiném případě zase, byli rodiče pokřtěni, ale nežili křesťanským životem.

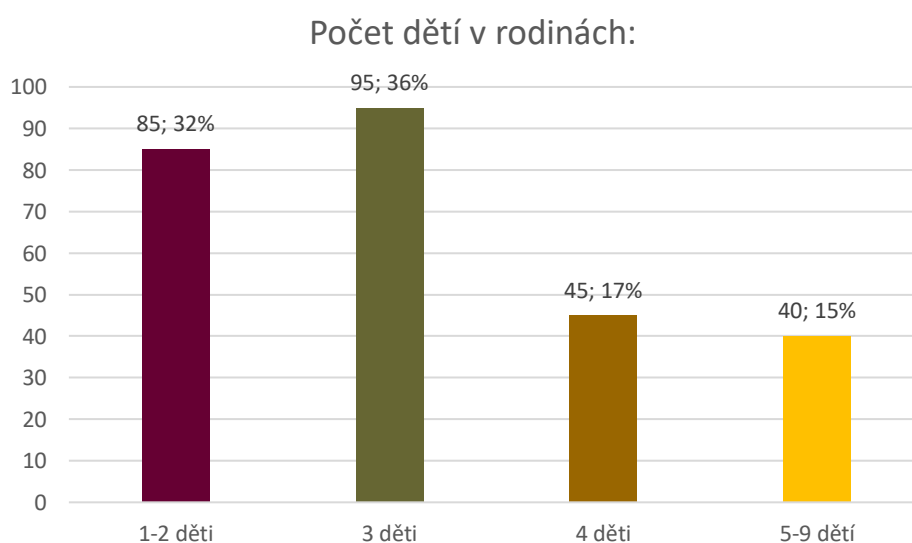
Graf 12: Původ rodičů dětí.

Z dalšího grafu lze vidět, v jakých rodinách vyrůstají jejich děti nyní. Velkou část rodičů 203 (77 %) tvoří rodiny, v nichž jsou oba dva manželé/partneři věřící. Méně početnou skupinou 56 (22 %) jsou rodiny, v kterých je jeden z manželů/partnerů věřící. Objevili se i rodiče, kteří jsou věřící rozvedeni, nebo manželé, kteří jsou oba pokřtěni, ale jeden z nich se neúčastní bohoslužeb a nežije duchovním životem – 2 %.

Graf 13: Náboženská orientace rodičů.

Dotazovaní rodiče, kteří se zapojili do výzkumného šetření, mají nejčastěji 3 děti, jak lze vyčíst z dalšího grafu 14. V podobně četném zastoupení 85 (32 %) rodičů uvedlo, že mají 1 až 2 děti. Další je zastoupení rodin (45) se čtyřmi dětmi v 17 %. A také rodiny, které mají 5–9 dětí. Ti tvoří zastoupení v 15 % (40).

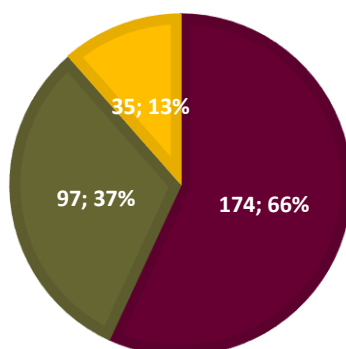

Graf 14: Počet dětí v rodinách.

Následně jsme se dotazovali, kam docházejí na výuku náboženství a na katechezi. Z výsledků je patrné, že děti dotazovaných rodičů nejčastěji navštěvují výuku náboženství ve škole, a to v 66 %. Dalších 97 (37 %) rodičů uvedlo, že jejich děti navštěvují výuku náboženství na faře nebo v pastorační místnosti. Zbylých 35 (13 %) dotazovaných rodičů uvedlo, že jejich dítě navštěvuje katechezi na faře.

DĚTI NAVŠTĚVUJÍ VÝUKU NÁBOŽENSTVÍ / KATECHEZI:

■ Výuku náboženství ve škole ■ Výuku náboženství na faře ■ Katechezi na faře

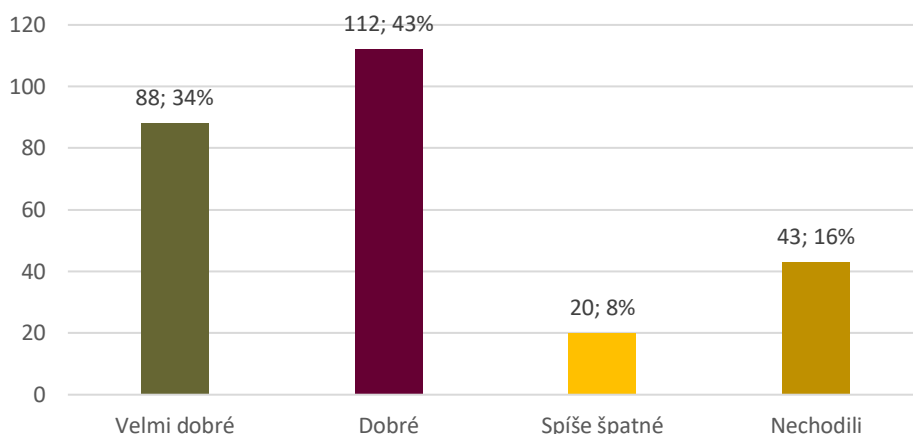

Graf 15: Kde děti navštěvují náboženství nebo katechezi?

Jak rodiče vzpomínají na výuku náboženství a katechezi?

Tady nás zajímalo, jaké mají rodiče vzpomínky na to, když oni sami chodili do náboženství a na katecheze. Z grafu můžeme vidět, že 112 (43 %) dotazovaných rodičů z 265 má dobré vzpomínky na hodiny náboženství a katecheze. Velmi dobré vzpomínky má 88 (34 %) rodičů. Naproti tomu jsou ve vzorku rodiče – 8 %, kteří na hodiny náboženství a katecheze vzpomínají spíše špatně. Zbylých 16 % rodičů uvedlo, že v dětství nenavštěvovalo hodiny náboženství ani katecheze. Uvedli, že to bylo z důvodu socialistického režimu, nebo také z toho důvodu, že to jsou konvertité.

Vzpomínky rodičů na hodiny náboženství/katechezi:

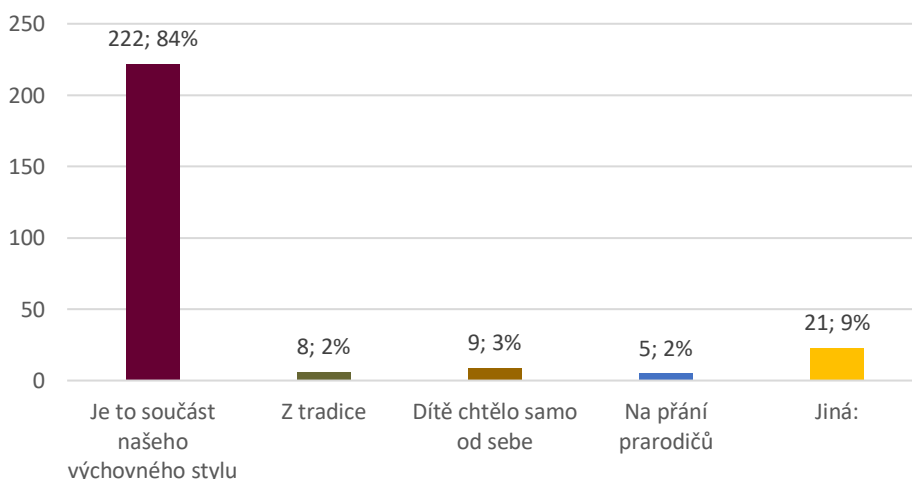

Graf 16: Vzpomínky rodičů na hodiny náboženství a katecheze, když byli malí.

Z jakého důvodu posílají rodiče své děti na výuku náboženství a na katechezi?

V této otázce jsme se snažili zjistit, z jakého důvodu posílají rodiče své děti do hodin náboženství a na katecheze. Zjistili jsme, že u 222 (84 %) dotazovaných rodičů jde především o jakousi součást jejich výchovného stylu a také náboženského vyznání, které se snaží dětem předat a žít podle něj. Pouze 8 (2 %) dotazovaných rodičů uvedlo, že jejich děti navštěvují náboženství z důvodu tradice, která u nich přežívá. S další podobou tradice se můžeme setkat i u další kategorie rodičů – 2 %, kteří uvedli, že jejich potomci navštěvují náboženství a katecheze na přání prarodičů. Dalších 9 (3 %) dotazovaných rodičů se setkali s tím, že dítě přišlo samo od sebe s přáním a žádostí, zdali by mohlo chodit do náboženství.

Důvod posílání dětí do náboženství a katecheze:

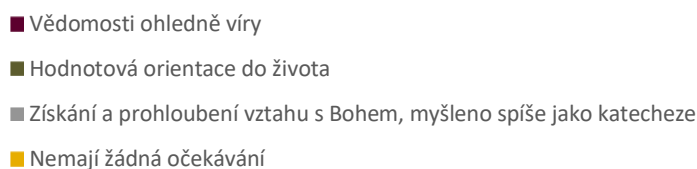

Graf 17: Jaký je důvod rodičů, že posílají své děti na výuku náboženství a na katechezi?

Zbylí rodiče 21 (9 %) uvedli, že chtějí, aby jejich dítě bylo ve společenství věřících; aby přistoupilo alespoň k prvnímu svatému přijímání; že je to jejich povinnost, kterou přislíbili na svatbě; nevěděli.

V souvislosti s touto otázkou jsme dále rodičům položili otázku: *co očekávají, že se jejich dítě naučí a dozví na hodinách náboženství*. Očekávání rodičů jsou různá, někteří rodiče předpokládají, že se jejich dítě dozví vědomosti ohledně víry (historické souvislosti, dogmata), jiní mají očekávání směřující na jejich hodnotovou orientaci, další rodiče vědomosti získané v hodinách náboženství vnímají jako katechezi (více o vztahu s Bohem než o znalostech).

CO OČEKÁVAJÍ RODIČE, ŽE SE DĚTI NAUČÍ NA HODINÁCH NÁBOŽENSTVÍ:

Graf 18: Co rodiče očekávají, že se jejich děti naučí v hodinách náboženství?

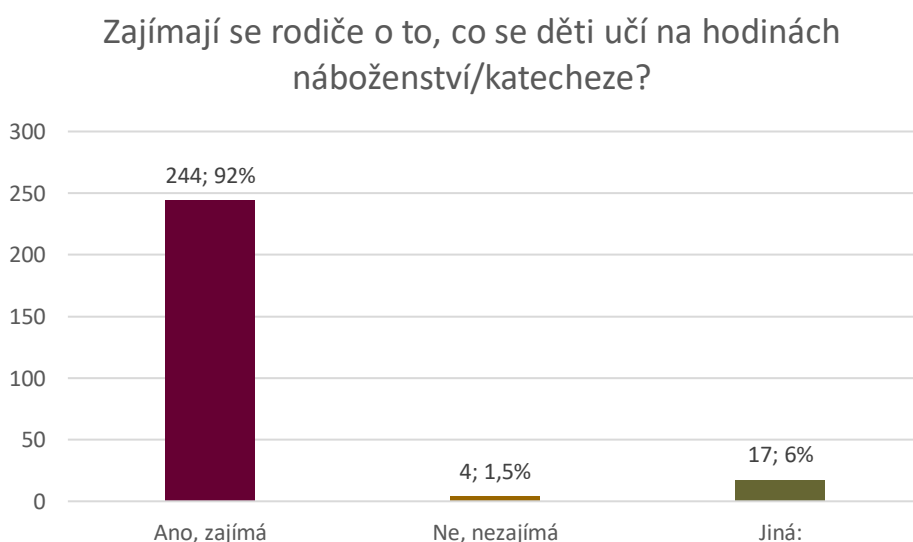
Nyní bychom uvedli několik odpovědí rodičů:

- „očekávám, že dítě vytvoří společenství s dalšími věřícími vrstevníky, něco se dozví, bude mít vzor svého učitele náboženství, dítě bude vnímat, že je víra důležitá a musíme o ní pečovat a vzdělávat se atd.“
- „...aby si upevnilo křesťanské zásady a bylo v nich pevné i v budoucnu, aby se nebálo vyznat víru, i když bude třeba sám/a; aby bylo dobrým člověkem, ale o to se snažíme i v rodině, nejen v hodinách náboženství.“
- „Tím, že se postupně seznámí s životem Ježíše a dějinami křesťanství očekávám, že se tím prohloubí její víra.“
- „...historické souvislosti, fakta, vysvětlení pojmů, vysvětlení dogmatiky.“

- „Základní otázky víry, orientace v Bibli, chápat průběh mše svaté, příprava ke svátostem, možnost povídat si o tom, co nám rodičům může důležitého uniknout při předávání víry v rodině.“

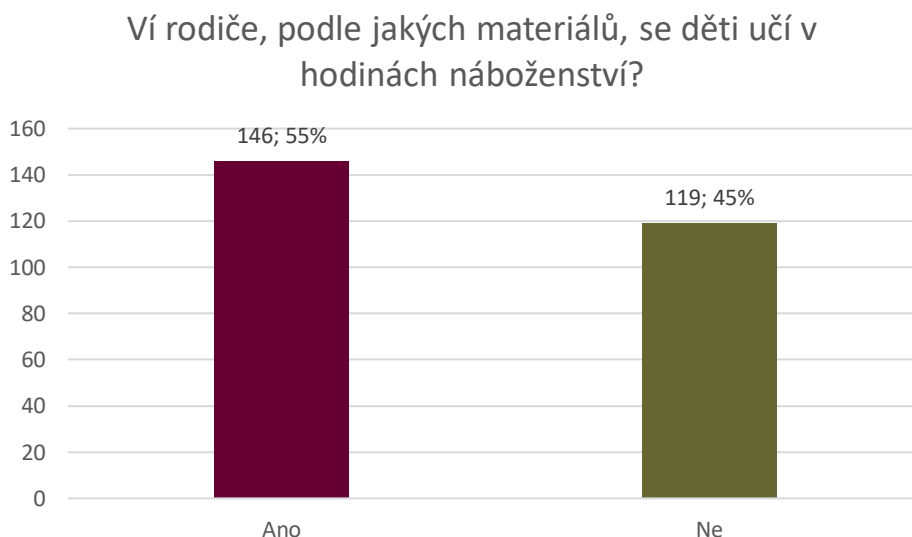
Zajímají se rodiče o to, co děti probírají v hodinách náboženství a katechezích?

Z výsledků, které můžeme vidět z grafu 18 je patrné, že většina rodičů 244 (94 %) jeví zájem o to, co jejich děti probírají na hodinách náboženství a katechezích. Jen nepatrné minimum rodičů 4 (2 %) odpovědělo, že je nezajímá, co jejich dítě probírá v náboženství a na katechezi. Zbýlých 17 (6 %) dotazovaných rodičů uvedlo, že se nemusejí obávat o kvalitu výuky a předávaných znalostí z důvodu, že učiteli nebo katechetovi natolik věří. Další část rodičů uvedla, že se občas děti zeptají, ale to jen v nepravidelných intervalech.

Graf 19: Zajímají se rodiče o to, co se děti učí na hodinách náboženství a katechezích?

Následně nás zajímalo, jestli rodiče ví, podle jakých materiálů se jejich děti učí v hodinách náboženství. Z celkového počtu 265 dotazovaných rodičů 146 (55 %) ví, podle jakých materiálů se děti v náboženství učí. Zbýlých 119 (45 %) rodičů neví, podle jakých materiálů se jejich děti učí v hodinách náboženství.

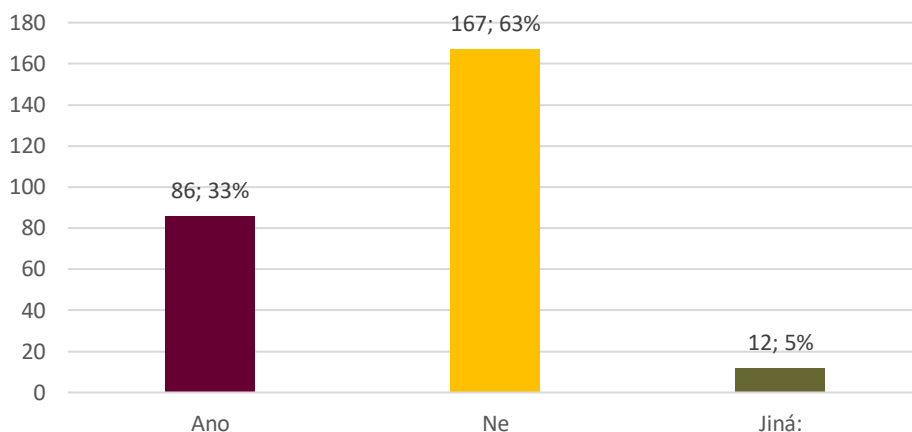

Graf 20: Ví rodiče, podle jakých materiálů, se jejich děti učí v hodinách náboženské výchovy?

Byli se rodiče podívat na hodině náboženství nebo na katechezi?

Ze zjištěných výsledků vyplynulo, že 179 (68 %) rodičů se nebylo podívat na hodinách náboženství ani na katechezi. Z toho 5 % rodičů svou odpověď zdůvodnilo, že nemají tuto možnost z důvodu konání výuky náboženství v rámci školního předmětu nebo o této možnosti ani nevěděli. Jiní uvedli, že to nepokládají za důležité nebo že se byli podívat jen na katechezi, ale na náboženství ne. Další část rodičů 86 (33 %) uvedla, že se byli někdy podívat na hodině náboženství nebo na katechezi.

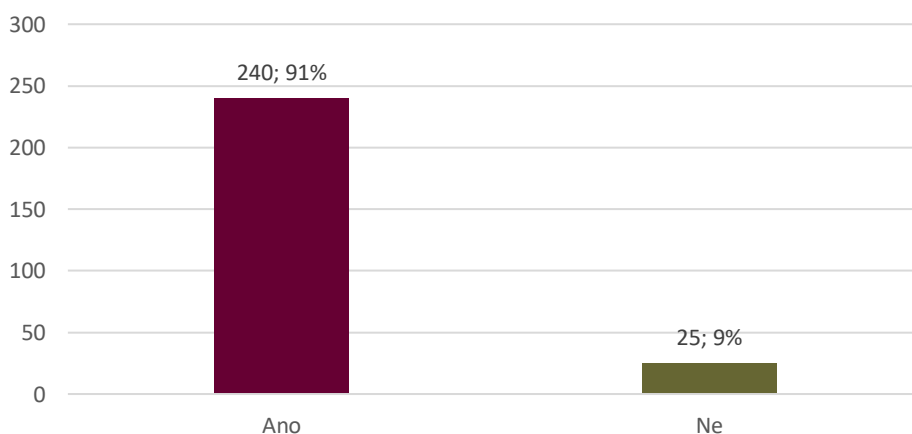
Byli se rodiče někdy podívat na hodinách náboženství/katechezi?

Graf 21: Navštívili rodiče někdy hodiny náboženství nebo katecheze?

V souvislosti s návštěvou náboženství nás zajímalo, zdali se rodiče s dětmi baví o tom, co probírali nebo dělali na hodinách náboženství. Z grafu je patrné, že 240 (91 %) dotazovaných rodičů se s dětmi baví o tom, co probírali na hodinách náboženství. Jen 25 (9 %) dotazovaných rodičů odpovědělo, že se s dětmi o tomto nebaví. Jejich odpověď může plynout z toho, že katechetovi nebo učitelé natolik důvěřují (jak uvedli někteří rodiče viz. graf 18).

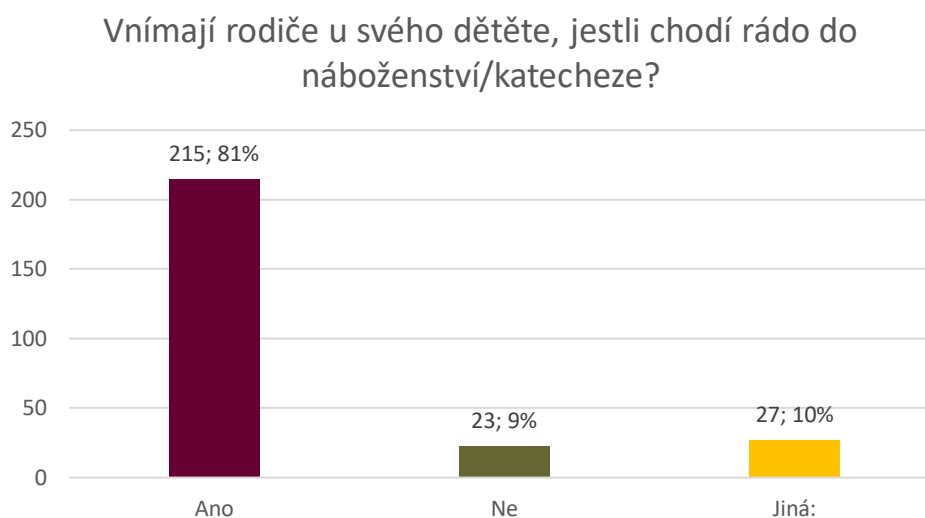
Baví se rodiče s dětmi o tom, co probírali/dělali na hodinách náboženství?

Graf 22: Baví se rodiče spolu s dětmi o tom, co probírali na hodinách náboženství?

Vnímají rodiče u svých dětí, jestli navštěvuje rádo výuku náboženství nebo katechezi?

Zde nás zajímalo, jestli rodiče vnímají u svých dětí zájem o náboženství nebo katechezi, zdali tam dítě chodí rádo. Z odpovědí rodičů je evidentní, že 215 (85 %) dotazovaných rodičů vnímá, že jejich dítě chodí do náboženství a na katecheze rádo. Dále 23 (9 %) dotazovaných rodičů odpovědělo, že jeho děti nerady chodí do hodin náboženství nebo katecheze. Jiní rodiče 27 (10 %) uvedli v odpovědích *jiná*, že je to velmi různé. Záleží na tom, kdo náboženství učí nebo kdo vede katecheze a jak dané téma předává dětem.

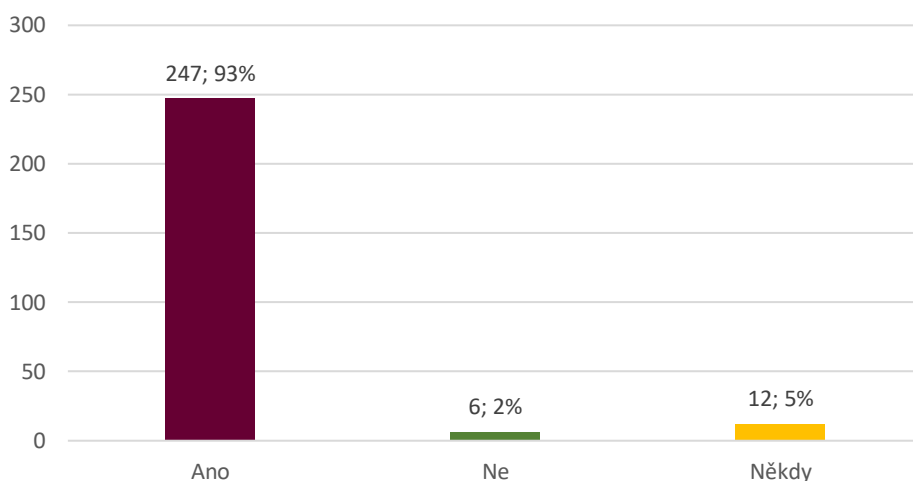

Graf 23: Zájem dětí o náboženství a katechezi z pohledu rodičů.

Vychovávají rodiče své děti nějakým způsobem ve víře, modlí se společně s nimi?

V této podoblasti nás zajímalo, jestli se s dětmi baví o víře, zda se společně modlí a jestli se společně modlili oni doma, když byli malí. A zdali svým dětem potom čtou z Bible. Z grafu vyplývá, že většina dotazovaných 247 (93 %) rodičů se s dětmi nějakým způsobem baví o víře. Menší část z nich tvoří rodiče 12 (5 %), kteří se s dětmi baví o víře někdy a zbylá 2 % odpověděla, že se s dětmi o víře doma vůbec nebaví.

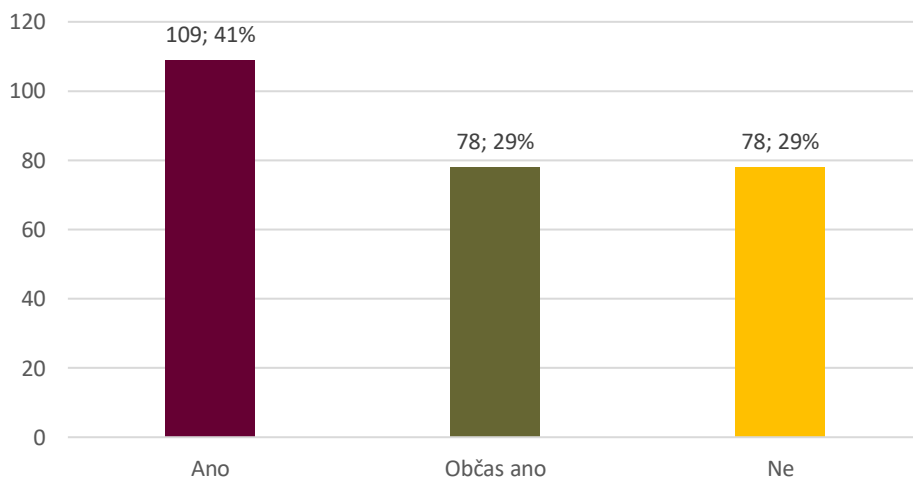
Baví se rodiče s dětmi o víře?

Graf 24: Baví se rodiče s dětmi o víře?

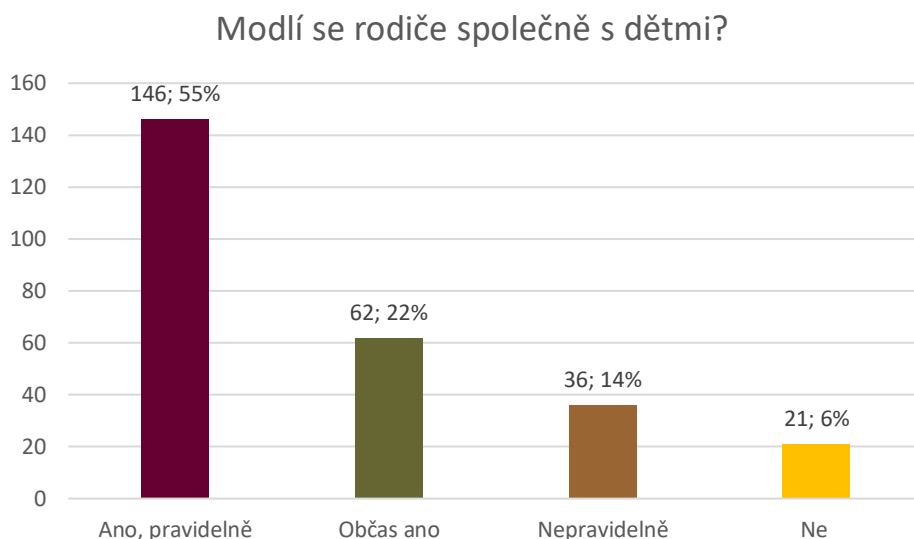
Dále jsme se rodičů dotazovali na to, zda se s rodiči doma jako malí společně modlili. Následující otázka pak směřovala na to, jestli se modlí s dětmi nyní. Můžeme zde vidět určitý vliv rodinné modlitby z dětství, který rodiče přenesli následně do svých rodin.

Modlili se rodiče doma jako malí společně?

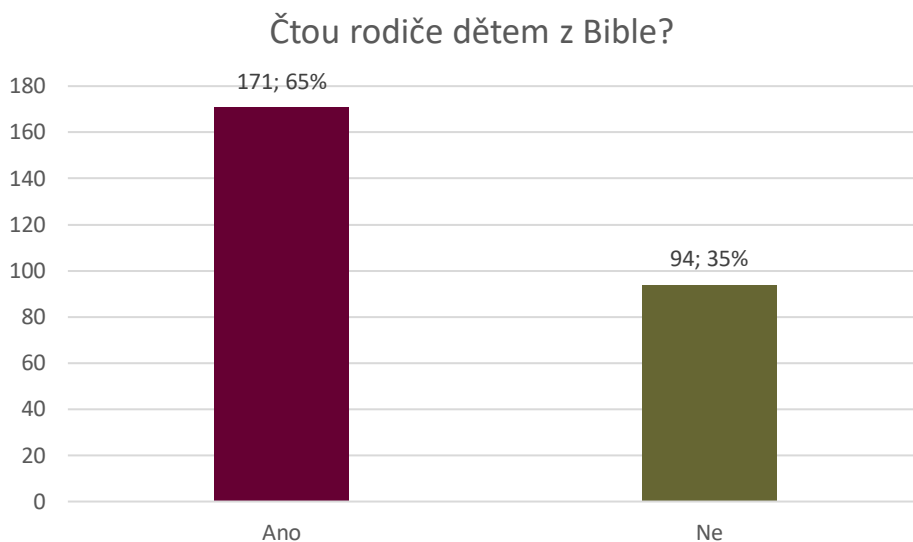
Graf 25: Modlili se rodiče jako malí se svými rodiči?

Jak je z grafu 24 patrné, většina odpovídajících rodičů 187 (70 %) uvedla, že se doma jako malí společně s rodiči modlili. Z toho 78 (29 %) dotazovaných odpovědělo, že se modlili s rodiči nepravidelně. Další část 78 (29 %) rodičů se doma s rodiči jako malí společně nemodlila. Může to být z důvodu toho, že v našem výzkumném vzorku jsou lidé, kteří prošli konverzí v dospívání či dospělosti.

Graf 26: Modlí se nyní rodiče s dětmi společně?

Z dalšího grafu 25 můžeme vidět, jak je to v jejich rodinách nyní. Pozitivní je, že se většina rodičů se dětmi společně modlí. Rozdíl je v intervalu, jak často a kdy se s dětmi modlí. Pravidelně se s dětmi modlí 146 (55 %) dotazovaných rodičů. Občas se s dětmi doma modlí 98 (36 %) rodičů. Zde uváděli dotazovaní, že se modlí nejčastěji společně před jídlem. Zbylých 21 (6 %) odpovědělo, že se společně doma nemodlí.

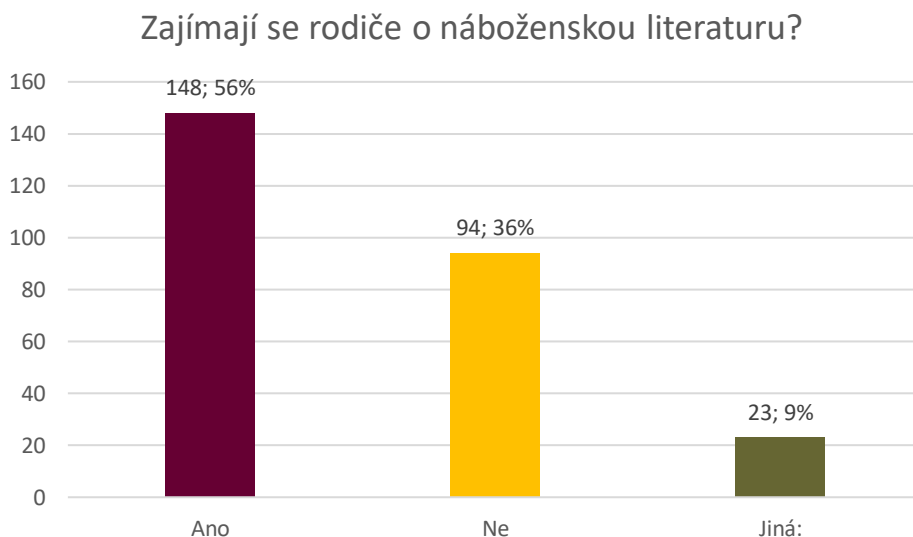

Graf 27: Čtení z Bible.

V souvislosti s výchovou dětí ve víře nás zajímala otázka, jestli rodiče čtou dětem z Bible. Zjistili jsme, že 94 (35 %) dotazovaných rodičů Bibli dětem nečte. Zbylí rodiče 171 (65 %) uvedli, že dětem z Bible čtou.

Vzdělávají se rodiče nějakým způsobem v oblasti náboženské výchovy dětí?

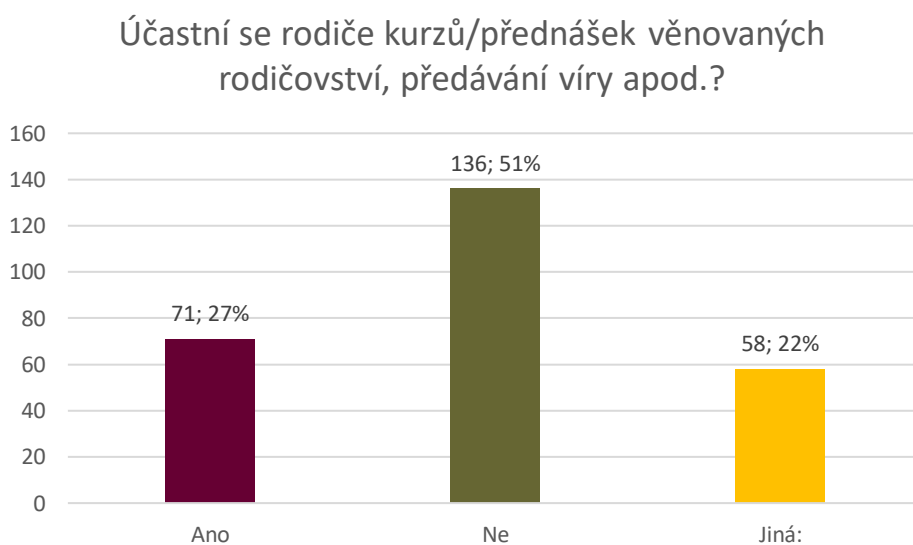
Zajímalo nás, jestli se rodiče někde vzdělávají či informují v náboženské oblasti, konkrétně v předávání víry dětem a jejich výchovy. Z grafu níže je patrné, že 148 (56 %) rodičů se zajímá o náboženskou literaturu, v níž nalézají informace spojené s předáváním víry dětem, nebo literaturu spojenou s výchovou dětí a jejich vývojem.

Graf 28: Zájem rodičů o náboženskou literaturu.

Další část tvoří rodiče – 23 (9 %), kteří uvedli, že by rádi někde čerpali inspiraci, jen to není v jejich časových možnostech. Jiní uvedli, že čerpají ze získaných rad od svých rodičů a známých, takže nemají zatím důvod vyhledávat nějakou odbornější literaturu. Jsou zde i rodiče, kteří se již nezajímají o náboženskou literaturu, ti se ve výzkumném vzorku vyskytují ve 36 %.

Na dalším grafu můžeme vidět, jestli se dotazovaní rodiče účastní nějakých kurzů či přednášek věnovaných rodičovství nebo předávání víry dětem. Větší část dotazovaných rodičů 136 (51 %) uvedla, že se neúčastní žádných kurzů ani přednášek spojených s rodičovstvím nebo výchovou dětí. Najdou se i rodiče, v zastoupení 71 (27 %), kteří odpověděli, že se účastní přednášek a kurzů s touto tematikou. Dalším dotazovaným rodičům (22 %) dostačuje náboženská literatura a znalosti od jejich rodičů. Jiní uvedli, že tyto kurzy a přednášky navštěvovali v minulosti a nyní na ně nemají čas nebo účast na těch přednáškách nepokládají za důležitou.

Graf 29: Účast rodičů na kurzech a přednáškách věnovaných rodičovství a předávání víry apod.

4.3.4 VZTAH UČITELŮ NÁBOŽENSTVÍ A KATECHETŮ K NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVĚ A KATECHEZI

Postoj a odpovědnost učitelů/katechetů v předávání víry dětem

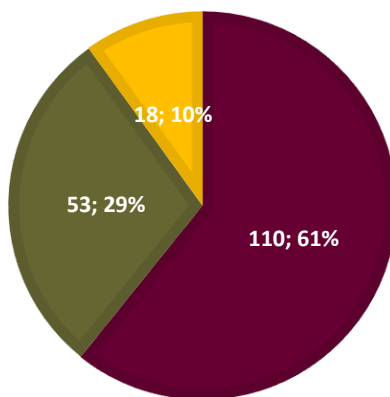
V této oblasti nás zajímala motivace učitelů náboženství a katechetů k jejich práci, také jejich vzdělání k této činnosti, délka praxe a vnímání jich samotných. Zajímalo nás, zda se zapojují ve farnosti do příprav na svátosti a jestli se kněží zajímají o to, jak probíhá výuka náboženství a katecheze. Následně jsme zjišťovali, jestli vnímají u dětí zájem o výuku náboženství a v neposlední řadě také, zdali se učitelé náboženství a katecheti účastní dalšího vzdělávání, přednášek či kurzů nebo setkání katechetů.

Dotazování učitelé náboženství a katecheti se vnímají jako?

Jedna z otázek v dotazníku byla směřována na to, jak se sami dotazovaní vnímají. Zdali se vnímají spíše jako učitelé náboženství nebo jako katecheti. Mohli si také vybrat obě dvě možnosti. Z grafu je patrné, že 110 (61 %) dotazovaných se vnímá více jako katecheta. Jako učitel náboženství se vnímá 53 (29 %) dotazovaných. Zbýlých 18 (10 %) odpovědělo, že se vnímají jako katecheti i jako učitelé náboženství.

JAK SE DOTAZOVANÍ VNÍMAJÍ?

■ Katecheta ■ Učitel náboženství ■ K i Uč.

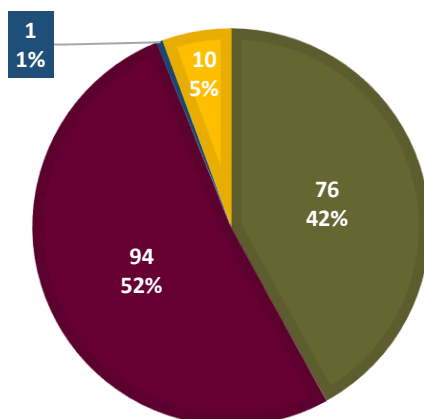
Graf 30: Jak se dotazovaní učitelé a katecheti vnímají.

Jaké mají učitelé náboženství a katecheti vzdělání ke své činnosti?

Z grafu lze vyčíst, že 94 (52 %) dotazovaných učitelů a katechetů má ke své učitelské a katechetické práci absolvovaný akreditovaný kurz z MŠMT. Další učitelé náboženství a katecheti 76 (42 %) uvedli, že mají ke své činnosti odpovídající vysokoškolské vzdělání. Jeden z dotazovaných má vystudovaný maturitní obor zaměřený konkrétně na základy křesťanství. Zbylí učitelé náboženství a katecheti (10), kteří tvoří 5 % z celkového počtu, reprezentují skupinu, která ke své činnosti nemá žádné vzdělání ani odpovídající kurz. Do možnosti uváděli, že mají dlouholetou praxi s dětmi a 4 dotazovaní z této skupiny jsou učitelé, kteří mají jinou aprobaci a náboženství učí z důvodu, že není nikdo, kdo by tento předmět učil.

VZDĚLÁNÍ KATECHETŮ A UČITELŮ NÁBOŽENSTVÍ

■ VŠ vzdělání se zaměřením ■ Akreditovaný kurz MŠMT
■ Maturitní obor základy křesť. ■ Jiné:

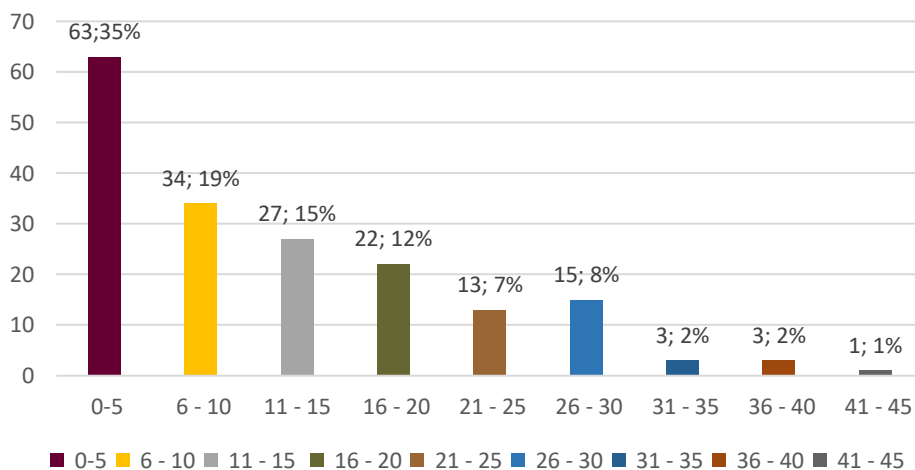

Graf 31: Vzdělání učitelů náboženství a katechetů k jejich činnosti.

Jaká je délka jejich učitelské a katechetické praxe?

Jak můžeme vidět z grafu, nejpočetnější zastoupení učitelů a katechetů je těch, kteří mají nejkratší délku praxe, a to v rozmezí od 0–5 let. Ti jsou v zastoupení 63 (35 %) dotazovaných ze 181. Můžeme zde vidět širokou škálu délky praxe dotazovaných učitelů a katechetů. Nejdelší učitelská a katechetická praxe, kterou uvedl jeden z dotazovaných, je 45 let.

Délka praxe učitelů náboženství a katechetů:

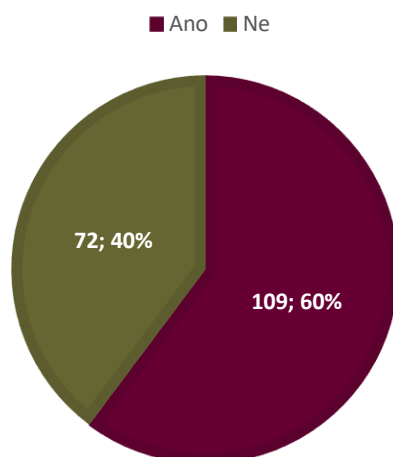

Graf 32: Délka učitelské a katechetické praxe dotazovaných učitelů a katechetů.

Spolupracují učitelé náboženství a katecheti ve své farnosti s místním knězem?

Z grafu můžeme vidět, že větší část z dotazovaných učitelů a katechetů se zapojuje ve farnosti do příprav na svátosti. Tuto skutečnost zodpovědělo 109 (60 %) dotazovaných z celkového počtu 181 učitelů a katechetů. Zbylá část, kterou tvoří 72 (40 %) učitelů a katechetů, uvedla, že se jakýmkoli způsobem do příprav na svátosti nezapojuje.

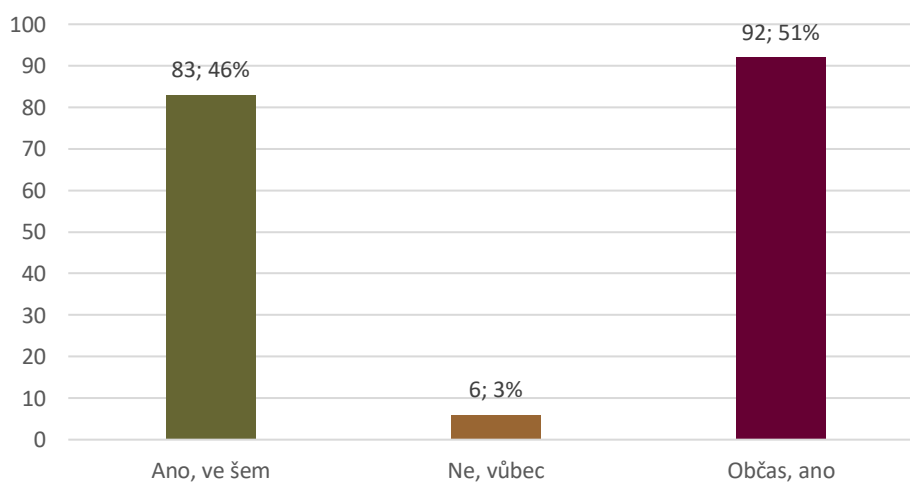
ZAPOJUJÍ SE DO PŘÍPRAV NA SVÁTOSTI?

Graf 33: Zapojení učitelů a katechetů do příprav na svátosti.

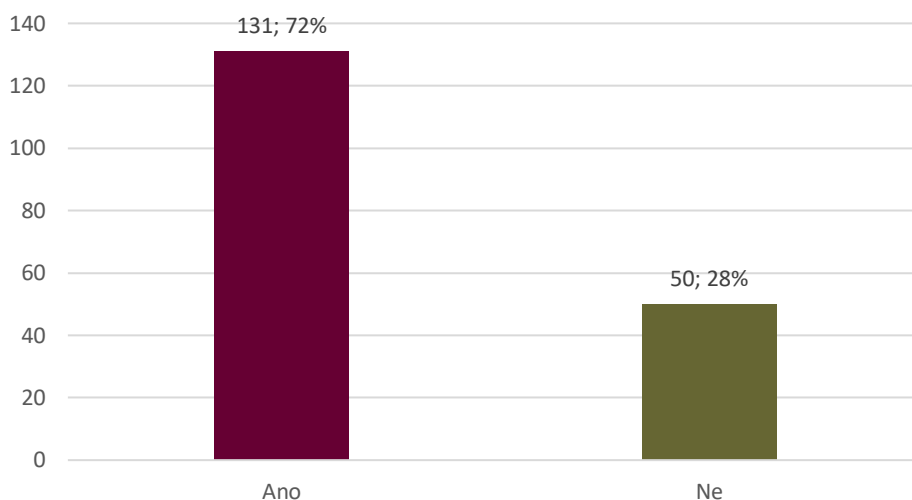
Nadcházející graf nám ukazuje, jak moc spolupracují dotazovaní učitelé a katecheti s jejich místním knězem. Je patrné, že ve většině případů dotazovaní spolupracují s knězem, kterého mají ve farnosti. 83 (46 %) učitelů a katechetů uvedlo, že činnosti ve farnosti vykonávají ve spolupráci s knězem. Dalších 92 (51 %) dotazovaných odpovědělo, že spolupracují občasně. Je zde i zastoupení 6 (3 %) učitelů a katechetů, kteří uvedli, že s knězem ve farnosti vůbec nespolečně pracují.

Spolupráce s místním knězem:

Graf 34: Spolupráce učitelů náboženství a katechetů s místním knězem.

Zájem kněží o průběh výuky náboženství a katechezi:

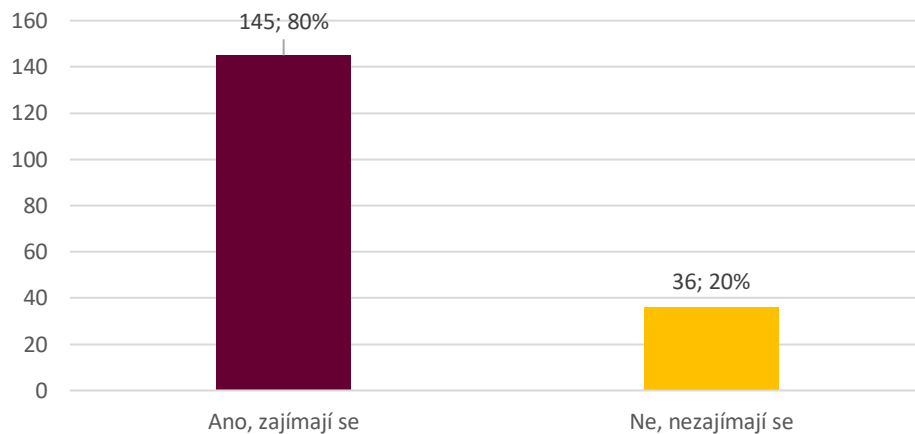
Graf 35: Zájem kněží o průběh výuky náboženství a katechezi.

Jak jsme mohli vidět u předchozího grafu 34, velká část dotazovaných učitelů náboženství a katechetů spolupracuje s místním knězem. U grafu 33 můžeme vidět zase jistý zájem o průběh výuky náboženství a katecheze ze strany kněze. Tuto skutečnost uvedlo 131 (72 %) dotazovaných. Dalších 50 (28 %) odpovědělo, že jejich kněz neprojevuje zájem, co se týče průběhu výuky náboženství a katecheze.

Mají rodiče zájem o to, co děti dělají a probírají ve výuce náboženství a na katechezi?

Zde jsme se dotazovali na to, zdali se rodiče zajímají u učitelů a katechetů o to, co děti dělají a probírají ve výuce náboženství. Větší část dotazovaných 145 (80 %) odpověděla, že se rodiče nějakým způsobem zajímají o to, co jejich dítě dělá a probírá v hodinách náboženství. Jen 36 (20 %) učitelů a katechetů odpovědělo, že se rodiče dětí, které navštěvují jejich hodiny náboženství nebo katecheze nezajímají o to, co děti dělají ve výuce náboženství a katechezi.

Zájem rodičů o to, co dělají děti ve výuce náboženství/katechezi:

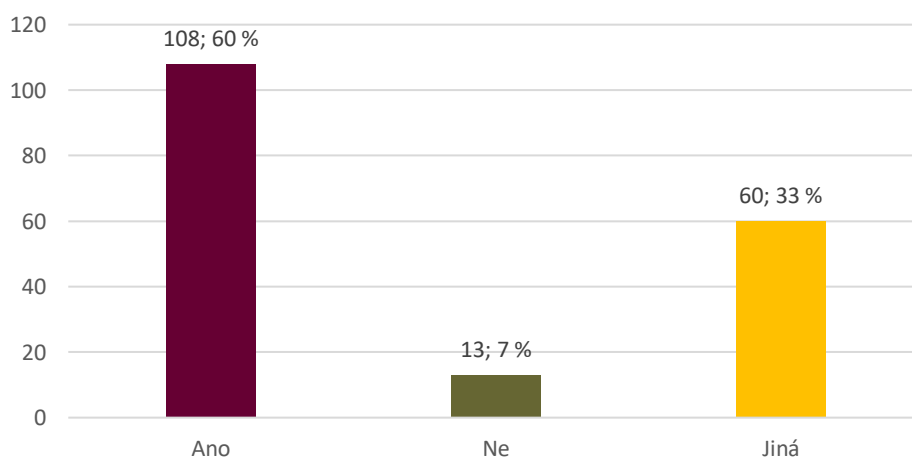
Graf 36: Zájem rodičů o to, co dělají jejich děti ve výuce náboženství a katechezi.

Vnímají učitelé náboženství a katecheti u dětí zájem o náboženství a katechezi?

Z grafu je pravděpodobné, že učitelé a katecheti vnímají zájem o výuku náboženství a katechezi ze strany dětí. Tuto skutečnost uvedlo 108 (60 %) dotazovaných učitelů a katechetů.

Jen 13 (7 %) učitelů a katechetů odpovědělo, že u dětí nevnímají zájem o náboženství a katechezi. Dalších 60 (33 %) dotazovaných uvedlo, že zájem dětí se mění například dle jejich vzrůstajícího věku nebo s ohledem na právě probírající téma. U jiných dětí je patrné, jestli pak do náboženství chodí z vlastního přání, nebo na přání rodičů či prarodičů.

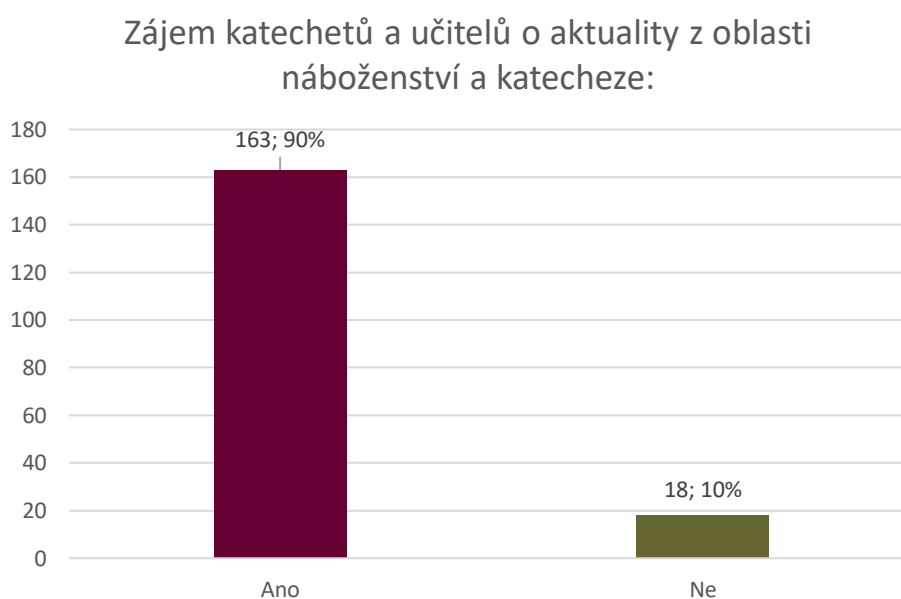
Zájem dětí o výuku náboženství a katechezi:

Graf 37: Zájem dětí o výuku náboženství a katechezi z pohledu učitelů a katechetů.

Vzdělávají se učitelé náboženství a katecheti v náboženské oblasti?

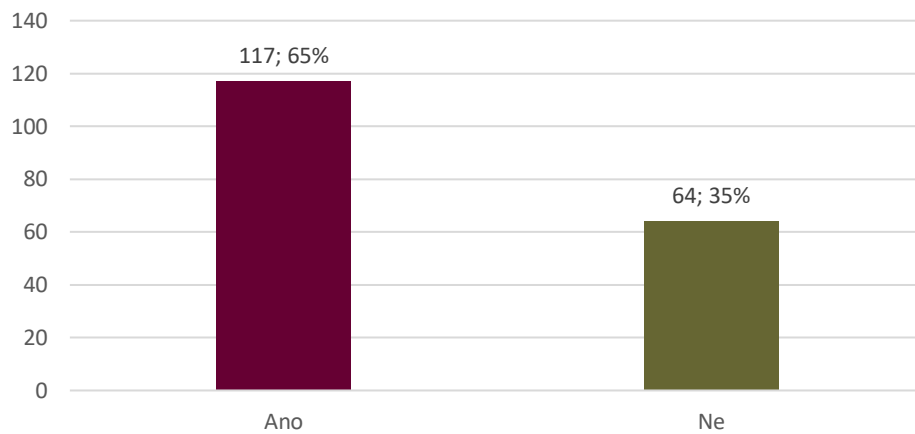
V této oblasti jsme se snažili zjistit, zdali se dotazovaní učitelé náboženství a katecheti zajímají o další informace z oblasti náboženské výchovy a katecheze, kterými by mohli následně obohatit svou praxi a své zkušenosti. Z výsledků je jasně patrné, že 163 (90 %) dotazovaných učitelů a katechetů má zájem o nové informace a aktuality, které se týkají náboženské výchovy nebo katecheze. Jen 18 (10 %) dotazovaných odpovědělo, že o tyto informace neprojevuje zájem.

Graf 38: Zájem katechetů a učitelů náboženství o aktuality z oblasti náboženství a katecheze.

Dalším místem, kde mohou učitelé náboženství a katecheti čerpat inspiraci, na které jsme se dotazovali v dotaznících, je návštěva setkání katechetů. Setkání probíhají napříč diecézemi a arcidiecézemi po celé České republice. Tato setkání, jak uvedli, navštěvuje 117 (65 %) dotazovaných učitelů a katechetů. Zbýlých 64 (35 %) odpovědělo, že se neúčastní těchto setkání.

Návštěvují katecheti a učitelé náboženství setkání katechetů:

Graf 39: Návštěvují katecheti a učitelé náboženství setkání katechetů?

4.4 OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ

VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 1

Na základě nejasností mezi pojmy náboženské výchovy a katecheze, které ve společnosti mezi lidmi panují, jsem se rozhodli prozkoumat a porovnat vnímání těchto pojmů mezi rodiči, učiteli náboženství a katechety, zdali existuje rozdíl mezi vnímáním pojmu náboženské výchovy a katecheze ze strany rodičů a vnímáním těchto pojmů ze strany katechetů.

H_0 : Mezi vnímáním pojmu náboženské výchovy a katecheze ze strany rodičů a ze strany katechetů není statisticky významný rozdíl.

H_A : Mezi vnímáním pojmu náboženské výchovy a katecheze ze strany rodičů a ze strany katechetů je statisticky významný rozdíl.

	Vnímají rozdíl	Nevnímají rozdíl	Celkový součet
Rodiče	106 (133,094)	159 (131,905)	265
Učitelé, katecheti	118 (90,905)	63 (90,094)	181
Celkový součet	224	222	446

Tabulka č. 1: Kontingenční tabulka

Vypočítané kritérium $\chi^2 = 27,304$

Hladina významnosti = 0,05

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Z výsledků je patrné, že je nutné odmítnout H_0 , a proto přijímáme H_A .

	Vnímají rozdíl	Nevnímají rozdíl
Rodiče	--	++
Učitelé, katecheti	++	--

Tabulka č. 3: Znaménkové schéma kontingenční tabulky.

Ze znaménkového schématu vyplývá, že je zde určitý statisticky významný vztah u učitelů a katechetů, kteří dovedou více vnímat a rozeznat rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí než u rodičů, kteří toto vnímají statisticky významně méně. Naopak statisticky

významný vztah je u rodičů, kteří nevnímají rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí. Takto významný vztah by se dal přisoudit neznalosti a nevědomosti rodičů v této oblasti.

VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 2

Ze zjištěných výsledků ve výzkumu vyplynulo, že dotazovaní učitelé a katecheti nejčastěji používají v rámci výuky náboženství metodiky pro výuku náboženství vydané ostravsko-opavskou diecézí v letech 2003–2009. Rozhodli jsme se zjistit, zdali má nějaký vliv délka jejich učitelské praxe na používání těchto zmíněných metodik. Položili jsme si proto tuto výzkumnou otázku: Souvisí délka praxe učitelů náboženství s používáním metodik pro výuku náboženství?

H_0 : Mezi používáním metodik a délkou praxe učitelů náboženství není statisticky významný vztah.

H_A : Mezi používáním metodik a délkou praxe učitelů náboženství je statisticky významný vztah.

Délka praxe	Používají metodiky	Nepoužívají metodiky	Celkový součet
0-5	36 (34,806)	27 (28,193)	63
6-10	14 (18,232)	19 (14,767)	33
11-15	16 (14,917)	11 (12,082)	27
16-20	13 (12,154)	9 (9,845)	22
21-25	9 (6,629)	3 (5,370)	12
26-30	6 (7,734)	8 (6,265)	14
31-35	4 (3,314)	2 (2,685)	6
36-40	2 (1,657)	1 (1,342)	3
41-45	0 (0,552)	1 (0,447)	1
Celkový součet	100	81	181

Tabulka č.4: Kontingenční tabulka

Vypočítané kritérium $\chi^2 = 7,066$

Hladina významnosti = 0,05

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$

Není možné odmítnout H_0 . Statisticky není mezi používáním metodik a délkou praxe učitelů náboženství významný vztah.

VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 3

V souvislosti s využitím metodických materiálů pro výuku náboženství jsme se rozhodli zjistit, zdali existuje nějaká geografická souvislost mezi používáním těchto metodik ve výuce. Skupinu učitelů a katechetů jsme rozdělili podle jejich místní příslušnosti k diecézím na české a moravské diecéze. Chceme tak statisticky ověřit, zdali existuje souvislost mezi používáním metodik pro výuku náboženství v rámci jednotlivých diecézí v Čechách a na Moravě.

H₀: Mezi používáním metodik pro výuku náboženství vydaných ostravsko-opavskou diecézí v rámci diecézí v Čechách a na Moravě není statisticky významný vztah.

H_A: Mezi používáním metodik pro výuku náboženství vydaných ostravsko-opavskou diecézí v rámci diecézí v Čechách a na Moravě je statisticky významný vztah.

	Používají metodiky	Nepoužívají metodiky	Celkový součet
OO, OL, BR	90 (87,292)	68 (70,707)	158
HR, PA, PL, ČB, LIT	10 (12,707)	13 (10,292)	23
Celkový součet	100	81	181

Tabulka č. 5: Kontingenční tabulka

Vypočítané kritérium $\chi^2 = 1,476$

Hladina významnosti = 0,05

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Statisticky významný vztah nebyl prokázán, a proto přijímáme H₀. Mezi používáním metodik pro výuku náboženství vydaných ostravsko-opavskou diecézí v rámci diecézí v Čechách a na Moravě není statisticky významný vztah.

VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 4

Zajímalo nás, jestli děti navštěvují rády hodiny náboženství a katecheze. Na vnímání tohoto jevu u dětí jsme se dotazovali rodičů a učitelů náboženství, katechetů v dotaznících. Zjištěné odpovědi na vnímání toho jevu jsme se rozhodli porovnat a statisticky ověřit, zdali mezi vnímáním toho jevu z pohledu rodičů a z pohledu učitelů a katechetů existuje nějaký rozdíl. Položili jsme si tedy otázku: Existuje rozdíl mezi vnímáním zájmu dětí o náboženskou výchovu a katechezi z pohledu rodičů a vnímáním z pohledu učitelů náboženství a katechetů?

H_0 : Mezi vnímáním zájmu u dětí o náboženskou výchovu a katechezi z pohledu rodičů a učitelů, katechetů není statisticky významný rozdíl.

H_A : Mezi vnímáním zájmu u dětí o náboženskou výchovu a katechezi z pohledu rodičů a učitelů, katechetů je statisticky významný rozdíl.

	Ano	Ne	Celkový součet
Rodiče	242	23	265
Učitelé, katecheti	168	13	181
Celkový součet	410	36	446

Tabulka č. 6: Kontingenční tabulka

Vypočítané kritérium $\chi^2 = 0,325$

Hladina významnosti = 0,05

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Přijímáme nulovou hypotézu, statistická závislost mezi zkoumanými jevy nebyla potvrzena. Mezi vnímáním zájmů dětí o náboženskou výchovu není z pohledu rodičů a učitelů, katechetů významný rozdíl.

VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 5

Ze zjištěných výsledků z dotazníků, v nichž jsme se dotazovali, zdali se rodiče zajímali o průběh hodin náboženství, jsme zjistili, že rodiče se zajímají ve většině případů o průběh hodin náboženství. Také jsme zjistili, že učitelé a katecheti vnímají ze strany rodičů zájem o to, co s dětmi během hodin náboženství probírali. Tato zjištěná fakta jsme se rozhodli porovnat z obou úhlů pohledu a statisticky je ověřit. Zajímá nás, jestli existuje rozdíl ve vnímání zájmu o průběh hodin náboženství ze strany rodičů a vnímání zájmu rodičů o průběh hodin náboženství z pohledu učitelů.

H_0 : Mezi zájmem o průběh náboženství ze strany rodičů a vnímáním zájmu rodičů z pohledu učitelů není statisticky významný vztah.

H_A : Mezi zájmem o průběh náboženství ze strany rodičů a vnímáním zájmu rodičů z pohledu učitelů je statisticky významný vztah.

	Zajímají se	Nezajímají se	Celkový součet
Rodiče	245 (231,726)	20 (33,273)	265
Učitelé, katecheti	145 (158,273)	36 (22,726)	181
Celkový součet	390	56	446

Tabulka č. 9: Kontingenční tabulka

Vypočítané kritérium $\chi^2 = 14,921$

Hladina významnosti = 0,05

Kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Na základě zjištěných výsledků odmítáme H_0 a přijímáme H_A .

Dále jsme použili znaménkové schéma:

	Zajímají se	Nezajímají se
Rodiče	0	-
Učitelé, katecheti	0	++

Tabulka č. 11: Znaménkové schéma kontingenční tabulky

Statisticky významný vztah můžeme vidět u pohledu učitelů a katechetů, u nichž se podle jejich vnímání rodiče nezajímají o průběh náboženství.

4.5 SHRnutí VÝSLEDŮ VÝZKUMU – DISKUZE

Tímto výzkumem jsme se chtěli zaměřit na situaci náboženského vzdělání v České republice. Do výzkumného šetření se zapojili rodiče, učitelé a katecheti napříč moravskými a českými diecézemi. Celkově jsme měli k dispozici 446 vyplněných dotazníků, z čehož učitelé a katecheti tvořili skupinu 181 dotazovaných a rodiče byli zastoupeni v počtu 265 dotazovaných. Pro obě skupiny jsme vytvořili dotazník, který jsme dále distribuovali prostřednictvím katechetických center v České republice a využili jsme také sociální síť.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit a analyzovat současnou situaci v oblasti náboženského vzdělávání; jak je vnímána ve společnosti náboženská výchova a katecheze. V rámci těchto cílů jsme následně určili oblasti, které do této problematiky spadají a souvisí s ní.

Co se týká vnímání a znalosti pojmu náboženská výchova a katecheze, potvrdil se nám předpoklad, že ve společnosti opravdu panují mezi těmito pojmy nejasnosti. Zjistili jsme, že 65 % učitelů a katechetů vnímá rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí. Dalších 16 % z dotazovaných nedokázalo definovat a rozlišit mezi těmito pojmy. Dále jsme zjistili, že 13 % učitelů a katechetů mezi náboženskou výchovou a katechezí nerozlišuje. Dalších 22 % učitelů a katechetů odpovědělo nesprávně. U rodičů byla zjištěna jiná. U nich jsme zjistili, že 40 % rodičů vnímá rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí. Ale už jen 20 % z dotazovaných dokázalo správně rozlišit a definovat tyto pojmy. Ve výzkumném vzorku se nám objevila poměrně velká část rodičů 36 %, kteří nevěděli, jaký je mezi těmito pojmy rozdíl, nebo jejich odpověď byla špatná. Také se nám objevila skupina rodičů 24 %, kteří nevnímají mezi náboženskou výchovou a katechezí žádný rozdíl. Neznalost těchto pojmů u rodičů můžeme přisoudit jejich nevzdělanosti v této oblasti, případně nedostatku jejich časových možností se dále zajímat o tuto oblast, nebo také nezájmu se dále vzdělávat v této oblasti. Takto zjištěné skutečnosti z obou skupin jsme podrobili statistickému testování, na základě, kterého jsme zjistili, že učitelé a katecheti statisticky více vnímají rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezí než rodiče.

Ze získaných odpovědí od učitelů a katechetů jsme zjistili, že nejčastěji volené metody ve výuce náboženství, které uváděli, jsou: metody slovní (rozhovor, vypravování, vysvětlování, diskuse, práce s textem); metody názorně-demonstrační (práce s obrazem); aktivizující metody (dramatické ztvárnění, scénky, inscenační metody) a komplexní výukové metody

(skupinová a kooperativní výuka, brainstorming, projektová výuka, kritické myšlení). Z dalších výsledků dotazníku, v nichž jsme se učitelů a katechetů dotazovali, podle jakých materiálů vyučují náboženství a katechezi, vyšlo najevo, že nejčastěji používaným materiálem ve výuce náboženství jsou metodiky pro výuku náboženství vydané ostravsko-opavskou diecézí. S těmito materiály pracuje, jak uvedlo, 55 % z dotazovaných vyučujících. Tento námi zjištěný fakt, jsme porovnali s výzkumem Dr. Fojtíkové Roubalové a doc. Tomáše Jablonského, ve kterém se věnovali didaktickým pomůckám ve výuce náboženství a katechezi. Ve výzkumu jim vyšlo, že metodiky a pracovní listy pro výuku náboženství využívá 84 % dotazovaných učitelů a katechetů. Také zjistili, že nejvíce tyto materiály využívají ve své praxi mladí učitelé do 30 let. S přibývajícím věkem a délkou jejich učitelské praxe klesá používání těchto metodik. Tento fakt týkající se věku je mírně viditelný i v našem výzkumu, v němž jsme zkoumali korelaci mezi délkou praxe učitelů a využitím těchto metodik. Neprokázal se výrazný statistický vliv mezi délkou učitelské praxe a používáním těchto metodik v praxi. Ani geografické umístění diecéze na používání těchto metodik nemá statistický vliv. Začínající učitelé více využívají tyto metodiky ve výuce. S přibývajícími zkušenostmi a praxí tyto metodiky buď nahrazují jiným materiálem, podle kterého vyučují, nebo je doplňují o další. Dalším materiálem, se kterým učitelé a katecheti pracují ve 22 %, jsou učebnice, pracovní listy Jiřího Plhoně a Bible. Jiní učitelé a katecheti pracují se svými vlastními materiály, které si vyrobí, další vyučující kombinují materiály z více různých zdrojů. Z odpovědí učitelů a katechetů jsme vytvořili přehled materiálů a pomůcek, které využívají při výuce náboženství a katechezích. Také se nám podařilo zjistit, že 27 % učitelů a katechetů není spokojeno s nabízenými materiály pro výuku náboženství. Zbýlých 73 % uvedlo, že jsou s pomůckami a materiálem, se kterým pracují spokojeni.

Z dalších výsledků jsme zjistili, že i když vyučující uvedli ve velkém počtu, že pracují s metodikami ostravsko-opavské diecéze, jsou s těmito dostupnými materiály nespokojeni a doplňují je o své vlastní, případně používají jen část z nich. Ukázalo se také, že učitelé a katecheti, kteří jsou s materiálem a pomůckami pro výuku spokojeni, si vytvářejí své vlastní pomůcky (86 %). Dále jsme zjistili, že učitelé a katecheti v 39 % nejčastěji čerpají inspiraci a nápady pro svou učitelskou a katechetickou praxi na webech katechetických center. Dalším často uváděným zdrojem byly webové servery vira.cz a deti.vira.cz v 26 %. Následně čerpají inspiraci pro svou práci v Bibli (7 %); na webových stránkách kanan.cz (6 %); z periodik se objevily časopisy Duha, Nezbeda nebo také Cesty katecheze; další inspiraci hledají na

YouTube kanále; na webové stránce pastorace.cz; z materiálů Katecheze Dobrého pastýře a také z webové stránky Pinterest aj.

Učitelé a katecheti mají ke své učitelské a katechetické činnosti v 54 % akreditovaný kurz MŠMT, dále vysokoškolské vzdělání se zaměřením (katolická teologie, učitelství náboženství apod.) v 42 % případech. Zbylí dotazovaní mají pro tuto činnost dlouholetou praxi s dětmi, ale nemají žádné z požadovaných vzdělání a svou učitelskou a katechetickou praxi vykonávají, jelikož není nikdo, kdo by to v jejich místě/farnosti učil. Nejpočetnější zastoupení učitelů a katechetů tvoří ti, kteří mají svou praxi v rozmezí od 0–5 let (35 %). Dále zde máme širokou škálu učitelů a katechetů s různou délkou praxe. Nejdelší učitelská praxe, která se mezi učiteli objevila, je 45 let. V další zkoumané oblasti jsme zjistili, že 60 % učitelů a katechetů se zapojuje do příprav na svátosti ve farnosti, kde působí.

Do příprav na svátosti se nezapojuje 40 % učitelů a katechetů. Následně jsme zjistili, že téměř většina učitelů a katechetů – 97 % – v rámci své učitelské a katechetické činnosti spolupracuje s místním knězem. Také jsme zjistili, že kněží mají zájem o průběh náboženství a katechezi, a to v 72 % případů. Dalších 28 % katechetů a učitelů nevnímá ze strany kněze jakýkoli zájem, co se týče průběhu výuky náboženství a katecheze.

Učitelé a katecheti vnímají určitý zájem ze strany rodičů o výuku náboženství a katechezi (80 %). Jen ve 20 % nevnímají ze strany rodičů zájem. To, jak vyučující vnímají zájem rodičů o výuku náboženství a katechezi, jsme spolu s vnímáním tohoto jevu ze strany rodičů statisticky ověřili, zdali je mezi těmito jevy nějaká korelace či nikoliv. Na základě ověření statistických hypotéz jsme došli k závěru, že učitelé a katecheti statisticky významněji vnímají nezájem rodičů o průběh náboženství a katecheze než rodiče.

V oblasti týkající se vzdělávání učitelů a katechetů jsme zjistili, že 90 % učitelů a katechetů se zajímá o aktuality z oblasti náboženské výchovy a katecheze. Jen nepatrná část učitelů a katechetů (10 %) se o tyto novinky z náboženského vzdělávání a katecheze nezajímá. Také jsme zjistili, že 65 % učitelů a katechetů navštěvuje setkání katechetů v rámci svých diecézí. Setkání katechetů je jedno z dalších míst, kde se mohou obohatit o nové informace a znalosti, sdílet své zkušenosti s dalšími učiteli a katecheti, ale také načerpat po duchovní stránce. Dalších 35 % učitelů a katechetů nenavštěvuje tato setkání.

Dále jsme zjistili, že rodiče v 84 % případů posílají své děti do náboženství a na katechezi z toho důvodu, že je to součástí jejich výchovného stylu, další rodiče (4 %) posílají děti na

výuku náboženství a na katechezi z tradice nebo na přání prarodičů. Objevili se rodiče, kteří uvedli, že jejich dítě chtělo samo od sebe chodit do náboženství.

Většina dotazovaných rodičů v 65 % očekává, že se jejich dítě dozví vědomosti týkající se víry (historické souvislosti, dogmata); další část rodičů 16 % předpokládá, že jejich dítě získá a prohloubí si vztah s Bohem. Toto očekávání plyne z toho důvodu, že rodiče zaměřují náboženskou výchovu s katechezí. Další část rodičů 13 % očekává, že jejich dítě získá do života hodnotovou orientaci, kterou si osvojí a bude pak podle ní žít. Jsou zde i rodiče – 6 %, kteří nemají žádná očekávání od výuky náboženství. Dále jsme zjistili, že 92 % se zajímá o to, co se děti učí na hodinách náboženství a na katechezi. Pozitivním zjištěním bylo, že 55 % rodičů ví, podle jakých materiálů učitelé v náboženství vyučují. Zbylá část rodičů 45 % neví, podle jakých materiálů se učí jejich děti v náboženství.

Z otázek, které směřovaly na předávání víry dětem jsme zjistili, že 93 % rodičů se s dětmi baví o víře. Objevila se zde jen nepatrná část rodičů, kteří se s dětmi o víře nebaví. Zjistili jsme jistou souvislost mezi modlitbou, když byli dotazovaní rodiče malí a modlili se společně v rodině, a nynější modlitbou v rodině. V 70 % se rodiče doma společně modlili buď pravidelně, nebo občasně, dalších 29 % se doma se svými rodiči nemodlilo. U této skupiny to může být z důvodu toho, že ve výzkumném vzorku jsou i rodiče, kteří prošli konverzí až v průběhu svého života. Velmi pozitivním zjištěním je, že se rodiče v 92 % s dětmi nyní modlí. Rozdíl je v intervalu, jak často se s dětmi modlí. Pravidelně se s dětmi modlí 55 % rodičů, občasně až nepravidelně se s dětmi modlí 36 %. Jen 6 % rodičů se s dětmi nemodlí. Zjištěná fakta jsme porovnali s výsledky výzkumného šetření, který v letech 2004-2005 provedla Dr. Fojtíková Roubalová spolu s Dr. Pospíšilem, v němž zkoumali religiozitu u křesťanských rodin, jejichž děti navštěvují náboženství. Do provedeného výzkumu se zapojilo 329 rodičů. Zjistili, že se s dětmi pravidelně modlí 34 % rodičů, 36 % se s dětmi modlí zřídka a 21 % výjimečně. V porovnání těchto výsledků s těmi našimi ani po letech neshledáváme nějakou výraznou změnu, což je pozitivní zjištění.

V souvislosti s výchovou dětí ve víře jsme zjistili, že 65 % rodičů dětem čte z Bible, jen 35 % nečte dětem z Bible. Tento zjištěný fakt jsme porovnali se zjištěnými výsledky z výzkumu Dr. Fojtíkové Roubalové a Dr. Pospíšila, který jsme zmínili již výše. V jejich výzkumu vyšlo, že 46 % rodičů čte dětem z Bible. Opět v porovnání s našimi výsledky zde můžeme vidět značný posun, což je velice pozitivní. Rodiče nyní dětem více čtou z Bible. Dále jsme v této oblasti zjistili, že 56 % rodičů se zajímá o náboženskou literaturu, kde by

nalezli informace spojené s výchovou dětí ve víře nebo literaturu spojenou s jejich duchovním vývojem. Dalších 9 % rodičů by se rádo zajímalo o tuto literaturu, ale není to prozatím v jejich časových možnostech. Jiní rodiče čerpají z rad svých rodičů a známých, takže nemají zatím důvod vyhledávat nějakou odbornější literaturu. Jsou zde rodiče, kteří se nezajímají o náboženskou výchovu vůbec. Ti jsou ve výzkumném souboru v malém zastoupení. Zjistili jsme, že pouze 27 % rodičů se účastní kurzů a přednášek věnovaných rodičovství a výchově dětí ve víře. Větší část rodičů 51 % se neúčastní žádných kurzů a přednášek spojených s touto tematikou. Zbytku dotazovaných rodičů 22 % dostačuje náboženská literatura a rady, znalosti jejich rodičů a známých. Jiní rodiče tyto kurzy navštěvovali v minulosti a nyní účast na nich nepokládají za důležitou, nebo na ně nemají čas.

V souvislosti s náboženskou výchovou jsme se zaměřili i na to, zdali děti navštěvují náboženství a katecheze rády. Zjistili jsme, jak tento zájem vnímají rodiče u svých dětí a také, jak tuto skutečnost vnímají učitelé a katecheti ze svého pohledu. Rodiče v 81 % případů vnímají u svých dětí zájem o náboženství a katechezi, ve 9 % případů rodiče u svého dítěte nevnímají zájem. Podle 10 % rodičů se zájem o náboženství a katechezi mění, velmi často záleží na osobnosti vyučujícího a katechety a také na tom jakou formou jim vědomosti předává a jak je právě probírané téma zajímavé. U učitelů a katechetů jsme v 60 % zjistili, že vnímají u dětí zájem o náboženství a katechezi, jen 7 % dotazovaných nevnímá zájem ze strany dětí o náboženství a katechezi. V 33 % si učitelé a katecheti myslí, že zájem o náboženství a katechezi je individuální a že zájem u dětí se mění podle toho, jak dospívají nebo také s ohledem na právě probírané téma. U jiných dětí je podle nich patrné, zdali do náboženství chodí z jejich vlastního přání, nebo na přání rodičů či prarodičů.

Tyto dva pohledy, rodičů a vyučujících, jsme podrobili statistickému ověřování, jestli je mezi těmito jevy nějaká korelace. Z ověřených výsledků je patrné, že učitelé a katecheti statisticky významněji vnímají, že zájem u dětí je závislý na mnoha faktorech, které do jisté míry mohou a také nemohou ovlivnit. Rodiče tuto skutečnost vnímají statisticky méně významně. Ze zjištěných výsledků jak od rodičů, tak od učitelů se dá usoudit, že zájem dětí o náboženství a katechezi je velmi individuální, často na jejich zájem má značný vliv právě osobnost učitele a katechety, také to, jak si vyučující danou hodinu připravuje, zdali hodinu obohacuje o nějaké aktivity a pestrost metod, které využívá. Můžeme ale říci, že rodiče i vyučující vnímají u dětí zájem o náboženství.

Z celkových výsledků, které jsme získali výzkumným šetřením, můžeme vidět, jaká je nynější situace v oblasti náboženského vzdělávání v České republice. Také pozorujeme, jak tuto situaci vnímají rodiče a jak učitelé náboženství a katecheti. Výsledky mimo jiné upozorňují na některé nedostatky v oblasti výkladového materiálu k výuce náboženství. Poukazují tak na fakt, že vyučující v hodinách náboženství ve velkém počtu stále využívají metodiky pro výuku, se kterými, jak jsme zjistili, jsou ve velké míře nespokojeni. Je to důsledkem toho, že tyto metodiky jsou již zastaralé. Na trhu se však doposud nevyskytl žádný ucelený soubor materiálů, podle kterého by se dalo vyučovat náboženství. Objevil se pokus o vytvoření metodického materiálu pro 6. a 7. třídu; 8. a 9. třídu ZŠ. Tato iniciativa přišla ze strany katechetického centra olomoucké arcidiecéze, kde se na tomto výkladovém materiálu spolu s katechetickým centrem podílel i Jan Czudek, Th.D. Na webových stránkách nalezneme přehled jednotlivých témat na konkrétní hodinu spolu s metodickým výkladem a pracovním listem k danému tématu.

Potvrdil se nám předpoklad, že ve společnosti panuje mezi pojmy náboženské výchovy a katecheze určitá neznalost. Nevnímají mezi těmito pojmy rozdíl, což může také plynout z již zmíněné neznalosti těchto pojmů. Pozitivním zjištěním bylo, že dotazovaní učitelé náboženství a katecheti dovedou ve většině případů správně definovat tyto pojmy a také mezi nimi vnímají rozdíl. U rodičů však můžeme vidět pouze malou část z nich, která dokázala správně definovat a vnímat rozdíl mezi katechezí a náboženstvím. Větší část z dotazovaných rodičů neví, co dané pojmy znamenají, nebo mezi nimi nevnímají rozdíl a berou je za totožné. Zde bychom měli brát na zřetel i to, že ne všichni rodiče mají dostatečné znalosti v této oblasti a také možnosti doplnit si tyto vědomosti a dál se vzdělávat.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsme analyzovali současnou situaci v oblasti náboženské výchovy a katecheze. Nejdříve jsme vyjasnili rozdíly mezi pojmy náboženské výchovy a katecheze, mezi kterými panují nejasnosti a jsou mnohdy brány za totožné, jak se nám následně v provedeném výzkumu potvrdilo. Nejasnosti panují i u samotných učitelů a katechetů. Dále jsme vyznačili oblast zájmu pomocí církevních dokumentů, mezinárodních smluv a také legislativních zákonů, které se nějakým způsobem vztahují k náboženské výchově a ke katechezi.

Následně jsme představili několik možností, jak může vyučující a katecheta přistupovat k žákům a účastníkům ve výuce a v katechezi. Také jsme se zamysleli nad cíli náboženské výchovy a uvedli didaktické metody, které se využívají ve výuce a vztáhli jsme je konkrétněji k výuce náboženství. Blíže jsme představili dva přístupy a směry v oblasti katecheze (Katecheze Dobrého pastýře, Pedagogika Franze Ketta), se kterými se v dnešní době v praxi můžeme častěji setkávat. Pro ty učitele a katechety, kteří o těchto přístupech zatím neslyšeli, nebo o nich ví jen málo, se toto může stát podnětem pro jejich oblast zájmu, jak si zpestřit či rozšířit svou praxi.

Podrobněji jsme se věnovali materiálním didaktickým pomůckám, které učitelé a katecheti využívají v rámci výuky náboženství a katecheze. Do výčtu těchto pomůcek a materiálů jsme zařadili i ty, které učitelé a katecheti uvedli ve výzkumném šetření. Analýze jsme také podrobili nabídku materiálů, které jsou dostupné na webových stránkách jednotlivých diecézních katechetických center. Jelikož velká část učitelů a katechetů v tomto zkoumaném vzorku uvedla, že nejčastěji čerpá inspiraci právě na těchto webových stránkách katechetických center. Neopomenuli jsme ani nabídku dostupných mobilních aplikací, které mohou pomoci ve výuce náboženství nebo katechezi, případně k duchovnímu rozvoji člověka.

V závěru diplomové práce jsme se věnovali analýze získaných dat a diskusi nad zjištěnými výsledky. Výzkumem se nám podařilo zmapovat celkovou situaci v rámci náboženského vzdělání a katecheze v České republice. Potvrdil se předpoklad, že ve společnosti panuje mezi pojmy náboženské výchovy a katecheze neznalost a v mnoha případech lidé nevnímají mezi těmito pojmy rozdíl. Pozitivní je, že učitelé a katecheti dovedou ve většině případů dotazovaných správně definovat tyto pojmy a vnímají mezi nimi jistý rozdíl. U rodičů je tomu naopak, zde se najde malá část rodičů, která dokáže správně definovat a rozlišit mezi

těmito pojmy. Větší část dotazovaných rodičů však neví, co jednotlivé pojmy znamenají, nebo mezi náboženskou výchovou a katechezí nevnímá rozdíl. Neznalost rodičů můžeme zdůvodnit a omluvit tím, že nemají dostatečné znalosti v této oblasti, případně že nemají dostatek časových možností, jak si tyto znalosti doplnit.

Tato práce a provedený výzkum je určen především učitelům náboženství, katechetům a rodičům. Učitelé a katecheti v ní kromě nastíněné situace v oblasti náboženského vzdělávání mohou nalézt inspiraci k využití dalších možných pomůcek, materiálů a přístupů pro svou učitelskou a katechetickou praxi. Náboženské vzdělání a následné duchovní vedení je pro vývoj člověka velice důležité, a proto bychom mu měli věnovat jistou pozornost. Nejen učitelé náboženství a katecheti, ale i rodiče na sebe berou velkou zodpovědnost před Bohem, že tento svěřený úkol budou zastávat zodpovědně a svědomitě po celý život. Rodiče toto slibují nejen při slavnostním slibu během uzavírání svátosti manželství, ale i u svátosti křtu svých dětí. Učitelé náboženství a katecheti jsou k této službě pověřování udělením kanonické mise (srov. CIC, kán. 205c a 805; VDK, čl. 219). Zavazují se tak k plnění povinností a úkolů, které vyplývají z tohoto jejich povolání. To, jakým způsobem tento svěřený úkol všichni naplňují nebo budou naplňovat, už je na každém z nich.

SEZNAM ZKRATEK

BR – brněnská diecéze

CIC – Kodex kanonického práva

CT – Catechesi tradendae

ČB – českobudějovická diecéze

ČBK – Česká biskupská konference

ČR – Česká republika

EN – Evangelii nuntiandi

GE – Gravissimum educationis

HR – královéhradecká diecéze

KKC – Katechismus katolické církve

LIT – litoměřická diecéze

OL – olomoucká arcidiecéze

OO – ostravsko-opavská diecéze

PA – pražská arcidiecéze

PL – plzeňská diecéze

ŘKN – římskokatolické náboženství

VDK – Všeobecné direktorium pro katechizaci

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BIBLIOGRAFICKÉ ZDROJE

ALBERICH SOTOMAYOR, Emilio a Ludvík DŘÍMAL, 2008. *Katechetika*. Praha: Portál. 215 s. ISBN 9788073673826.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2001. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál. 655 s. ISBN 807178463X.

DŘÍMAL, Ludvík, 2001. *Katecheze Církve jako služba Božímu slovu: úvod do studia katechetiky na základě Všeobecného direktoria pro katechezi*. Olomouc: Matice cyrilometodějská. 67 s. ISBN 8072660934.

DŘÍMAL, Ludvík, 2003. *Katecheze jako činnost společenství Církve*. Olomouc: Matice cyrilometodějská. 46 s. ISBN 8072661329.

DŘÍMAL, Ludvík, 2002. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská. 43 s. ISBN 8072661221.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Přeložil Vladimír JŮVA. Brno: Paido. 207 s. ISBN 8085931796.

HANESOVÁ, Dana, 2005. *Náboženská výchova v školách. 2., rozš. a preprac. vyd.* Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. Pedagogická fakulta. 211 s. ISBN 8080831211.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

KETT, Franz a Robert KOCZY, c2009. *Die religionspädagogische Praxis: ein Weg der Menschenbildung*. Landshut: RPA Verlag. 232 s. ISBN 978-3-86141-212-0.

KOMENSKÝ, Jan Amos, 1947. *Analytická didaktika*. Praha. 109 s.

MALACH, Josef., 1999. Materiální didaktické prostředky. In KURELOVÁ, Milena. et al. *Pedagogika II: kapitoly z obecné didaktiky. 2., upr. Vyd.* Ostrava: Ostravská univerzita. 167 s. ISBN 80-7042-156-8.

MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC, 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. 219 s. ISBN 80-7315-039-5

MUCHOVÁ, Ludmila. *Úvod do náboženské pedagogiky. 2., přepr. vyd.* 1994. Olomouc: Matice cyrilometodějská. 245 s.

MUSIL, Jiří V. *Zdroje a prostředky pedagogiky prof. ThDr. Františka kardinála Tomáška: sborník příspěvků ze semináře k 100. výročí narození Františka Kardinála Tomáška*. 1999. Olomouc: Matice cyrilometodějská. 66 s. ISBN 8072660314.

OBST, Otto, 2017. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého. 176 s. ISBN 978-80-244-5141-1.

PONSARD, Christine, 2008. *Víra v rodině*. Přeložila Markéta ŠTĚPÁNKOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 239 s. Familia, sv. 1. ISBN 978-80-7195-184-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2009. *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

ROUBALOVÁ, Marcela a Tomáš JABLONSKÝ, 2015. *Didaktické pomůcky ve výuce náboženství a katechezi*. Ružomberok: Verbum. 186 s. ISBN 978-80-561-0207-7.

RŮŽIČKA, Evžen, Bronislava RŮŽIČKOVÁ a Jan GESCHWINDER, 1995. *Technické prostředky ve výuce*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. 57 s. ISBN 8070675845.

SURMA, Barbara a Krzysztof BIEL, 2016. *Já jsem dobrý pastýř: průvodce programem Katecheze Dobrého pastýře*. Přeložila Terezie EISNEROVÁ. V Praze: Stanislav Juhaňák – Triton. 198 s. ISBN 978-80-7553-044-8.

SMAHEL, Rudolf. *Rozhlasové přednášky o výchově dětí*. 2. vyd. 2010. Olomouc: Matice cyrilometodějská. ISBN 978-80-7266-346-0.

TOMÁŠEK, František. *Výchova v rodině*. 1973. Řím: Křesťanská akademie. 123 s.

ZORMANOVÁ, Lucie, 2012. *Výukové metody v pedagogice: [s praktickými ukázkami]*. Praha: Grada. 155 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4100-0.

CÍRKEVNÍ DOKUMENTY

BIBLE, 1996. *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)*. Český ekumenický překlad. 7. vyd. Praha: Česká biblická společnost. ISBN 80-85810-11-5.

Dives in misericordia: encyklika Jana Pavla II. o Božím milosrdenství z 30. listopadu 1980. Přeložila Terezie BRICHTOVÁ, přeložila Markéta KORONTHÁLYOVÁ, 1996. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství. 63 s. ISBN 8071131865.

Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice. 2015. Praha: Vydala Česká biskupská konference. 40 s. Česká biskupská konference. Fialová řada – dokumenty ČBK, 38 s.

Dominum et vivificantem: encyklika Jana Pavla II. o Duchu svatém v životě církve a světa z 18. května 1986. Přeložila Terezie BRICHTOVÁ, přeložil Josef ŠIMANDL, 1997. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství. 94 s. ISBN 8071132047.

Evangelií nuntiandi: hlásání evangelia: apoštolská exhortace Pavla VI. z 8. prosince 1975. 2. opr. vyd. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1996, 75 s. ISBN 8071131598.

Gravissimum educationis: deklarace o křesťanské výchově. 1992. 1. vyd. Praha: Scriptum. 15 s. Církevní dokumenty. ISBN 80-85528-06-1.

JAN PAVEL II: Encyklika Catechesi tradendae. (16.10. 1979). [online]. [cit. 2020-03-12].

Dostupné z:

http://www.vatican.va/content/johnpaulii/pl/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_16101979_catechesi-tradendae.html

Katechismus katolické církve. Přeložil Josef KOLÁČEK, 1995. Praha: Zvon. 793 s. ISBN 8071131326.

Katolická škola, 1994. Praha: Sekretariát České biskupské konference. 27 s.

Kodex kanonického práva: Úřední znění textu a překlad do češtiny: Latinsko-české vyd. s věc. rejstř. 1994. Praha: Zvon. ISBN 80-7113-082-6.

KYRALOVÁ, Marie, 1996. *Redemptor hominis: vykupitel světa: encyklika Jan Pavla II. z 4. března 1979.* Praha: Zvon, české katolické nakladatelství. 72 s. ISBN 8071131784.

MUROŇOVÁ, Eva – MUCHOVÁ, Ludmila, 2004. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách).* Praha: ČBK.

Náboženský rozměr výchovy v katolické škole. 1994. Praha: Sekretariát České biskupské konference. 47 s.

JAN PAVEL II. *Redemptoris missio: encyklika Jana Pavla II. o stálé platnosti misijního poslání ze 7. prosince 1990.* Přeložil Dolores SMÍŠKOVÁ, 1994. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství. 104 s. ISBN 8071131016.

Svědectví katolického laika ve škole o víře. 2003. Praha: Česká biskupská konference. 39 s.

Všeobecné direktorium pro katechizaci. 1998. Praha: Sekretariát České biskupské konference. 239 s.

LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY

Listina základních prav a svobod, [online]. 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Úmluva o právech dítěte, [online]. 11. červa 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

Ústava ČR č. 1/1993 Sb. [online]. 11. červa 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Všeobecná deklarace lidských práv, [online]. 11. červa 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, (zákon o církvích a náboženských společnostech) [online]. 11. červa 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/zakon-c-3-2002-sb-o-cirkvich-a-nabozenskych-spolecnostech-396.html>

Zákon č. 563/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, [online]. 11. červa 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>

INTERNETOVÉ ZDROJE

KETT, Franz. EDER, M. (2014) Was wir tun. [online], [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://franz-kett-paedagogik.de/ueber-uns/was-wir-tun/>

ROUBALOVÁ, Marcela. POSPÍŠIL, Jiří, 2006. Religiozita rodinného prostředí dětí navštěvujících římskokatolické náboženství. In: *Paidagogos.net* [online], [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/>

ROZKOVCOVÁ, Radka, 2017. Katecheze Dobrého pastýře. In: *Radio Proglas* [online]. 11. červa 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://slovo.proglas.cz/kultura-a-vzdelavani/kafemlynek/katecheze-dobreho-pastyre/>

Společnosti pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku Franze Ketta, o. s. [online]. 2013 [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <http://kett.cz/clanky/hlavni>

TV pořad biblická pátrání: <https://decko.ceskatelevize.cz/biblicka-patrani>

TV pořad Exit 316: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10109769637-exit-316/dily/>

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1 – DOTAZNÍK RODIČE

Vztah výuky náboženství a katecheze z pohledu rodičů a vyučujících - rodiče

Vážený a milí rodiče,

jmenuji se Veronika Šeříčková a jsem studentkou 5. ročníku oboru „Učitelství náboženství pro základní školy a katechetika“ na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci mé diplomové práce „Vztah výuky náboženství a katecheze z pohledu rodičů a vyučujících“ se snažím objektivně zmapovat situaci náboženské výchovy a katecheze v rámci celé České republiky. Proto se obracím s prosbou o vyplnění krátkého dotazníku také na vás. Vyplnění vám zabere zhruba 5 - 10 minut vašeho času.

Údaje, které uvedete v tomto dotazníku jsou anonymní a budou použity pouze jako podklad k závěrům mé diplomové práce.

Děkuji vám za váš věnovaný čas, pečlivost a upřímnost.

Bc. Veronika Šeříčková

1. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Základní
- Střední s výučním listem
- Střední s maturitní zkouškou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

2. Pocházíte z rodiny:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Věřící celá rodina
- Věřící matka nebo otec
- Nevěřící
- Jiná...

3. Do jaké diecéze/arcidiecéze patříte?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ostravsko-opavská diecéze
- Olomoucká arcidiecéze
- Brněnská diecéze
- Hradecká diecéze
- Pražská arcidiecéze
- Plzeňská diecéze
- Českobudějovická diecéze
- Litoměřická diecéze

4. Jste s manželem/partnerem oba věřící?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, oba věřící
- Jen jeden z partnerů je věřící
- Jiná...

5. Vaše děti žijí ve společné domácnosti s:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Oběma rodiči
- Jedním rodičem
- Jiná...

6. Kolik máte dětí?

7. Kolik vašich dětí nyní navštěvuje hodiny náboženství nebo katecheze?

8. Navštěvují vaše děti hodiny náboženství nebo katechezi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Výuku náboženství ve škole
- Výuku náboženství na faře (farní dům, centrum apod.)
- Katechezi na faře (farní dům, centrum apod.)

9. Jaký vnímáte rozdíl mezi náboženskou výchovou a katechezi?

10. Jaké jsou vaše vzpomínky na hodiny náboženství/katechezi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Velmi dobré
- Dobré
- Spíše špatné
- Špatné
- Jiná...

11. Navštěvujete kostel v místě vašeho bydliště?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne

12. Jaký je váš důvod?

Nápověda k otázce: *Krátce zdůvodněte, prosím, ot. č. 11*

13. Jaký je důvod posílání vašeho dítěte/děti do náboženství/ na katechezi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Je to součást našeho výchovného stylu
- Z tradice
- Dítě chtělo samo od sebe
- Na přání prarodičů
- Jiná...

14. Zajímá vás, co se vaše dítě/děti dozví/naučí v hodinách náboženství/katechezích?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, zajímá
- Ne, nezajímá
- Jiná...

15. Byli jste se někdy podívat na hodinách náboženství/katechezi vašich dětí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne
- Jiná...

16. Bavíte se s vašimi dětmi, co probírali/dělali na hodinách v náboženství?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne

17. Co očekáváte, že se vaše dítě naučí/dozví na hodinách náboženství?

18. Čtete si s dětmi z Bible?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

19. Máte informace, co se děti učí v hodinách náboženství?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne
 Nenavštěvují výuku náboženství

20. Máte informace, co děti probírají na katechezích?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne
 Nenavštěvují katechezi

21. Bavíte se s dětmi o víře?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne
 Jiná...

22. Modlili jste se doma jako děti s rodiči?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Občas ano
 Ne

23. Modlíte se nyní společně s dětmi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, pravidelně
- Občas ano
- Nepravidelně
- Zřídka kdy
- Jiná...

24. Účastníte se kurzů/přednášek věnovaných rodičovství, předávání víry dětem, náboženské výchově dětí apod.?

Nápověda k otázce: *Svou odpověď prosím zdůrněte do možnosti "jiná"*

- Ano
- Ne
- Jiná...

25. Zajímáte se o náboženskou literaturu o výchově nebo např. jak předávat víru dětem apod.?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne
- Jiná...

26. Víte, podle jakých materiálů, se děti učí v hodinách náboženství?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne
- Pokud jste odpověděli ANO, doplňte:

27. Vnímáte u svých dětí, jestli chodí rády do hodin náboženství/katecheze?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
- Ne
- Jiná...

Děkuji vám, za váš čas věnovaný vyplnění dotazníku.

PŘÍLOHA Č. 2 – DOTAZNÍK UČITELÉ NÁBOŽENSTVÍ A KATECHETI

Vztah výuky náboženství a katecheze z pohledu rodičů a vyučujících - dotazník katecheté a učitelé náboženství

Vztah výuky náboženství a katecheze z pohledu rodičů a vyučujících - dotazník katecheté a učitelé náboženství

Vážení katecheté a katechetky, učitelé a učitelky náboženství,

jmenuji se Veronika Šefčíková a jsem studentkou 5. ročníku oboru „Učitelství náboženství pro základní školy a katechetika“ na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci mé diplomové práce „Vztah výuky náboženství a katecheze z pohledu rodičů a vyučujících“ se snažím objektivně zmapovat situaci náboženské výchovy a katecheze v rámci celé České republiky. Proto se obracím s prosbou o vyplnění krátkého dotazníku také na vás. Dotazík vám zabere zhruba 15 - 20 minut vašeho času.

Údaje, které uvedete v tomto dotazníku jsou anonymní a budou použity pouze jako podklad k závěrům mé diplomové práce.

Děkuji vám za váš věnovaný čas, pečlivost a upřímnost.

Bc. Veronika Šefčíková

1. Vnímáte se jako:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Katecheta
 Učitel náboženství

2. Jaké máte vzdělání k výuce náboženství a katechezi:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Akreditovaný katechetický kurz MŠMT
 VŠ (obory: teologie, křesťanská výchova, náboženská výchova, katechetika)
 Jiná...

3. Pod jakou diecézí/arcidiecézí spadáte/učíte náboženství nebo katechezi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ostravsko-opavská diecéze
- Olomoucká arcidiecéze
- Brněnská diecéze
- Královohradecká diecéze
- Pražská arcidiecéze
- Plzeňská diecéze
- Českobudějovická diecéze
- Litoměřická diecéze

4. Jaká je délka vaší učitelské/katechetické praxe?

5. Jaký rozdíl vnímáte mezi výukou náboženství a katechezí?

6. Jaké znáte metody pro výuku náboženství?

7. S jakou katechezí jste se během praxe setkali?

8. Jaké metody pro výuku náboženství využíváte během výuky?

9. Podle jakého typu katecheze děláte katechezi?

10. Počet dětí, které navštěvují průměrně hodiny náboženství/katecheze?

Nápověda k otázce: (průměrný počet ve třídách)

11. Zapojujete se v rámci farnosti do příprav na svátosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

12. V jakých prostorech vyučujete náboženství/katecheze?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Školní třída
 Farní dům
 Pastorační místnost
 Jiná...

13. S jakými materiály pracujete během výuky náboženství?

14. S jakými materiály pracujete během katecheze (příprav ke svátostem, biblické hodiny, společenství...)?

15. Jsou pro vás tyto pomůcky dostačující?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

16. Krátce zdůvodněte prosím.

17. Vyrábíte si své pomůcky na výuku náboženství nebo katechezi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

18. Čerpáte inspiraci a podklady k přípravě hodin náboženství a katecheze na internetových webech a knížkách? V odpovědi, prosím vypište, kde se konkrétně inspirujete.

19. Jaká byla/je vaše motivace/důvod k výuce náboženství/katecheze?

20. Zajímají se rodiče o to, co děláte s dětmi ve výuce?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne
 Někteří ano

21. Zajímá se místní kaplan/kněz o průběh výuky náboženství/katecheze?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

22. Spolupracujete s místním farářem?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, ve všem
 Ne, vůbec
 Občas, ano

23. Vnímáte u dětí zájem o výuku náboženství/katechezí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne
 Jiná..

24. Zajímáte se o nové informace a aktuality z oblasti výuky náboženství a katecheze?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

25. Navštěvujete setkání katechetů vašeho děkanátu/vikariátů?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano
 Ne

Děkuji vám, za váš čas věnovaný vyplnění dotazníku.